

Stiftelsen Skansen

Resultatredovisning 2019

**Enligt riktlinjer för redovisning av statens bidrag till
Skansen verksamhetsåret 2019**

SKANSEN

Innehåll

1. Ekonomisk översikt.....	1
2. Tillgänglighet	6
Tillgänglighet för gäster med funktionsnedsättning.....	6
Information, service och tillgänglighet.....	9
Digital tillgänglighet	10
Ekonomisk tillgänglighet.....	13
3. Kultur- och naturarv för framtiden	15
Förvaltning - byggnader	16
Förvaltning - samlingar	23
Det gröna Skansen	26
Djurparken	29
4. Friluftsmuseets särskilda förutsättningar	31
Förmedling i fokus – bokad verksamhet.....	32
Förmedling i fokus – öppen verksamhet	36
Samarbete med gymnasieskolor, vuxenutbildningar, universitet och högskolor	40
5. Utbud för barn och unga	42
6. Program med seder, traditioner och högtider	47
Vårvinter och vår	47
Sommaren	50
Hösten	53
Vintern	55
Musiktraditioner	56
7. Samverkan med samhällsaktörer	60
Volontärverksamhet	60
Samarbeten med samhällsaktörer.....	62
Sponsringsarbeten.....	65
8. Nationell spridning av kulturutbudet	66
9. Nationella och internationella erfarenhetsutbyten	67
Studiebesök på Skansen	67
Kunskapsinhämtning till Skansens verksamhetsområden	69
10. Medarbetarutveckling.....	72
11. Hållbarhetsarbete.....	74
12. Gästutveckling.....	75

1. Ekonomisk översikt

Årets vinstresultat om 19,8 mkr är både glädjande och tillfredsställande! Skansen har med detta resultat i ryggen lyckats återhämta sig från det svaga resultatet 2018 och kan se framtiden an utifrån en mer normal nivå av verksamhets- och ekonomisk planering. Därtill ska sägas att Skansens ekonomiska utmaningar inom fastighetsområdet med betydande underhålls- och investeringsbehov kvarstår.

Det som främst gläder är de goda gästsiffrorna som visar att gästerna uppskattar vårt utbud och erbjudande. Det finns ett antal förklaringar till gästutvecklingen, se årets resultat nedan.

Avsnitten nedan ger en översikt av intäkterna inklusive fördelning av bidrag samt sponsring, rörelsekostnader, personalkostnader, finansiella kostnader samt en resultaträkning för kärnverksamheterna. De två föregående årens siffror redovisas inom parantes.

Gästantal:

Skansens gästsiffror 2019 uppgår till 1 434 039 gäster (1 250 868 år 2018, 1 344 605 år 2017) vilket jämfört med föregående år är en ökning med 183 171 som motsvarar 15 %. De största ökningarna skedde i mars, april, juni, juli, augusti, oktober och december och den gästkategori som ökat mest är gäster med årskort som då går in "gratis". Årets gästsiffror är höga men att jämföra dem med 2018 ger inte en rättvis bild. Värt att notera är att gästsiffrorna 2018 var osedvanligt låga på grund av den väldigt varma sommaren, som är Skansens enskilt viktigaste period sett till gästantalet.

Det höga gästantalet innebar även att Skansen slog besöksrekord för det senaste decenniet.

Årets resultat:

Årets resultat om 19,8 mkr är det högsta resultat vi gjort det senaste decenniet. Det finns flera anledningar till detta resultat och nedan följer en genomgång:

- Efter 2018 års tuffa ekonomi med en rekordvarm sommar och med minskade gästsiffror på 100 000 gäster har vi under 2019, av försiktighetsskäl, lagt oss på en relativt låg nivå inom såväl förvaltnings- som utvecklingskostnader.
- 2019 var invigningarnas år. Hela sex invigningar skedde på Skansen. Baltic Sea Science Center stod klart efter fem års arbete och är både den största

investeringen och den största nya attraktionen som hänt Skansen i modern tid! Utöver Baltic Sea Science Center öppnade Tottieska gården och Kyrkhultstugan, båda projekt som har löpt över flera års tid. Vidare upprustades och omdanades Galejanområdet med nya verksamheter och sist invigdes den nyrenoverade Orsakullen och Kärleksstigen. Dessa nyheter stärkte Skansens erbjudande till gäst.

- En ”smartare och vassare” programplanering har genomförts under 2019. Vi har infört tydligare säsongsteman, vi har infört en säsongstart och en premiärkänsla i början av april inför vår högsäsong, det vill säga när Skansen öppnar upp sitt utbud och erbjudande till fullo med dagliga evenemang och aktiviteter, öppna gårdar och miljöer samt sång och musik. Vi har därmed sökt och lyckats anpassa vårt utbud till gästens efterfrågan. Vi har erhållit uppskattning från våra gäster och vi anser denna programplanering är en bidragande orsak till våra goda gästsiffror.
- Vi lanserade vid årets början en ny prissättningsstrategi som byggde på höjda entrépriser för endagsgästerna och ett sänkt pris på årskort. Målsättningen var att locka tillbaka de stockholmare vi förlorat sedan fri-entré reformen infördes 2016. Det visade sig vara en mycket lyckad strategi då antal årskortsgäster ökade betydligt.
- Även övriga intäkter, såsom exempelvis produktförsäljning och sponsring har ökat väl.
- Ökningen av utländska gäster fortsatte på Skansen, liksom i övriga Stockholm vilket syns i statistik över gästnätter i Stockholm.
- Vi har haft en mycket välfungerande personalplanering under året vilket resulterat i kostnadsbesparingar.
- Avslutningsvis, när Skansen såsom friluftsmuseum verkar med himlen som tak har ett bra sommar- och ”parkväder” också bidragit till 2019 års tillfredställande resultat.

Det statliga anslaget ökade med drygt 1,1 mkr (0,6 mkr år 2018, 0,9 mkr år 2017) eller 1,5 % och uppgår till 27,2 % (29,4 % år 2018, 28,7 % år 2017) av de totala intäkterna. Skansen är således till mycket övervägande del beroende av egengenererade intäkter för att kunna finansiera drift-, underhålls- och lönekostnader.

Bidrag (belopp i tkr)	2019	2018	2017
Statliga bidrag, från Kulturdepartementet	74 675	73 542	72 900
Kommunala bidrag, från Stockholms stad	0	0	0

Tabell 1 visar statliga och kommunala bidrag för åren 2017–2019

Intäkter av sponsring

Under året har en del partnerskap fortsatt och förlängt sina avtal och en del partnerskap tillkommit där de mest framträdande är Stockholm vatten och avlopp (miljö/utbildning), Xylem (vatten/återvinning) och förnyelse av avtal med Konsumentföreningen Stockholm (fokus hållbarhet) på fem år med start 2020. Under året har Skansen haft följande samarbetspartners: Konsumentföreningen Stockholm, Stiftelsen Mellby Gård, St Gobain, Cementa, Betongindustri, Semper, Xylem, Mitsubishi, Vårdförbundet, Stiftelsen Seglora Kyrka och Stockholm Vatten och Avlopp.

Kommentar: Att hitta långsiktiga sponsorsarbeten som matchar Skansen varumärkesmässigt är av stor vikt. Intäkterna sponsorskapen genererar till Skansen är avgörande för att Skansens totala ekonomi ska tryggas. Summan av sponsorintäkter behöver öka framöver. Vi har av erfarenhet från nytillkomna sponsorer lärt oss att avtalen förutom de ekonomiska medel som betalas för sponsorskapet också med fördel kan innehålla produkter/material och konsulttjänster som behövs till vår verksamhet. Vi vill betona hur viktigt det är att relationen till våra sponsorer hanteras löpande. Vi vet av tidigare erfarenheter att flera sponsorer väljer att lägga aktiviteter som till exempel familjedagar på Skansen vilket lett till intäkter utöver de avtal som ligger till grund för samarbetena.

Under 2019 uppgår värdet av sponsring och donationer till cirka 8 mkr.

Rörelsekostnader

Verksamhetens direkta rörelsekostnader och omkostnader uppgår till 93,2 mkr (88,1 mkr år 2018, 87,6 mkr år 2017) där drift- och underhållskostnaderna för fastigheterna är den största kostnadsposten. Då Skansen äger sina egna anläggningar och fastigheter utgår ingen kostnad i form av hyra. Enligt överenskommelse med Kulturdepartementet redovisas istället Bygg- och fastighetsavdelningens samt Park- och trädgårdsavdelningens intäkter och kostnader.

Fastigheter och anläggningar (belopp i tkr)	2019	2018	2017
Intäkter			
Fakturerade energiavgifter	4 262	4 289	4 285
Anställningsstöd	259	291	226
Övriga intäkter	797	1055	887
Summa	5 318	5 635	5 398
Kostnader			
Energikostnader	-9 676	-9 355	-7 734
Verksamhetens övriga kostnader	-24 268	-26 751	-26 511
Personalkostnader	-29 707	-29 355	-30 424
Avdelningens avskrivningar	-162	-130	-157
Summa kostnader	-63 814	-65 591	-64 826
Resultat	-58 496	-59 956	-59 428

Tabell 2 visar resultat för Bygg- och fastighetsavdelningen samt Park- och trädgårdsavdelningen för åren 2017-2019 (uttryckt i tkr)

Personalkostnader

Personalkostnaderna för året är 147,9 mkr (147 mkr 2018 och 145,7 mkr 2017), vilket innebär en ökning med 0,6 % jämfört med 2018. Denna låga ökning, utifrån en löneökning om cirka 2,2 %, fördelas lika mellan tillsvidare- och timanställd personal och förklaras av sjukfrånvaro, vakanta tjänster, förbättrad personalplanering samt utvecklad schemaläggning.

Väl värt att nämna är att Baltic Sea Science Center har haft fulla lönekostnader om cirka 3,7 mkr (2,1 mkr 2018 och 0 mkr 2017) under 2019. Detta innebär i realiteten att Skansen har en nettomässig reduktion av personalkostnader från och med 2017 om cirka 1,5 mkr. Återigen god personalplanering baserad på restriktiv utökning av nya tjänster. Medelantalet anställda är 257 (253 år 2018, 268 år 2017).

Finansiella kostnader

Den stora nybyggnation och ombyggnation (2013) av Sollidensscenen med vidhängande publikområde genomfördes till en kostnad om 71 mkr, vilket finansierats genom egna medel om 28 mkr och genom två banklån om totalt 43 mkr vilket fördelas på två stycken lån, dels 23 mkr och dels 20 mkr. Banklånen löpte amorteringsfritt fram till och med 2015 men under 2016 påbörjades en amorteringsplan om 17 år. Skansen amorterar nu årligen 2,6 mkr vilket har en motsvarande negativ likviditetspåverkan.

Den stora byggnationen av Baltic Sea Science Center slutfördes tidigt under 2019. Baltic Sea Science Center är Skansens största investering någonsin, varav Skansen har en 25 %-ig egeninsats. Delar av denna egeninsats har lånefinansierats med 20 mkr.

Resultatet 2019 belastas med avskrivningar om 14,1 mkr (14,9 mkr år 2018, 16,1 mkr år 2017) och räntekostnader om 0,6 mkr (0,6 mkr år 2018 och 2017).

Det ackumulerade resultatet är en förutsättning för att kunna bibehålla och fortsätta utveckla Skansen.

Resultat (belopp i tkr)	2019	2018	2017
Intäkter	200 493	178 266	181 427
Kostnader	<u>-255 398</u>	<u>-249 792</u>	<u>-247 640</u>
Resultat före statsbidrag	-54 905	-71 526	-66 213
Statsbidrag	74 675	73 542	72 900
Resultat	19 770	2 016	6 687

Tabell 3 visar Skansens resultat för åren 2017-2019 (uttryckt i tkr)

Resultaträkning för kärnverksamheterna

Skansen har ett flertal verksamhetsområden vilka organisatoriskt är indelade i åtta avdelningar. Tre av dessa avdelningar betraktas som kärnverksamheter:

kulturhistoriska-, zoologiska- samt evenemangsavdelningen. Styrande och vägledande i all daglig verksamhet är Skansens mål, vision och gästlöfte där samtliga avdelningar bidrar, samverkar och integrerar för att kunna producera en upplevelse i världsklass.

Nedan presenteras en fördelad resultaträkning till nivå kärnverksamhet.

	Zoologi	Evenemang	Kulturhistoria	Skansen totalt
Kostnader				
- Löner, pensioner, sociala avgifter mm	-41 753	-27 404	-78 119	-147 276
- Stabs- och administrativa kostnader	-3 466	-3 466	-3 466	-10 397
- Annonser och reklam	-3 161	-2 107	-5 268	-10 536
- Kulturhistorisk verksamhet	0	0	-3 103	-3 103
- Byggnadsunderhåll inkl värme, el o vatten	-6 406	-4 816	-14 359	-25 581
- Biologisk verksamhet	-8 323	-1 513	-5 297	-15 133
- Försäljningsverksamhet	-3 319	-3 319	-3 319	-9 956
- Övriga kostnader	-9 192	-13 560	-10 664	-33 416
	-73 620	-56 184	-123 594	-255 398
Intäkter				
- Räntor	100	100	100	300
- Försäljning butik	7 168	7 168	7 168	21 505
- Övriga intäkter	7 733	37 861	645	46 239
	15 001	45 129	7 914	68 044
Beräknad andel av följande intäkter				
- Inträdesavgifter	50% 65 827	20% 26 331	30% 39 496	131 653
	65 827	26 331	39 496	131 653
Överskott (+) / Underskott (-)				
Zoologi exkl statsbidrag	5 208			
Evenemang exkl statsbidrag		15 276		
Kulturhistoria exkl statsbidrag			-76 185	
Skansen tot exkl statsbidrag				-55 701
Skansen tot inkl statsbidrag				19 770

Tabell 4 visar en resultaträkning för de tre kärnverksamheterna, zoologiska-, evenemangs- och kulturhistoriska avdelningen. Kolumnen längst till höger visar en summering för kärnverksamheterna (uttryckt i tkr)

2. Tillgänglighet

Tillgänglighet till Skansens område och utbud styrs av många faktorer som rörlighet, resurser, språk och förståelse. För att kunna tillgodose gästers behov på bästa sätt och på alla plan, arbetar Skansen kontinuerligt med att förbättra och förändra, testa och utvärdera informationen på området, gästmottagandet, den fysiska miljön, prisnivåerna och andra faktorer som påverkar möjligheterna att uppleva Skansen till fullo och att ta med sig värdefull kunskap och inspiration hem igen.

Tillgänglighet för gäster med funktionsnedsättning

Arbetet med att tillgängliggöra Skansen utifrån olika behov planeras och bevakas av Skansens tillgänglighetsgrupp, en arbetsgrupp med fem medarbetare som har olika ansvarsområden. Ökad fysisk tillgänglighet ställer stora krav på Skansen med dess geografiska läge. Många av de kulturhistoriska miljöerna är byggnadsantikvariemässigt svåra och ekonomiskt betungande att tillgänglighetsanpassa. Att utveckla tillgängligheten är ett ständigt pågående arbete med hög prioritet som emellertid kräver stora investeringar.

Årets insatser för förbättring av fysisk tillgänglighet:

Gästtoaletter

Gästtoaletterna vid Bredablick renoverades under perioden. I samband med detta försågs befintlig RWC med dörrautomatik samt nya RWC-larm som en förbättring av både tillgängligheten och säkerheten för rullstolsburna gäster.

Kyrkhultstugan

I samband med utvecklingsprojektet i Kyrkhultstugan, som finansierades med bidrag från Kyrkhults hembygdsförening och stiftelsen Mellby gård, förbättrades även den fysiska tillgängligheten. Ett förslag till en yttre ramp togs fram som ett examensarbete vid YH- utbildningen byggnadsingenjör vid Nackademin. Examensarbetet presenterade även en generell checklista med utgångspunkt i Boverkets byggregler som kan användas vid andra utvecklingsarbeten av fysisk tillgänglighet i kulturhistoriska miljöer på Skansen. Invändigt tillverkades en flyttbar ramp i trä. Med två nya ramper, i och till miljön, har tillgängligheten och därmed också gästupplevelsen förbättrats.

Kärleksstigen

Ny el har grävts ner vid Kärleksstigen och 15 pollare med belysning har monterats längs gångvägen tack vare ett bidrag från vänföreningen Nordiska museets och Skansens vänner. Samtidigt har vägen fått en ny beläggning då asfalt bytts mot grus.

Kommentar: Denna sträcka har under många år saknat parkbelysning. Med de nya pollarna blir nu stigen tillgänglig även under mörka kvällar. I samband med den nya markbeläggningen höjdes marknivån för att plana ut stigen som tidigare var väldigt ojämn på rund av rotgenomträngning. Detta underlättar framkomligheten för gästen.

Mekaniska verkstaden

En ny utställning om Sveriges industrihistoria i det inre rummet i Mekaniska verkstaden har producerats av IF Metall i samarbete med Skansen. Utställningen är gestaltad med hänsyn till att personer med fysisk funktionsnedsättning i största möjliga mån ska kunna tillgodogöra sig utställningen på egen hand.

Skansens Bergbana

Bergbanan har stor betydelse för tillgängligheten till Skansen. För att säkerställa driften besiktigas den årligen och service görs löpande. Gäster i rullstol eller med rullator åker gratis med bergbanan. Av Skansens totala antal gäster valde cirka 270 000 att åka med bergbanan vilket är en ökning med 52,3 % jämfört med 2018 (176 000 år 2018, 174 000 år 2017). Av Skansens totala gästantal valde 18,7 % att åka med bergbanan.

Kommentar: Till största delen beror ökningen på att antalet passagerare, som åker gratis med årskort har ökat till 115 768, vilket är en ökning med 328,4 % jämfört med 2018 (se avsnitt om årskort under ekonomisk tillgänglighet). Det är viktigt att vara medveten om att en ökning på över 300 % ger ett slitage på Bergbanan som kan innebära ökade kostnader för drift och service som kommer långt senare än ökningen.

Utvändiga ramper

Skansen har under flera år arbetat med att förse vissa kulturhistoriska miljöer med ramper samt att förbättra befintliga ramper. Under perioden färdigställdes projektering av ramper till Seglora kyrka och Skogaholms herrgård för ett genomförande 2020.

Väla skola

I Väla skola har en bänk anpassats så att det nu är möjligt att sitta i den med en rullstol. Med denna åtgärd har tillgängligheten för rullstolsburna och därmed gästupplevelsen förbättrats.

Årets insatser för förbättring för gäster med funktionsvariationer:

Teckenspråkstolkning av kulturhistoriska visningar

Ett avtal mellan en tolkförmedling och Skansen upprättades under perioden. För att höja kvaliteten för gäster som har behov av teckenspråkstolk kommer döva teckenspråkstolkare att hålla i utvalda visningar. Tolkarna har fått introduktion och utbildning om Skansens kulturhistoriska miljöer (Bollnässtugan och Fäboden med djuren) och kan hålla i visningar själva. Tidigare har Skansens museipedagoger haft en teckenspråkstolk med sig vid denna typ av visningar.

Kommentar: Verksamheten kommer att starta våren 2020 och bokas via vår ordinarie bokning. På de kommande visningarna kan gästerna koncentrera sig på en person som visar och berättar i och med att visningarna görs via teckenspråk.

Skansen för alla – Med alla sinnen

Skansen arrangerar årligen en dag, "Skansen för alla – Med alla sinnen" som är öppen för alla som har någon form av funktionsvariation. Under dagen kunde gästerna ta del av tillgänglighetsanpassade prova-på-aktiviteter, musik och dans. Exempelvis kunde gästerna klappa ett djur, blåsa såpbubblor, sticka ner händerna i läskiga lådan, karda ull, sjunga allsång, spela tennis samt prova på enkel gympa, cirkuskonster och rullstolshinderbanan. Programmet genomfördes i samarbete med FUB (intresseorganisation som arbetar för att barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning ska kunna leva ett gott liv), Studieförbundet Vuxenskolan, RBU (Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar), Svenska Downföreningen,

Autism- och Aspergerföreningen samt MTM (Myndigheten för tillgängliga medier). Samarbetet med de olika föreningarna stärker trovärdigheten för besökarna då de olika föreningarna bidrar med kunskap och aktiviteter inom sitt respektive område. Vidare innebär samarbetet att Skansen får möjlighet att trycktesta sin egen tillgänglighet. Under dagen deltog uppskattningsvis cirka 1 500 gäster i någon av aktiviteterna (1 000 år 2018, 2 000 år 2017).

Information, service och tillgänglighet

Introduktion till Skansen på engelska

Under våren 2019, perioden 7 januari till 30 april, och under hösten, perioden 1 oktober till 22 november, hölls öppna introduktioner på engelska för Skansens gäster.

Introduktionen på cirka 45 minuter presenterar Skansen som helhet med kultur, djur och natur. Här får gästerna hjälp att hitta på Skansen och förstå vilka aktiviteter som erbjuds för dagen, en presentation av Skansens historia samt en kortare guidning i Seglora kyrka och vid Oktorpsgården.

Under året deltog cirka 1 400 gäster i de engelska introduktionerna (cirka 1 500 under samma period 2018 och cirka 1 000 samma period 2017). Gästerna räknades manuellt.

Förstärkt öppethållande i försäljningsbodarna

För att kunna ge en bättre service och information till gästerna vid olika programpunkter har de olika försäljningsbodarnas öppettider utökats.

Introduktioner till Skansens miljöer och verksamhet på tyska och ryska

Under sommaren erbjöds möjligheten till visning av Skansen på tyska. Visningarna gavs vid 19 olika tillfällen och var drygt 45 minuter långa. Gästande turister fick en visning av utvalda höjdpunkter såsom stadskvarteren, Älvrosgården, koloniträdgårdarna, runstenarna, midsommarstången, Väla skola och Statarlängan. Under visningstillfällena deltog drygt 600 personer. I december genomfördes en liknande introduktion på ryska vid 11 tillfällen. Under visningstillfällena deltog drygt 170 gäster. Gästerna räknades manuellt.

Välkomnande volontärer

Under perioden 1 april till 5 maj, de tre första veckorna i oktober och under alla julmarknadsdagar engagerades 15 volontärer med uppgift att aktivt ta kontakt med Skansens gäster, välkomna och hjälpa dem hitta dagens utbud.

Ny skyltning på Skansen

För att öka välkomstoplevelsen på Skansen har bland annat nya affischer i rulltrappan satts upp och en uppdaterad skyltning på området har genomförts. Affischerna syftar till

att välkomna och ge en bild av vad Skansen är samt visa utvalda delar av Skansens utbud för varje årstid. Entréprisskyltningen i entréerna har uppdaterats med en tydligare och mer lättillgänglig layout. Detta ledde till minskade kötider och har underlättat för gästen att snabbare ta till sig information och välja biljettalternativ. Vidare har skyltningen kring djurhäggen uppdaterats och bland annat har det genomförts en fördjupande skyltning om hållbarhet i dialog med WWF. Vid ytan bakom Högloftet finns nu information om Skansens syfte med att bedriva djurparksverksamhet.

Gratisfärja mellan Nybrokajen och Allmänna gränd

Under juli månad samarbetade Skansen med Royal Djurgården och sex andra aktörer på Djurgården för att finansiera en gratisfärja mellan Nybrokajen och Allmänna gränd. Det var ett populärt inslag, som ökade tillgängligheten till Djurgården för både turister och stockholmare samt påvisade problemet med begränsad kommunikation till Djurgården under högsäsong för stadens politiker och beslutsfattare. Färjorna fylldes till bredden under perioden och var ett välbehövligt komplement till kollektivtrafiken.

Ökad tillgänglighet för köp av entrébiljetter

Tidigare har entrébiljetterna enbart varit tillgängliga för förköp på Skansens hemsida. Under våren har avtal slutits med fem så kallade "online travel agencys" om försäljning av Skansens entrébiljetter: Getyourguide, Booking.com, TripAdvisor, Klook och Nordic Travel. Detta har möjliggjort för gästerna att köpa entrébiljetterna på fler hemsidor.

Mobilfunktionen "Skansen idag"

I september lanserades en mobilfunktion "Skansen idag" respektive "Skansen today". Gästerna kan se aktuella aktiviteter på Skansen under dagen samt hitta till rätt plats med hjälp av en GPS-baserad karta med positionering. Målet är att det ska bli ännu enklare att hitta på området och nå ut med vad som är öppet på Skansen. Lanseringen av tjänsten föll väl ut och gästernas positiva upplevelser av besöket har förstärkts.

Digital tillgänglighet

Samlingar i digital form

Skansen och övriga centralmuseer berörs av regeringens strategi för att digitalisera kulturarvet. Det är en nationell strategi som syftar till att digitalisera, digitalt bevara och digitalt tillgängliggöra kulturarvsmaterial och kulturarvsinformation. I strategin slås fast att ett av syftena med digitalisering är att göra kulturarvet synligt och tillgängligt för alla oavsett var man befinner sig. Användarna ska även kunna bli medskapare till utvecklingen av det egna kulturarvet.

I detta arbete använder Skansen sig av produkter från KulturIT som är ett icke vinstdrivande norskt It-bolag (aksjeselskap) som ägs av sex norska och ett svenskt

museum. KulturIT utvecklar och driver gemensamma digitala lösningar för kultursektorn i nära samarbete med museer. KulturIT har produkterna:

Primus – databas för samlingar

DigitaltMuseum – konst- och kulturarv på webben

KulturNav – länkning av data

KulturPunkt – förmedling i app och utställning

Minnen – insamling av personliga berättelser (används inte av Skansen)

Dokumentation i Primus

Dokumentation av objekt är en levande och ständigt pågående process. På Skansen arbetar man sedan 2003 primärt med digitala verktyg. All dokumentation kopplat till objekten i samlingarna sker idag i databasen Primus. Särskilda dokumentationsprojekt under 2019 har varit Älvrosgården samt dräkter kopplade till Skansens Vårfeater. Objekten har inventerats, fotograferats, märkts, registrerats och katalogiserats i databasen.

Uppskattningsvis har Skansen cirka 120 000 föremål inklusive textilier samt museala byggnader i sin samling. Det exakta antalet ser man inte förrän samtliga föremål är inventerade och registrerade i Primus. Sammanlagt finns nu drygt 50 % av Skansens totala samlingsbestånd i databasen. Det innebär att cirka 88 % av uppskattade 40 000 objekt i föremålssamlingen och cirka 31 % av uppskattade 80 000 textilier har en digital post samt att Skansens samtliga museala byggnader finns registrerade i databasen.

Skansens samlingar i Primus	2019	2018	2017
Summa totalt antal katalogiserade föremål (textil och "hårda föremål")	61 486	57 159	54 280
% av 120 000	51%	48%	45%
Summa antal föremål med bilder	19 239	16 952	13 666
% med bild av 120 000	16%	14%	11%
Summa totalt antal poster Samlingen Dräkt och dräktillbehör	25 331	22 370	
% av 80 000	32%	28%	
Summa totalt antal poster Samlingen "hårda" föremål	35 176	32 906	
% av 40 000	88%	82%	
Summa totalt antal poster Samlingen Museala Byggnader	183	183	183
% av 183 (Skansens museala byggnadsbestånd)	100%	100%	100%
Summa antalet Museala Byggnader med bild	100%	100%	100%

Summa antalet Naturytor	13		
Summa totalt antal poster Fotografi*	2 674	1 572	1 000
Summa totalt antal poster Film/Ljud**	31	30	30

Tabell 5 visar Skansens samlingar i databasen Primus för åren 2017–2019.

* Samlingen Skansens fotografier har inget uppskattat totalt antal

** Samlingen Skansens Film/Ljud har inget uppskattat totalt antal

DigitaltMuseum

Vid årsskiftet 2019/2020 är 9 409 föremål, 723 fotografier, 95 byggnader, 5 naturytor och 26 film- och ljudfiler publicerade på DigitaltMuseum och därmed sökbara för alla.

Genom införandet av det digitala arkivprogrammet Klara, har ett första steg tagits för att kunna göra delar av Skansens arkiv - bestående av dokument, ritningar och fotografier - tillgängligt för alla. Redan idag ligger drygt 400 äldre vykort från Skansens arkiv ute på DigitaltMuseum och är därigenom sökbar för alla. (Dessa vykort är inräknade i de 723 fotografier ovan.)

Under året har Skansen publicerat tre kulturhistoriska artiklar genom den nya artikelfunktionen på DigitaltMuseum: "Kyrkbuketten – en indikator på industrialiseringen?", "Återinvigningen av Kyrkhultsstugan" och "Lucia – en tradition i förändring". Under december månad, då artikeln om Lucia publicerades på DigitaltMuseum, har den visats 918 gånger.

Statistik DigitaltMuseum.se	2019	2018	2017
Föremål	9 409	8 304	4 936
Byggnader	95	42	3
Naturytor	5		
Foto	723	287	180
Media (film/ljud)	26	26	26
Artiklar	5		
Digitala utställningar	2		
Mappar	3		
antal sidvisningar totalt för Skansens objekt	58 709	41 949	71 043

Tabell 6 visar antalet objekt, uppdelat per typ, som publicerats på DigitaltMuseum samt antalet sidvisningar för åren 2017–2019.

Digital tillgänglighet på plats - projekt KulturPunkt

KulturPunkt är en digital plattform för förmedling av information till gästens egen mobil eller surfplatta. Med KulturPunkt får Skansens gäster möjlighet att på plats få fördjupad kunskap om en miljö genom att skanna en QR-kod eller genom en app. Projektet har gått in i produktionsfas under hösten 2019, och 11 miljöer kommer att bli digitalt

tillgängliga för Skansens gäster i maj 2020. Projektet är ett pilotprojekt som ska utvärderas innan fortsatt arbete.

Älvrosgårdens föremål – digitalt tillgängliga

Efter genomförd inventering av Älvrosgårdens föremål under 2019 har cirka 600 poster från databasen Primus publicerats på DigitaltMuseum. En publicering på DigitaltMuseum gör att informationen om föremålen blir tillgänglig för Skansens gäster eller andra som vill söka fördjupad kunskap om Skansens samlingar.

Kyrkhultstugan – digital tillgänglighet

Utvecklingsprojektet i Kyrkhultstugan har använts som pilot för att pröva om samlingsdatabasen Primus och det publika gränssnittet DigitaltMuseum kan användas för dokumentation och tillgängliggörande av de gröna ytorna i Skansens kulturhistoriska miljöer. Det visade sig vara en bra metod som Skansen kommer att fortsätta arbeta efter för att dokumentera och tillgängliggöra miljöerna som en helhet. Under 2019 har sammanlagt fem gröna ytor registrerats i Primus och publicerats i DigitaltMuseum.

Ekonomisk tillgänglighet

Skansens vision och uppdrag är att vara tillgängligt för alla, vilket även innefattar en ekonomisk tillgänglighet. Inför 2019 höjde Skansen återigen entrépriserna för vuxna, pensionärer och studenter medan entrépriset för barn förblev oförändrat. Dessa entréprishöjningar var absolut nödvändiga för att kunna uppnå en årsbudget med ett positivt resultat. Skansen har under flera år med stigande oro noterat att allt fler gäster anser att entrépriserna är för höga. 2016 infördes fri entré-reformen på utvalda statliga museer i landet, många av dem ligger i Stockholm. I takt med att Skansen tvingats att höja entrépriset har många stockholmare lärt sig att det är gratis att gå på museer. Det har inneburit att Skansen allt sedan 2016 förlorat stockholmsgäster. För att locka tillbaka gäster som besöker Skansen flera gånger per år (stockholmare) sänktes i år priset på årskort markant. Årskorten förklaras mer ingående i avsnittet nedan.

Årskort

Gästerna har likt tidigare år kunnat lösa ett årskort till Skansen. Köpt årskort under 2019 gav fri entré under tolv månader inklusive en del rabatter hos Skansens arrendatorer. Nytt för i år var en markant prissänkning. Målsättningen med prissänkningen på årskortet var att locka tillbaka de stockholmare som Skansen förlorat sedan fri entré-reformen infördes 2016 samt kunna erbjuda de gäster som besöker Skansen flera gånger per år ett attraktivt pris. I år fanns det tre årskortskategorier: vuxen, student och pensionär. Familjeårskortet togs bort. Till samtliga årskort gick det att köpa till ett obegränsat antal barntillägg som gav fri entré till ett ytterligare medföljande barn.

Sänkningen av priset på årskort har mottagits över all förväntan av gästerna. Årskorten har marknadsförts via hemsidan och genom sociala medier. Årskortens förmånliga pris i kombination med frekvent marknadsföring har förstärkt kunskapen hos gäst om att Skansen har öppet 365 dagar om året. Försäljningen under 2019 uppgick till drygt 89 000 årskort (13 200 år 2018, 12 600 år 2017) och under året hade Skansen totalt cirka 207 000 årskortsbesök (80 300 år 2018, 112 400 år 2017) vilket motsvarade en ökning på 157 %. Den stora försäljningsökningen har även inneburit att allt fler barn 4–15 år har medföljt till fri entré. I år besökte, enligt kassastatistik, cirka 115 000 barn 4–15 år Skansen tillsammans med en årskortsinnehavare (42 300 år 2018, 11 300 år 2017) vilket innebär att Skansen ökat tillgängligheten för barn markant.

Kommentar: Antalet sålda årskort har vida överträffat både budget och förväntningar. Det är tillfredsställande att prissättningen på årskortet landade så bra hos målgruppen som framförallt är stockholmare. Priset på årskortet sattes så att det var lägre än summan av ett högsäsongsbesök och ett lågsäsongsbesök. Vi har under hela året nåtts av positiva kommentarer om den nya prissättningen via mejl, telefonsamtal, i kommentarer på sociala medier och i möten med gäst på Skansen. Ett lågt årskortspris har gjort det enklare att kommunicera höjda entrépriser på dagsbiljetter. Den långsiktiga strategin bakom prissättningen är att låta endagsgästen stå för ett högre ekonomiskt bidrag till Skansen än stockholmaren samt locka tillbaka stockholmaren till Skansen.

Kombibiljett Skansen och Skansen-Akvariet

Likt tidigare år har gästerna kunnat köpa en kombibiljett som gäller som entré till både Skansen och Skansen-Akvariet. Under året såldes cirka 68 000 kombibiljetter (86 000 år 2018, 72 600 år 2017), varav 46 600 var vuxenbiljetter och cirka 21 300 barnbiljetter. Detta innebar således en försäljningsminskning på 21 %. Den stora förändring kan förklaras av den ökade årskortsförsäljningen, då årskortsinnehavare endast betalar halva entrépriset till Skansen-Akvariet.

Samarbeten med organisationer och initiativ

Skansen samarbetar med organisationer och initiativ som behöver extra stöd. Ett beslut sedan tidigare är integrationssamarbetet med Röda Korset. Skansen har distribuerat gruppkort till Röda Korset som gett fri entré under året. Andra samarbeten har varit Fryshuset, med fokus på ensamamma mammor och integration, där Fryshuset fått gruppkort som används för att göra gemensamma utflykter till Skansen – ett besök med barn som annars inte hade kunnat komma till Skansen. Skansen bistår också med fribiljetter till olika föreningar som till exempel arbetar med barn, unga och unga mammor. Dessa samarbeten skapar ett dubbelt värde för Skansen i att vara en god samhällsaktör och göra något värdefullt för dem som lever i utsatthet på något sätt.

Konsumentföreningen Stockholm (KfS)

Ett uppskattat samarbete är KfS erbjudande om medlemsdagar och en familjedag, vilka är en motprestation för sponsringen av Lill-Skansen. Under KfS-medlemsdagarna erbjöds två vuxna samt upp till fyra medföljande barn 4–15 år fri entré mot uppvisande av giltigt MedMera-kort. Gästerna kunde ta del av ordinarie utbud.

Medlemsdagen den 3 mars lockade cirka 2 100 gäster och medlemsdagen den 3 november cirka 4 400 gäster, som då fick fri entré tack vare MedMera-kortet (totalt 6 500 år 2019, 7 800 år 2018, 11 300 år 2017). Minskningen berodde främst på att det kom fler gäster med egna årskortsbesök under medlemsdagarna jämfört med tidigare år samt på sämre väder.

3. Kultur- och naturarv för framtiden

Skansen är en källa till kunskap och upplevelser kopplade till Sveriges kultur- och naturarv. På Skansen utnyttjas friluftsmuseets alla möjligheter, att uppleva och lära både i teori och i praktik. Här kan kultur- och naturarv upplevas med alla sinnen och utifrån olika sätt att lära. Skansens gäster kan bland annat få kunskap om hur man levde förr, gjorde kläder och byggde hus, odlade och tillagade mat och gjorde verktyg för det dagliga arbetet. Vuxna och barn får en chans att se nordiska djur, både vilda och tama. Kring de mera sällsynta djuren berättar Skansen om behovet av att vidta åtgärder för artbevarande och också om Skansens insatser inom detta. Verksamheten står fast förankrad i expertkunnande inom sina olika verksamhetsfält, och Skansen arbetar kontinuerligt och strategiskt med metodutveckling och aktiv förvaltning av samlingar, kulturhistoriska miljöer och anläggningar.

Skansen som källa till kunskap och erfarenhet fyller en viktig funktion för kommande generationer. För gäster som kommer från andra länder kan Skansen vara en nyckel till svensk kultur. På Skansen ges möjligheten att kunna skapa sig en bild av hur svenska traditioner uppstått och att lära sig att den svenska bondekulturen inte skiljer sig nämnvärt från den i andra kulturer. Det skapar förståelse och samhörighet på ett sätt som man kanske inte kan få någon annanstans i Sverige idag (se uppgifterna om gästernas hemvist, punkt 12).

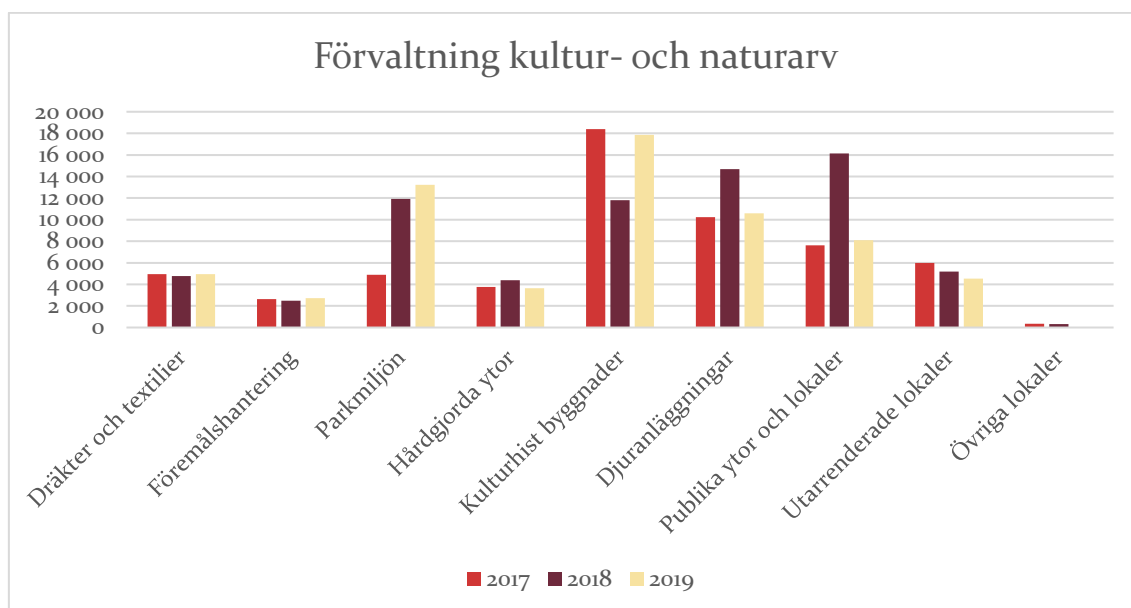

Diagram 1 visar Skansens reparation-, drift- och underhållsarbeten för åren 2017–2019 (uttryckt i tkr)

Förvaltning - byggnader

Arbetet med en övergripande strukturerad förvaltningsplan för Skansens samtliga kulturhistoriskt värdefulla byggnader har påbörjats. Förvaltningsplanen syftar i ett första skede till att bättre kunna prioritera bland de mest akuta underhållsåtgärderna för att förhindra mer omfattande följdskador. På längre sikt ska mer detaljerade vårdprogram- och underhållsplaner tas fram för att möjliggöra långsiktig planering av nödvändigt, periodiskt underhåll av Skansens hela byggnadsbestånd.

Under året har ett vårdprogram för Biologiska museet tagits fram och antikvariska underlag för Sollidenrestaurangen. Vårdprogrammet och underlagen ska ligga till grund för planering och beslut om åtgärder under 2020. Rapporter över utförda arbeten registreras löpande i databassystemet Primus.

Skansens fastighetsförvaltning utgår från ett hållbarhetsperspektiv. Grunden i arbetet är ett resurssnålt förhållningssätt där hållbara material och metoder är utgångspunkten. I detta ingår den regelbundna lokalvården, att på traditionellt manér laga och byta ut trasiga delar och underhålla. Det är också en förutsättning för att byggnaderna ska bevaras i autentiskt skick. Energiförbrukning kartläggs vid sidan av att man jobbar med energibesparande åtgärder, ett arbete som kommer att intensifieras kommande år. Vidare har beslut tagits att höja elsäkerheten i kulturhusen i enlighet med elektriska nämndens rekommendationer med start under 2020.

Underhåll- och utvecklingsprojekt

Varje år genomförs ett stort antal underhålls- och utvecklingsprojekt i Skansens miljöer och byggnader. Underhållsbehoven är omfattande, likaså önskemålen om förbättringar och utvecklingsinsatser. God samordning mellan avdelningarna och gemensam prioritering av insatserna är väsentligt för att resurserna ska kunna användas optimalt. De ekonomiska följderna som värmen sommaren 2018 bjöd på gjorde att Skansen inte kunde genomföra delar av det planerade underhållet. Flera objekt och projekt fick sina insatser indragna, vilket innebar att behovet av insatser var extra stort 2019.

Nedan redovisas ett urval av årets större underhålls- och utvecklingsprojekt.

Biologiska museet

Biologiska museet stängdes september 2017 eftersom byggnaden krävde en omfattande renovering. Byggnaden hade då bland annat drabbats av vattenläckage via takfönster. Byte av takfönster påbörjades under 2018 och i början av 2019 avslutades den första etappen av projektet. I dagsläget har Skansen inte ekonomiska resurser att även byta fönstren på det andra taket av museet. En mindre insats med att tjära de mest utsatta delarna av byggnadens spånklädda fasader gjordes under året för att undvika mer omfattande följdskador.

Vidare har också ett vårdprogram tagits fram för att definiera byggnadens och de befintliga utställningarnas kulturhistoriska värden. Slutsatsen är att både byggnaden i sig och åtminstone det stora dioramat har sådana värden att de tveklöst bör renoveras och återställas till ursprungligt skick, men även andra karaktärsskapande delar av interiören bör bevaras eller återställas. Dessutom konstateras det att tillgänglighet och inomhusklimat behöver utvecklas för att verksamhet ska kunna bedrivas i lokalerna.

Kommentar: Enligt en kalkyl från 2008 skulle kostnaden för renovering och iordningställande av Biologiska museet för utställningsverksamhet kosta omkring 15 mkr. Till detta kommer kostnader för renovering av de befintliga utställningarna och byggande av eventuella nya utställningar eller anpassning för nya verksamheter då det finns ett antal ytor där nya, kompletterande verksamheter skulle kunna inrymmas. Med nuvarande resurser är det inte möjligt att få Biologiska Museet i ett sådant skick att vi kan bedriva verksamhet för gäst där.

Galejbanan

Inför invigningen av Baltic Sea Science Center 2019 bedömdes det att Galejbanan skulle hamna i blickfånget på grund av sin geografiska placering som granne till Baltic Sea Science Center. En arbetsgrupp tillsattes redan hösten 2018 med uppdraget att skapa en plan för hur man med enkla medel skulle kunna förbättra området. Insatserna genomfördes under 2019 och innefattade ommöblering av karuseller, lackering av

bilbanan, ommålning av gröna längan, installation av ny belysning, teknik, inköp av rekvisita, nya planteringar av blommor och träd. En del scenografiska installationer har gjorts som för tankarna till folkpark.

Inomhusklimat i kulturhistoriska och museala byggnader

För Skansens kulturhistoriska och museala byggnader har det påbörjats ett arbete som avser att påverka inomhusklimatet positivt för att därigenom minska risker för dels mikrobiella angrepp dels fuktskador på byggnader och kulturföremål samt för att förbättra arbetsmiljö och kunna säkerställa öppethållande i miljöerna.

- Apoteket - Projektering avseende inomhusklimatet är genomfört.
- I Bollnässtugan har fast värme installerats i framkammaren. För att möjliggöra bättre luftcirkulation har de befintliga bäddställningarna modifierats så att det finns en luftspalt mot yttervägg. Detta skapar möjlighet för uppvärmd luft att cirkulera i rummet vilket motverkar uppkomsten av ett skadligt mikroklimat som skadar byggnaden.
- Inför högsäsongen installerades med ekonomiskt bidrag från Järnhandelns intresseförening en klimatanläggning i Järnhandeln. Detta medförde att innetemperaturen i Järnhandeln sänktes med flera grader, så att den fysiska arbetsmiljön väsentligt förbättrades. Den varma sommaren 2018 hölls järnhandeln av arbetsmiljöskäl stängd under flera veckor.
- Kyrkhultsstugan har försetts med fasta värmeinstallationer och installationer för fuktreglering och klimatkontroll. Installationerna är diskret inpassade i stugan på ett sådant vis att de inte är märkbara för gästen.
- Skogaholms biblioteksflygel - Projektering avseende inomhusklimatet är genomfört.

Kyrkhultstugan – ett hem för minnen

Den 24 maj återinvigdes Kyrkhultstugan återskapad som den såg ut på 1890-talet. Inför invigningen slutfördes arbeten på själva huset, inomhusklimat och återföring av föremål från Nordiska museet, vidare gestaltades den yttre miljön till det utseende den hade på Skansen på 1890-talet. Lövslogen öster om stugan gallrades och dammen byggdes om. Vägarna runt Kyrkhult och Orsakullen har delvis dragits om för att återskapa det parklandskap som Arthur Hazelius ville visa med slingrande smalare vägar. Projektet Kyrkhultstugan kunde genomföras med bidrag från Kyrkhults hembygdsförening och stiftelsen Mellby gård.

Ny brunn på Moragården

En fungerande brunn på Moragården har länge varit ett önskemål för att utveckla den pedagogiska verksamheten vid Moragården. Genom ett samarbete med företaget Xylem (se företagsvolontärer) har Skansen nu fått möjlighet att förverkliga detta önskemål. En

kravspecifikation och utformning till en ny brunn tillverkad i laggkärlsteknik har tagits fram för genomförande 2020.

Kommentar: Brunnen ska framförallt kunna användas som en del av barnverksamheten i Back-Mats stuga, men kommer också att bidra till helhetsbilden av Moragården. Med en brunn på plats möter Skansens gäster möter en trovärdig miljö av en gård i Dalarna vid tiden runt 1800.

Tottieska gården

Under 2019 har det stora och fleråriga utvecklingsprojektet av Tottieska gården som påbörjades 2012 avslutats. Projektet kunde genomföras tack vare bidrag från Brandkontoret, och arbetet har resulterat i en 1700-tals miljö som är tidsbestämd och gestaltad utifrån angelägna berättelser och dokumenterad kunskap. Miljön ger Skansen möjlighet att genom familjen Tottie berätta om handelsverksamhet, dåtidens konsumtionsvanor i en välbärgad borgarfamilj, globalisering samt om nya rön och vetenskapliga framsteg som var viktiga att känna till för en familj i samhällets toppskikt. Både konsumtion och globalisering är ämnen som i högsta grad är angelägna och aktuella även i vår tid.

I arbetet med att gestalta interiören har det under året bland annat genomförts omfattande restaureringsarbeten samt rengöringsarbete av tidsenliga möbler. Ett 30-tal tavlor har monterats och säkrats. Vidare har det tillverkats textilier såsom sängomhängen till en paradssäng, rullgardiner samt skyddsklädsel till möbler. För visningsverksamheten har det iordningställts ett dukat festbord. Resterande arbeten på själva huset slutfördes. Tottieska gården har varit bokningsbart för dramatiserade visningar från första april 2019 (se bokad verksamhet).

Underhåll av kulturhistoriska och museala miljöer

Planering, åtgärder och uppföljning för vård och underhåll av det kulturhistoriska fastighetsbeståndet genomförs av Skansens hantverkare tillsammans med Skansens byggnadsantikvarie. Åtgärdsprogram upprättas fortlöpande efter vilka åtgärder på de kulturhistoriska miljöerna genomförs. Samtliga åtgärder dokumenteras. Utöver planerade åtgärdsförslag utförs också mer akuta bygginsatser.

Kommentar: Vi ser med oro på hur den senaste tidens klimatförändringar ökar åtgärds- och underhållsbehoven. Under 2019 har vi exempelvis haft ett flertal takläckage på grund av häftiga skyfall. Vi har märkt att ett fuktigare klimat med milda vintrar ökar de fuktelaterade skadorna (mögel och skadedjursangrepp mm.). Vi befinner oss redan i ett ansträngt läge vad gäller förvaltning av våra många byggnader och miljöer. Om vi som en följd av extremväder måste åtgärda allt fler akuta skador ställs vi inför ett kritiskt läge för det långsiktiga och planerade underhållet. Ska Skansens kulturhistoriska miljöer finnas

kvar i brukbart skick, kommer det att krävas avsevärda insatser med betydligt ökade kostnader framöver. I dagsläget har Skansen inte de ekonomiska möjligheterna att klara av detta åtagande.

Nedan presenteras ett urval av årets underhållsarbeten på kulturhistoriska och museala miljöer:

Bragehallen

Sponsring från St Gobain och Mitsubishi har gjort det möjligt att under 2019 genomföra utvändiga byggåtgärder på Bragehallen samt att förse den med mörkläggningsgardiner samt uppvärmning.

Kommentar: Genom dessa åtgärder, framförallt uppvärmningen, kan Bragehallen nu användas under större delar av året med rimliga uppvärmningskostnader och för fler verksamheter. Den blir därmed mer tillgänglig för Skansens gäster.

Elverket

Elverket på Skansen är ritat av Ferdinand Boberg och har högsta möjliga bevarandeskydd antikvariskt. Smidesstaketet som omgärdar Elverket har under hösten demonterats och skickats för renovering till Jernakademin i Kramfors. De första fem smidesstolparna är nu återmonterade på de ursprungliga granitsocklarna och har målats med traditionella metoder. Smidesfyllningen mellan stolparna är fortsatt under renovering i Kramfors och arbetet fortsätter 2020.

Kommentar: Vi har knutit kontakt med Smidesutbildningen i Kramfors, Jernakademien, i detta projekt. Detta möjliggör ett utbyte av kunskap och återväxt inom traditionellt smide.

Skogholms Herrgård

Herrgården och de olika byggnaderna som tillhör Skogholms Herrgård har undergått olika underhållsinsatser under 2019. Bland annat har båda flyglarna rödfärgats. Till dessa målningsarbeten kokade Skansens målare slamfärgen själva enligt gamla recept. Färgkoket skedde på plats vid flyglarna, allt för att komma nära gästerna och förmedla kunskap och handhavande i det traditionella måleriet. Vidare utfördes målning med linoljefärg av övriga snickerier på biblioteksflygeln, trapporna på biblioteksflygeln blev restaurerade med mera. Även Skogholms Lusthus genomgick en varsam restaurering. Ommålningen av fasader samt tak påbörjades. Stor vikt lades vid dekormåleriet som täcker stora delar av fasadliven. Interiörernas dekorativa måleri genomgick konservatorsinsatser.

Kommentar: Parallellt med pågående arbete har våra målare även svarat på allmänhetens frågor gällande byggnaderna, traditionella hantverk och metoder. Dessutom tog vi emot

ett flertal studiebesök i samband med vårdinsatserna. På så sätt har vi kombinerat underhåll av kulturhistoriska miljöer med kunskapsförmedling till allmänheten och till yrkesfolk.

Täta Tak

Skansen arbetar kontinuerligt med det uppdämda underhållsbehov som finns, där täta tak är en av de enskilt viktigaste faktorerna för bevarande. Åtgärdslista på prioriterade byggnader med pågående takläckage eller risk för takläckage har uppdaterats. Skansen reparerar minst fem av dessa byggnader varje år. Under 2019 har taken på ett av Fäbodens hus, eldhuset från Umsi, lagts om. Väla skolas och Fröstorps skiffertak har underhållits, Oktorps- och Skånegårdens halmtak har delvis lagts om liksom torvtaket på Kyrkhultstugan. Vidare har stocktorken vid Delsbogården fått nytt plåttak och Russ- och lambgiften ryftats om. Det senare föregicks av att tre av Skansens snickare deltog i agtaksläggning på Fårö under sommaren för att lära sig mer om hantverket.

Underhåll av uthyrda och publika lokaler

Det är nödvändigt att hålla en hög och ändamålsenlig standard i de lokaler som Skansen hyr ut. I många av dem serveras mat och dryck och det är ett stort tryck på deras serviceutrymmen. Mat och dryck är en viktig del av gästernas totalupplevelse av Skansen och trivseln överlag. Även publika lokaler är viktiga för gästernas helhetsupplevelse av Skansen. Nedan presenteras ett urval av årets arbeten.

Sollidenrestaurangen

Byggnaden har ett synnerligen stort underhållsbehov, och under året har såväl akuta som planerade underhållsåtgärder genomförts. Först och främst har en nulägesbeskrivning med underhållsplan tagits fram för att möjliggöra en långsiktig planering av insatser. En omfattande projektering av nytt teknikutrymme på taket har påbörjats för att på så sätt förbättra driftssäkerhet. I detta ingår också en total översyn av taket som på grund av flacka takfall och invändiga dagvattenledningar har problem med återkommande läckage.

En kartläggning av hela byggnadens stammar och vattenledningar har genomförts och ytterligare etapper i det pågående stamreoveringsprojektet har slutförts. Toalettgruppen vid Solliden har genomgått stambyte och fått delvis nya installationer. Uppmärkning av samtlig el är gjord och nya armaturer har installerats i restaurangköket. Fönsterrenovering har inletts. Neonskylten vid huvudentrén till restaurangen har renoverats. Byte av branddörr i personalentré har genomförts. Restaurangens ventilationsanläggningar har uppdaterats med nya ingående komponenter. Kartläggning av hela ventilationssystemet har genomförts.

Övriga utarrenderade lokaler

Under året har ett flertal åtgärder gjorts avseende drift och underhåll av de lokaler som arrenderas av externa parter såsom Skansen akvariet, karusellerna och Gröna Längan vid Galejan samt flera av restauratörernas lokaler och uteserveringar. Mycket av åtgärderna var av akut karaktär och omfattade lagning av trappor och dörrar, åtgärder på golv och golvbrunnar, ventilationssystem och belysning.

Publika toaletter

Sedan många år finns ett stort behov att uppdatera samtliga publika toaletter på Skansen. Detta för att driftssäkra dem och för att förbättra gästupplevelse, tillgänglighet, vattenförbrukning samt arbetsmiljö för Skansens lokalvårdare. Det är ett omfattande projekt som kräver god planering och samordning. Planen är att ta ett helhetsgrepp om detta med start 2020, men redan under 2019 har Galejans toaletter genomgått en omfattande renovering avseende el, vatten, avlopp, ventilation, dränering, yttre och inre ytskikt.

Underhåll av zoologiska anläggningar

Skansens zoologiska anläggningar underhålls löpande och ett flertal större och mindre insatser genomförs varje år. Nedan ett par insatser som inte är av publik karaktär men av desto större betydelse för djurvårdarnas arbetsmiljö och säkerhet.

Björn- och älghägn

En stor renovering av det övre björnhägnen har gjorts under april. Stora trädstammar som fällts på området har lyfts in med kran för att ersätta de gamla. Stenblock har gjutits fast och jord har forslats in för att få ett grönare hägn. Stenblocken fungerar nu som stödmurar för nyanlagda gräsytor. I samband med detta renoverades även dammen i älghägnen.

Guereza/gamla elefanthuset

Byggnaden har genomgått en omfattande renovering interiört, bland annat har stambyten genomförts, helt nya personalutrymmen inklusive våtutrymmen inretts och en ny värmekulvert har dragits för att minimera värmeförluster och öka driftssäkerheten.

Renhägn

I renhägnen har en översyn gjorts. Marken har justerats för att förenkla djurvårdarnas dagliga skötselarbete samt förbättra underlaget för renarna. En del smärre förändringar har gjorts för att renarna ska bli mer tillgängliga (synliga) för besökarna.

Sälhägn

Tillverkning samt montering av trappor och lejdare är utförda vid nedre säldammen som en förbättringsåtgärd avseende arbetsmiljö för djurvårdarna.

Stöd-, styr- och reglersystem

Skansen är ett samhälle i miniatyr med ett stort gästantal, vilket innebär att Skansen har en stor mängd tekniska system som ska fungera driftsäkert och effektivt. Till detta hör även nödvändiga styr- och stödsystem för olika typer av övervakning och insatser. Till det planerade underhållet adderas varje år en stor mängd insatser av mer eller mindre akut karaktär. Nedan beskrivs en viktig del av Skansens infrastruktur. Mälarvattnet är en affärskritisk anläggning som förser djurdammar och park med vatten i nödvändig mängd.

Mälarvattensystem

Pumpstationen vid Riksdagshuset som förser Skansen med vatten från Mälaren har uppdaterats med styrteknik för energieffektivisering i samarbete med Xylem. Betydande energibesparing har uppnåtts via denna insats genom att flödet, som tidigare var onödigt högt vid pumparna, har kunnat strypas.

Arbete med att tillmötesgå Stockholms Hamnars nya kravställning på förläggingsdjup av Skansens sjöledning från Mälaren har genomförts genom nedviktning av ledningen mot sjöbotten. Tyvärr var det inte möjligt att uppnå fullgott djup varför en projektering för delvis ny dragning av ledningen har inletts eftersom en uppdatering framgent kommer att bli nödvändig.

Kommentar: Vi avsätter för närvarande stora resurser på att driftssäkra och uppdatera de tekniska systemen, som i många fall är föråldrade, störningskänsliga och ineffektiva. Genom detta arbete kan vi förbättra gästupplevelsen och minska den tidsåtgång som vår tekniska personal behöver lägga på akuta uttryckningar till förmån för planerat, långsiktigt underhålls- och utvecklingsarbete. En annan målsättning är att energioptimera systemen för bättre driftsekonomi.

Förvaltning - samlingar

Skansen eftersträvar en effektiv och hållbar samlingsförvaltning. Som ett led i detta pågår ett långsiktigt arbete med att inventera alla föremål i de kulturhistoriska miljöerna och registrera dem i Primus. Skansen följer därmed Riksrevisionens rekommendationer från 2018 - att prioritera arbetet med att säkra spårbarheten, det vill säga att veta vad Skansen har. Viktigt inte bara för att kunna arbeta aktivt med föremålen utan även för att om något händer, en brand eller dylikt, veta vad som försvunnit, likaså vid stöld.

Skansen ska ha en samling som är relevant för sin verksamhet. Det innebär att insamling endast sker till gestaltning i utveckling av befintliga och nya museala miljöer, till pedagogisk verksamhet och till programverksamhet. I Skansens textila samlingar finns

material som inte är relevant för museets verksamhet. Ett gallringsprojekt startades 2018 som kommer att fortsätta de närmaste åren.

Inventering i Älvrosgården

Under 2019 har samtliga föremål i Älvrosgården inventerats. Totalt 600 föremål har beskrivits, fotograferats och lagts in i databasen Primus. Vissa föremål har fått ny märkning. Vid inventering har föremålen tillstånd bedömts och registrerats i databasen för framtida vårdinsatser.

Kommentar: Inventeringen av föremålen i Älvrosgården har gett mycket goda resultat avseende såväl föremålsförvaltning som tillgängliggörande. En utvärdering av genomfört arbete i Älvrosgården har resulterat i att vissa moment i processen för inventering kommer att ses över för att effektivisera arbetet och höja kvalitén ytterligare.

Metodutveckling yttre miljö

I syfte att knyta samman berättelserna om människan med den yttre miljön kring Skansens hus och gårdar har ett metodutvecklingsarbete genomförts som resulterat i målbildsbeskrivningar, åtgärdsprogram och skötselplaner. Dokumenten ska användas som ett stöd för skötsel och utveckling av den yttre miljön. De ska vidare fungera som ett stöd för Skansens förmedling.

Under 2019 har en mall för målbilder tagits fram och målbilder upprättats för Kyrkhultstugan, kolonistugorna samt för Posthuset.

Kommentar: En målbild för en kulturhistorisk miljö – inre eller yttre - ska koppla samman den bärande berättelse och tematik som valts för denna miljö med den fysiska miljön. Den definierar och beskriver miljöns kännetecken och delar. Målbilden realiserar i ett åtgärdsprogram och bibehålls genom en skötselplan. Målbilden fungerar också som stöd för pedagogerna i deras arbete i mötet med Skansens gäster.

Gallring

Skansen ska ha en samling som är relevant för sin verksamhet samt en effektiv och hållbar samlingsförvaltning. Som ett led i det arbetet har en gallring i Skansens samling av teaterkläder genomförts under 2019. Gallringen har gjorts i syfte att förbättra arbetsmiljön inne i de textila modulerna, skapa utrymme och därigenom bättre förutsättningar för vård och underhåll av det textila material som används i Skansens ordinarie verksamhet.

Av teatersamlingens sammantaget cirka 3 300 objekt har cirka 1 900 objekt beslutats gallras. Gallringen sker enligt vad som föreskrivs i Skansens förvaltningsplan, ICOM:s etiska regler samt i museilagen (SFS 2017:563). Gallringen påbörjades i del under 2019

genom överlåtelse till Kungliga Operan och Confidencen Ulriksdals slottsteater samt utrensning av nedbrutet material som skickats till destruktion.

Kommentar: Sammantaget har insatserna inneburit att Skansen tagit ännu ett steg mot en kontrollerad och effektiv textilförvaltning.

Vård, underhåll och nyförvärv av dräkter och textilier

De kulturhistoriska kläderna och textilerna spelar en viktig roll i levandegörandet av miljöerna och ger möjlighet till ett fördjupat samtal om människors levnadsvillkor i olika sociala miljöer, om samhälle, kön, klass, tradition och hantverk. Omfattande kulturhistoriska sömnadsunderlag tas fram med avsikt att motivera materialval och sömnadsteknik till både pågående och kommande produktion, allt med avsikt att stödja berättandet och skapa trovärdighet samt att hålla det immateriella kulturarvet vid liv.

Nysömnad och textilvård

Under året har fokus legat på att serva basverksamheten både med nysömnad och justeringar/ändringar av plagg till Skansens dagliga pedagogiska verksamhet och till program och event. I mesta möjliga mån lagas och ändras plagg med fokus på återbruk och ekonomi. Genom att laga på kulturhistoriskt korrekt sätt läggs grunden för pedagogerna att tillsammans med gästen inleda samtal om tidstypiska lagningstekniker och ett ekonomiskt och resurssnålt förhållningssätt.

Nedan presenteras ett urval av årets nysömnad:

Till Kyrkhultstugan har det tillverkats en komplett dräkt till en utställningsdocka samt tio kostymer till den pedagogiska verksamheten. Kunskapsunderlag och kulturhistoriskt sömnadsunderlag till dessa plagg har tagits fram och finns redovisat och dokumenterat tillsammans med inmärkta plagg i Primus. Medel från Kyrkhults hembygdsförening och stiftelsen Mellby gård har använts för att finansiera de nämnda dräkterna ovan.

Till Tottieska gården har en dräkt tillverkats som bland annat innehåller en banjan, en högreståndsskjorta och byxor.

Volontärerna kopplade till Skansens barnmorskor har efter ett tillskott av medel från värdförbundet fått sex nya sommarkappor.

Barnverksamheten har fått ett välkommet tillskott av sekelskiftesförkläden som används i verksamheten bland annat i Väla skola. I barnverksamheten har också gjorts en satsning på att bredda storleksutbudet så att alla barn som besöker verksamheten i Väla skola ska kunna bära sekelskiftesförkläden och känna sig inkluderade.

Nyförvärv av dräkt och textilier

Under perioden har det köpts in, restaurerats och nytillverkats hattar. Ett mycket fint nyförvärv av västar från 1890–1910 har gjorts som kan användas både i verksamheten och som förlagor för nysömnad. Bland övriga förvärv märks en damdräkt från sekelskiftet och skor från 1930- och 40-talet. Ett 1700-talstäck till Tottieska gården har köpts in och restaurerats av extern konservator.

Sticka koftor

Ett underlag har tagits fram för nytillverkning av maskinstickade koftor för kvinnor från tidigt 1900-tal. Arbetet har omfattat undersökning av produktionsmöjligheter, materialtillgång och att skapa en mönsterbas för att starta produktion 2020. Skansens egna stickmaskiner har rengjorts och testats för att kunna användas till att sticka nya koftor för att täcka behovet för museipedagogerna.

Kommentar: Tillgång till maskinstickat material från den relevanta tidsperioden är låg och egen tillverkning kommer att avsevärt förbättra Skansens möjligheter att ta fram tidsenliga plagg från tidsperioden. I och med att pedagogerna bär dessa koftor i verksamheten kan vi visa på och berätta om stickhantverket vid den aktuella tiden. Dessutom bevaras den immateriella kunskapen om hantverket.

Underhåll och reparation av hårda föremål och möbler

Kulturhistoriska verkstaden har fortlöpande tagit emot skadeanmälningar på föremål och möbler som slitits, gått sönder eller är i behov av justering. Skadeanmälningarna dokumenteras och åtgärdas succesivt. 69 skadeanmälningar har reglerats under 2019 (30 st 2018, 55 st 2017). Förutom arbetet med vård av föremål i Tottieska gården och Kyrkhultstugan har en 1700-talsbyrå i Skogaholms herrgård konserverats.

Kommentar: Att fortlöpande underhålla och reparera skador på föremål och möbler i de kulturhistoriska miljöerna förlänger livslängden på våra samlingar, ger gästen en mer autentisk upplevelse och underlättar våra pedagogers arbete.

Det gröna Skansen

Skansens parkområde och trädgårdar ska bidra till att gestalta bilden av kultur och natur i Sverige, i huvudsak från 1700-talet och framåt utifrån dokumenterad kunskap och så trovärdigt som möjligt. Skansen ska vårda, bevara och utveckla kulturhistoriska miljöer och platser.

Nedan presenteras ett urval av årets arbeten:

Biologisk mångfald

Biologisk mångfald är något som ständigt finns med i arbetet på Skansen. Arbetet med att förnya och förbättra Naturstigen har fortsatt i år. På Naturstigen kan gästerna lära sig om hur de själva kan hjälpa till för att gynna den biologiska mångfalden genom att bygga fågelholkar, insektshotell, komposter med mera. I år har stigen utökats med en sandbädd för vildbin. Växter har planterats för att locka vildbina till platsen.

Kommentar: Pollinatörer är hotade i hela världen och i Sverige ser man att flera viktiga arter minskar i antal. Pollinatörer är viktiga för att säkra matproduktionen samt frukt- och bärskörden. På Skansen har vi förutom vildbin 11 aktiva bikupor för tambin. Dessa bikupor sköts av en volontär.

Kyrkhultstugan

I samband med utvecklingsprojektet i Kyrkhultstugan anlades nya planterings- och grönytor med växtmaterial taget från Hazelius listor från 1890-talet. Programmet för odlad mångfald (POM) vid Sveriges Lantbruksuniversitet har varit behjälpliga med att föreslå sorter som var vanliga vid den tiden och har även bidragit med visst växtmaterial från deras genbanker. Även bikupor av halm har byggts och en bihage har anlades.

Kommentar: POM har ett antal klonarkiv för växter runt om i landet. Skansen har erbjudit sig att vara klonarkiv, men har av SLU bedömts mer lämplig som visningsplats för äldre kulturväxter, på grund av det stora besöksantalet.

Möjligheternas trädgård

Möjligheternas trädgård har påbörjat en förvandling till en skogsträdgård. Här är tanken att gästerna ska kunna lära sig hur man kan anlägga en skogsträdgård och vilka växter man kan använda sig av. Skogsträdgården ska efterlikna ett naturligt ekosystem och här odlar man ätbart och skötsel effektivt. Under hösten grävdes en del äldre växter upp och flyttades till andra delar av Skansen. Några nya växter från andra av Skansens trädgårdar tillkom. Skogsträdgården är ett flerårigt projekt som beräknas vara klart 2021.

Orsakullen

Under våren renoverades Orsakullen. Under flera år har slitaget på kullen varit stort och förra årets värme torkade sönder gräset. Cirka 20 lass med överblivna jordmassor från Baltic Sea Science Center fick utgöra grunden för den nya kullen. Sedan har den finplanerats med ny jord, nytt gräs har såtts och ett antal buskar har planterats. I samband med detta har nya vattenledningar grävts ner för att förbättra vattentillgången till Skansens grönytor.

Kommentar: På Skansen strävar vi efter att återanvända alla massor så långt det är möjligt. Vi har begränsade möjligheter till upplag så därför planerar vi våra markarbeten så att vi inte behöver mellanlagra och sållar även massor så att vi får fram de fraktioner som är mest användbara. Endast i undantagsfall fraktar vi bort massor.

Trädfällningar

Under hela året fälldes träd över hela Skansen, främst almar, granar och björk. Förra sommarens torka ledde till att många granar blev försvagade vilket gjorde det extra gynnsamt för granbarkborren med ett stort antal döda granar till följd. Dessa har fällts under året. Almsjukan fortsätter att härja och det har fällts stora almar bland annat vid Skogaholms herrgård, Boktryckargården och Sollidstrappen. Även björk led hårt av förra årets torka. I möjligaste mån har de fällda träden använts i djurhägn, av snickarna eller till ved.

Kommentar: Under 2019 har det fällts ovanlig många träd på Skansen. Fällningarna har gjorts både av egen personal samt inhyrda arborister. Många träd är svårfällda då de står nära byggnader och djurhägn. Förra årets värme och torka är den största orsaken till trädens status, men även almsjukan. Under 2020 kommer vi att börja planera för återplantering av det vi har fällt.

Väla skolans mur

Renoveringen av muren runt skolan har fortsatt. Den sträcka som renoverades 2018 har fått byggas om, då flitigt spring av besökande barn har raserat den. Muren, som egentligen ska vara en kallmur, har nu fått en kärna där stenarna är fastsatta med betong för att klara slitaget från gäster. De yttersta stenarna är dock utan betong vilket gör att det fortfarande ser ut som en kallmur. Även mursträckan mot Hällestadstapeln har renoverats enligt den nya metoden.

Kommentar: Utgångspunkten i allt trädgårdshantverk som vi utför är att det ska vara så trovärdigt som möjligt. Välas stenmur är ett utmärkt exempel där vi måste kompromissa med friluftsmuseets förutsättningar. Här är det viktigare med en säker mur som ser ut som en autentisk kallmur än att den är byggd enligt traditionella metoder.

Växthuset

Växthuset vid Skånegården iordningställdes denna sommar som en plats för vila och rekreation för Skansens gäster. Här fanns möjlighet att fördjupa sig i växtkännedom, bekanta sig med olika örter och läkeväxter samt dofter.

Djurparken

Skansens djurpark har de senaste åren utvecklats i en riktning mot att möta det allt mer urbana samhället och de miljöutmaningar mänskligheten har framför sig. Skansens pedagogiska arbete har fortsatt haft en stark utveckling, mot såväl skolan som Skansens gäster och har fått ett mycket positivt gensvar från både gäster och omvärld. Öppnandet av Baltic Sea Science Center under året är en mycket stor händelse i den strävan och ger ringar på vattnet för hela den zoologiska verksamheten. Även arbetet med att utveckla Skansens arbete med artbevarande har tagit små steg framåt, men detta arbete tycks behöva lite tid för att hitta rätt.

Baltic Sea Science Center

Efter fem års arbete färdigställdes under vårvintern Baltic Sea Science Center på Skansen. Den 11 april öppnade Baltic Sea Science Center i närvaro av HKH Kronprinsessan Victoria.

Skansen har genom Baltic Sea Science Center fått en modern anläggning för att kunna kommunicera frågor om hållbarhet som berör 90 miljoner människor i Östersjöns avrinningsområde. Baltic Sea Science Center fungerar således som en informationsplattform om Östersjöns miljö och människans påverkan på havet. Anläggningen består av tre större akvarier samt flertalet interaktiva utställningar som belyser människans påverkan samt mer fördjupande avsnitt om de biologiska, kemiska och fysiska sambanden. I anläggningen finns också en filmsal och en lektionssal. Bruttoarean på huset är cirka 2 000 kvm fördelat på två huskroppar och flera våningsplan.

Verksamheten i anläggningen består främst av öppethållande för allmänheten under Skansens ordinarie öppettider samt specialiserad undervisning för skolan. Under året har skolor kunnat boka tre olika visningar. Dessa har varit bokningsbara för förskola, grundskola, särskolan, gymnasiet och SFI. Utöver detta har även ett antal guidade visningar genomförts för företag. Under året har drygt 170 skolklasser (målgruppen högstadie- och gymnasieklasser) haft undervisning i anläggningen och ett 70-tal andra grupper har varit på visningar i Baltic Sea Science Center.

Baltic Sea Science Center har mottagits väldigt positivt av gästerna. Besöksräknare i huset visar att cirka 34 % av Skansens gäster har besökt anläggningen. Projektet har kunnat genomföras tack vare ett omfattande samarbete med BalticSea2020, Stockholms Universitet, Sveriges Lantbruksuniversitet och Stockholm Vatten och Avfall. Aktörerna har tillsammans med Skansen bildat ett kunskapsråd som har planerat akvarierna och utställningarnas innehåll för att kunna ge en aktuell och korrekt bild av

Östersjön och dess utmaningar. Samarbetet har inneburit en kvalitetssäkring av den information som sprids i Baltic Sea Science Center. Kunskapsrådet har även bidragit med idéer till presentationsformer och varit delaktig i prioriteringar om vad som ska visas. Universiteten bidrar förutom kunskap med att sprida information om Skansen och vill finna ytterligare samarbeten kring programdag, studentutbyten med mera.

Samarbetet inom kunskapsrådet sträcker sig via befintligt avtal fram till 31/12 2020 men i slutet av 2019 inleddes en dialog mellan parterna i kunskapsrådet om hur samarbetet långsiktigt ska fortsätta och utvecklas.

Kommentar: På ett par års sikt är ambitionsnivån att större delen av Skansens gäster ska besöka huset. Ett annat mål är att vi årligen ska kunna ta emot 500 skolklasser för lektion i huset och här är Stockholm Vatten och Avfall en viktig samarbetspartner. De bidrar förutom med sin unika kunskap om avfallsfrågor även med ett årligt driftsbidrag samt ingångar i Stockholms stad för att kunna utveckla skolsamarbetet.

Det är viktigt att komma ihåg att Baltic Sea Science Center inte hade kunnat möjliggöras utan stiftelsen BalticSea2020 som har bidragit med den största delen av finansieringen för att projektet har kunnat genomföras. Dessutom har Baltic Sea 2020 bidragit med egen kompetens och erfarenhet i projektet.

Kunskapsrådet visade sig vara en stor framgångsfaktor i detta projekt. Det har väsentligt bidragit till att öka samarbete mellan SLU och SU. Under den cirka femåriga process det varit att ta fram Baltic Sea Science Center kan vi se hur nya samarbeten och dialoger börjat växa fram mellan de olika universiteten.

Artbevarande

Under året har Skansen undersökt hur arbetet med artbevarande kan utvecklas. För närvarande utreds möjligheterna att hålla fjällräv och vildren samtidigt som Skansen undersöker bästa sätt att stötta dessa två projekt. Under året bjöd Skansen tillsammans med Järvzoo in företrädare för Stockholms universitet, WWF och det skandinaviska projektet Felles Fjellrev för att diskutera om och hur djurparker kan vara med och bidra till att bevara den starkt hotade skandinaviska fjällrävspopulationen.

Vidare fortsätter utvärderingen av Skansens arbete med utsättningar av berguv, som pågått i över 20 år. Utvärderingen görs tillsammans med Naturhistoriska Riksmuseet och Skärgårdsstiftelsen. Samtalen har resulterat i en plan för hur arbetet ska fortlöpa 2020.

4. Friluftsmuseets särskilda förutsättningar

Friluftsmuseer har unika möjligheter att förmedla historia och ge en känsla för liv i andra tider och epoker. Det finns alltid något att berätta oavsett vem som lyssnar. På Skansen fortsätter arbetet med att utveckla förmedling och folkbildning oavbrutet.

Diagrammet nedan visar drift- och underhållskostnader, uttryckt i tkr, för ett urval av Skansens folkbildande verksamhet för åren 2017–2019.

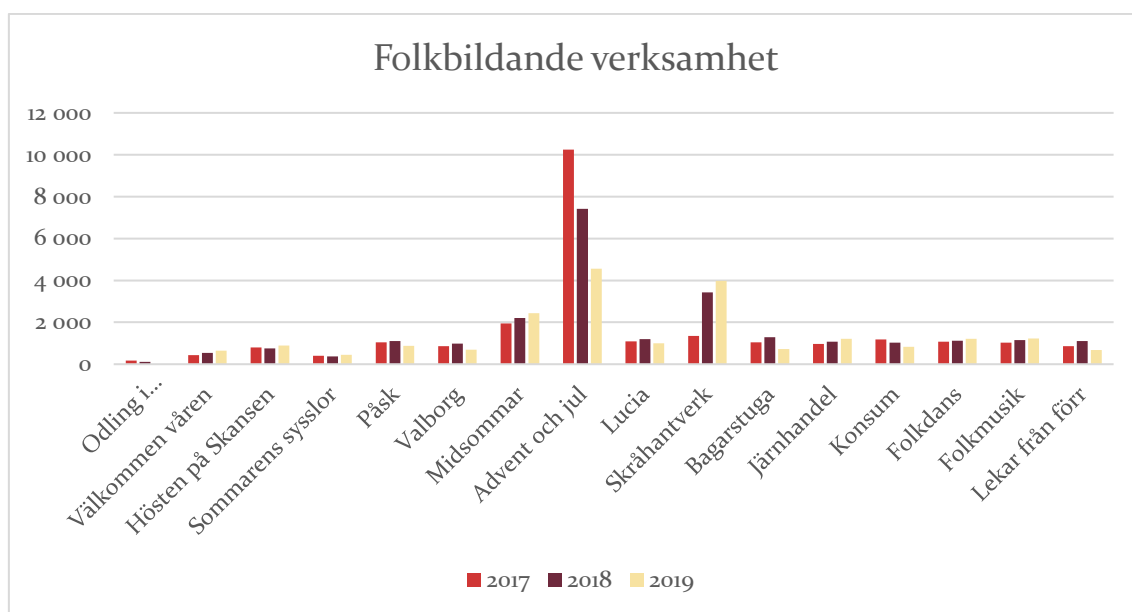

Diagram 2 visar drift- och underhållskostnader för ett urval av Skansens folkbildande verksamhet för åren 2017–2019 (uttryckt i tkr)

Den kulturhistoriska verksamheten

Den pedagogiska verksamheten i de kulturhistoriska miljöerna är både lärande- och upplevelsebaserad. Den bjuder på sinnesupplevelser, specifika för friluftsmuseet, med ljus och värme, doft och smak och ofta möjligheten att delta i det som för stunden pågår (karda, bära ved med mera). Den kulturhistoriska verksamheten stimulerar och väcker gästernas nyfikenhet och fantasi genom intimiteten i det personliga mötet och samtalet med en museipedagog.

Den zoologiska verksamheten

Den pedagogiska verksamheten kring Skansens djur är liksom den kulturhistoriska avdelningens verksamhet såväl lärande som upplevelsebaserad. Den zoologiska verksamheten ska väcka gästernas intresse för djur och natur samt bidra med lärande kring djuren, djurens miljöer och människans samspel med djuren förr, idag och i framtiden. Att bedriva en djurparksverksamhet på ett friluftsmuseum idag ställer mycket höga krav på säkerhet och djurvälstånd. Dessutom är det idag också nödvändigt att kunna visa på ett tydligt syfte med själva djurhållningen. För Skansens djurhållning är den upplevelsebaserade pedagogiken tillsammans med artbevarande centralt. Att visa vilda djur och husdjur på ett friluftsmuseum ger i dagens urbana samhälle unika möjligheter att engagera människor i deras relation till och förståelse för naturen.

Förmedling i fokus – bokad verksamhet

Bokade visningar

Totalt genomfördes på den kulturhistoriska- och zoologiska avdelningen (Baltic Sea Science Center exkluderat) 1 303 visningar år 2019, vilket motsvarade 2 723 visningstimmar (1 213 respektive 2 654 år 2018, 1 413 resp. 2 526 år 2017). Jämfört med föregående år innebar detta en ökning med cirka 7 % av antalet visningar och en ökning med cirka 3 % för antalet visningstimmar.

Under året har Skansen främst nått förskolan, lågstadiet och gymnasiet. De visningar som erbjuds till skolan utgörs av ett bokningsbart basutbud som följer de aktuella läroplanerna och ger möjlighet till ett lustfyllt lärande för samtliga årskurser. Det är främst den zoologiska- och kulturhistoriska avdelningen som genomför visningar och det är deras visningar som återfinns i det bokningsbara basutbudet. Utöver dessa har det också genomförts ett antal skraddarsydda visningar under året.

De populäraste visningarna under året har varit Sveriges vilda djur, En skoldag 1906, Djuren på Skansen-Akvariet, Barn i stan och Etologi. Således är båda avdelningarna representerade i de populäraste visningarna.

Diagrammet nedan visar antalet genomföra visningar månadsvis.

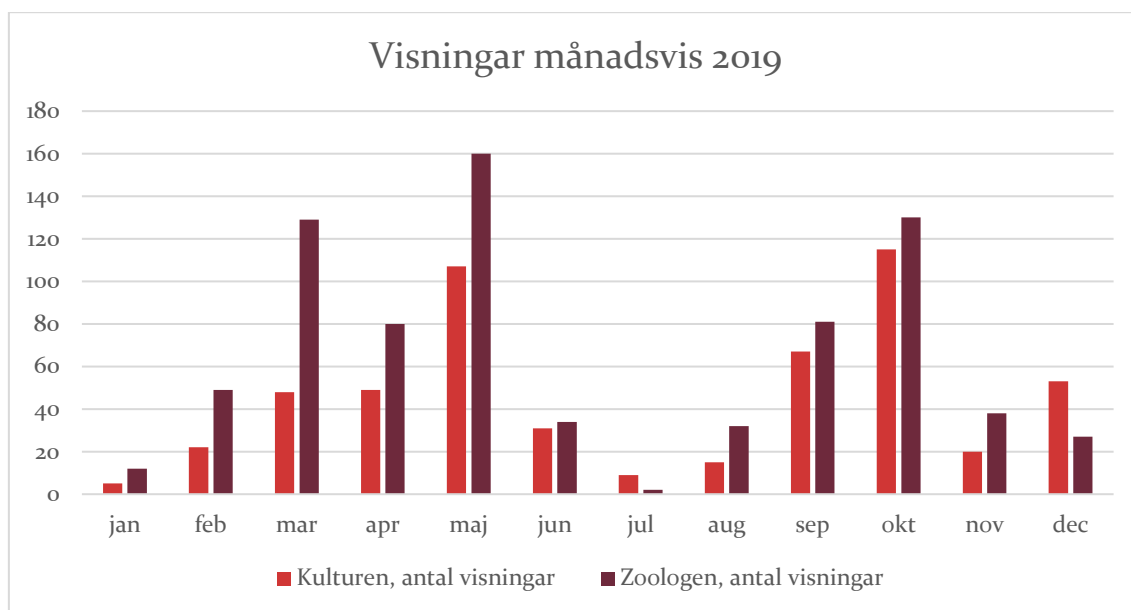

Diagram 3 visar antalet visningar månadsvis uppdelat för kulturhistoriska- och zoologiska avdelningen (Baltic Sea Science Center exkluderat) för år 2019 (uttryckt i antal)

Skapande skola

Kulturrådets regler kring medel för Skapande skola har ändrats. Skolorna får numera endast använda sig av professionella kulturaktörer för att beviljas medel och där ingår inte museipedagoger. Undantag gäller när skolan sökt och beviljats pengar för ett treårigt projekt som redan påbörjats.

Kommentar: Konsekvensen av de ändrade förutsättningarna är att Skansen får färre bokningar och att Skapande skola-verksamheten i det närmaste fasats ut från Skansen. Tidigare har Skansen haft många samarbeten med skolor i förorter som annars inte så ofta bokat besök, exempelvis skolor i Upplands Väsby och Botkyrka kommun.

Skolvisningar med kulturhistorisk inriktning

Genom organiserat lärande ger Skansen möjlighet till lustfylld fördjupning. Huvudmålgruppen för den bokade verksamheten utgörs av skolelever i grundskolan. Månaden maj och början av juni liksom slutet av augusti, september, oktober och december innebär högsäsong för bokade grupper, vars kärna består av skolklasser. Varje termin består erbjudande för skolorna av en dryg handfull tema-visningar där "Samer, ett urfolk" och "En skoldag 1906" får utgöra två exempel. Ett visst behov av allmänna visningar utan fastställt tema finns under alla säsonger.

Diagrammet nedan visar antalet genomförda visningar månadsvis för den kulturhistoriska avdelningen under åren 2017–2019.

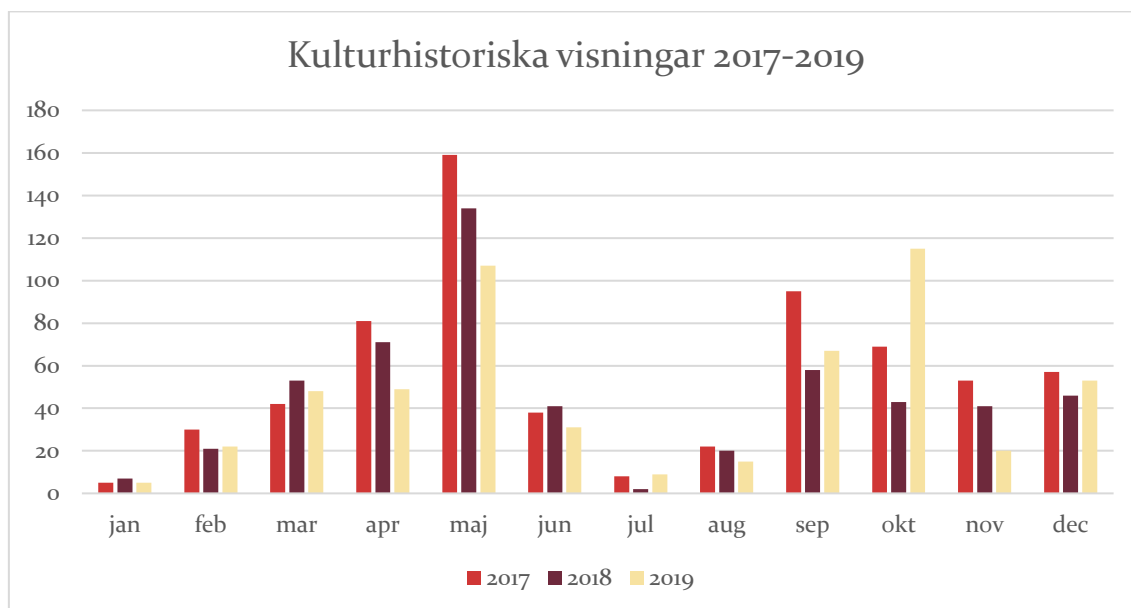

Diagram 4 visar antalet kulturhistoriska visningar månadsvis för åren 2017–2019 (uttryckt i antal)

Antalet visningar för skolor 2019 blev något fler än föregående år. Under perioden sticker dock bland annat april, maj och augusti ut med en minskning. Dessa månader är de som kopplar tydligast mot skolornas läsår. En stor del av minskningen beror på att Skansen inte haft lika många samarbeten med skolor inom ramen för Skapande skola jämfört med 2018.

Skolvisningar med zoologisk inriktning

Alla visningar uppdateras och förnyas löpande, men helt nytt för i år är all verksamhet i Baltic Sea Science Center. En del av skolklasserna kommer till Skansen genom samarbetet med KfS och möter Kapten Reko. Andra klasser kommer via samarbetet med Stockholm Vatten och Avfall och resterande klasser, cirka hälften, bokar helt på egen hand. Kapten Reko har genomförts i samma omfattning som tidigare år. Samarbetet med gymnasieskolor med djurvårdarinriktning har också fortsatt i ungefär samma omfattning som tidigare. Verksamheten har dock breddats något då klasser med hästinriktning och inriktningen Natur och Äventyr inkluderades i årets verksamhet.

Stadsliv och skolan möter hantverk

Helger året runt bedrivs verksamhet i hantverksmiljöerna i Skansens stadskvarter med hjälp av Skansens borgerskap. Här kan gästerna stifta bekantskap med hantverkstraditioner i möten med kunniga hantverkare som demonstrerar tekniker och

handgrepp. Under två dagar på våren och två på hösten var Skansens stadskvarter platsen för Stadsliv där skolklasser kunde boka introduktioner och möten med hantverkare. Under dagarna fanns karaktärer som poliskonstapeln, positivhalaren och torgmadamen i stadskvarteret. Även Skansens egna snickare, murare och målare samt smed medverkade.

Hej Sverige

Visningen "Hej Sverige!"- riktad till framförallt nyanlända ungdomar har bokats fem gånger under 2019 (5 ggr 2018). Visningarna fokuserar på att lära deltagarna om svensk natur- och kulturhistoria och svenska språket. Skansen vill genom detta skolprogram fånga upp SFI-elevens och nyanländas behov samt underlätta deras väg till integration i Sverige.

Kommentar: Vi började med denna visning 2018. Det var redan från start en uppskattad visning och därför fortsatte vi under 2019 med samma antal visningar som förra året och samma innehåll i visningen.

Kronbergs ateljé

Under våren har ett nytt visningsupplägg för Julius Kronbergs konstnärateljé tagits fram. Upplägget prövades på en bokad visning under juni månad. Ateljén visades också under Kulturnatten, där delar av visningsupplägget användes och testades. Från och med nästa sommarhalvår kommer visningen att kunna bokas av intresserade grupper.

Kommentar: Det var fullt på alla visningar under Kulturnatten. Det kom många konstitresserade gäster men även gäster som var nyfikna på vad som fanns bakom lyckta dörrar och visningarna var mycket uppskattade.

Ljusvandringar

Under hösten arrangerades det ljusvandringar på Skansen där gäster ledsagades i skymningen och lyktans sken till flera kulturhistoriska miljöer för att uppleva och lära om hur det var att leva på den tiden då elektriciteten ännu inte hade kommit in i hem och hus.

Under 2019 hölls sex ljusvandringar med sammanlagt drygt 100 deltagare (80 år 2018, 130 år 2017).

Tottieska gården

Under arbetet med gestaltningen av Tottieska gården togs två visningar för bokade grupper fram. Visningarna har tagits fram utifrån analys och underlag av Skansens gäster och bygger i detta skede på en dramatisering av livet i huset runt 1770-talet med möten med pedagoger i roll som Anders och Henrica Tottie och deras mamsell. När

dramatiseringen är avslutad bjuds gästerna på dryck och tilltugg efter recept från 1700-talet. En specialkomponerad meny från Cajsa Wargs kokbok har tagits fram via en av Skansens arrendatorer för de grupper som önskar avsluta sitt besök med en middag. Målgrupper för visningen har varit intressegrupper för 1700-tal, föreningar, företag som tidigare bokat liknande aktiviteter på Skansen samt Skansens samarbetspartners.

Kommentar: Under året har sammanlagt cirka 25 visningar av nyöppnade Tottieska gården gjorts. Det har varit en blandning av nya och gamla kunder och samarbetspartners som har stått för dessa bokningar. Temat för visningarna har varit dels den nya dramatiserade visningen "En doft av 1700-tal" dels en visning med fokus på byggnadsvård och renoeringen av huset.

Trädgårdvisningar

Två nya visningar med trädgårdsinriktning har producerats i samarbete med extern part. Manus och instruktioner har tagits fram till visningarna Från stad till land samt Vilda växter. Visningarna har varit bokningsbara från och med april.

Förmedling i fokus – öppen verksamhet

Djurprat

Skansens djurprat fyller en viktig funktion inom det pedagogiska arbetet för att informera och utbilda gästerna, vilket är även ett av de uppdrag svenska djurparker har enligt djurparkslagstiftningen. Djurpraten innehåller en kombination av intressanta fakta och anekdoter om Skansens olika djurarter. Under lågsäsong erbjöd Skansen fyra dagliga annonserade djurprat. Därutöver genomfördes en till fyra spontana djurprat per dag på djurvårdarens initiativ. Under högsäsong höll djurvårdarna, inklusive personalen i Baltic Sea Science Center, ett 10-tal djurprat dagligen. Dessa informationstillfällen inkluderade en koppling till det övergripande arbetet med artbevarande, hållbarhetsarbete och folkbildning. Gästerna gavs möjlighet att ställa egna frågor i samband med djurpraten. Praten sker intill respektive djurhörn så gästerna ser det djur som det berättas om. Huvudparten av djurpraten hålls på svenska men ett visst antal görs också på engelska.

Det finns även en omfattande skyltning i djurparken med såväl kortfattat fakta som fördjupad information vid alla hägn och hagar. På så sätt kan gästen även ta till sig information på egen hand.

Den kulturhistoriska öppna verksamheten

Verksamheten i Skansens kulturhistoriska miljöer växlar beroende på säsong. Utanför högsäsongerna har valet av kulturhistoriska miljöer med verksamhet styrts av praktiska

realiteter som möjligheten att hålla varmt under de kalla månaderna, men också av en önskan att erbjuda ett lämpligt urval ur svensk kulturhistoria från norr och söder, land och stad, hantverk och industri, så att gästerna ska få med sig så stor bredd som möjligt från besöket.

Under perioden maj till september har 45 kulturhistoriska bemannande miljöer varit öppna för Skansens gäster, varav 13 hantverksmiljöer. Det ökade utbudet av öppna miljöer under de två högsäsongerna, sommar och jul, kräver fler medarbetare. Sammanlagt förstärkte cirka 100 säsongsanställda museipedagoger förmedlingen under säsongens sex månader. Till det kom volontärer via Skansens samarbetspartners som bemannade sju miljöer. Under 2019 var cirka 100 personer engagerade som barnmorskor, iskarlar, järnhandlare, kolonister, konsumvolontärer, IOGT-NTO-pedagoger samt verkstadskunniga medarbetare från IF Metall. Under hela året har också cirka 100 aktiva skråhantverkare medverkat i förmedlingen, hantverkare som ingår i det så kallade borgerskapet på Skansen.

Skansen har under 2019 utökat antalet pedagoger som arbetar i roll utomhus i stadskvarteren och i dramatiserade visningar i Skogaholms herrgård och Kyrkhultstugan.

Kommentar: Utökningen av pedagoger som arbetar i roll svarar upp mot fokusområdet lärande i Skansens utvecklingsplan där målsättningen är att den pedagogiska verksamheten ska utvecklas genom ökat inslag av rollspel och interaktivitet. Rollspelen uppskattas mycket av gästerna oberoende av gästens ålder och nationalitet.

Borgerskapet

Helger året runt bedrivs verksamhet i hantverksmiljöerna i Skansens stadskvarter. Under lågsäsong har i genomsnitt tre verkstäder varit öppna per helg och under högsäsong fem. Gästerna har där kunnat träffa yrkeskunniga hantverkare ur de 15 skrån som ingår i Skansens borgerskap. Det hundratal skråhantverkare som ingår i Skansens borgerskap är eller har varit yrkesverksamma och har djupgående kunskaper inom sitt hantverk. Genom deras engagemang finns en unik möjlighet att jämföra hantverket förr och nu, att demonstrera tekniker och att hålla äldre tillverkningsmetoder vid liv. I Sadelmakeriet har gästerna exempelvis kunnat följa gesällens arbete med en ny sadelväska, och i Silverpressen har de kunnat se den stora pressen i arbete. I Bokbinderiet och Boktryckeriet har gästerna erbjudits att prova på att själva trycka och binda ihop ett litet häfte.

Under 2019 har totalt 12 nya skråhantverkare engagerats till Skansens borgerskap – två gravörer, två sadelmakare, en skomakare, en bokbindare, en apotekare, en silversmed samt två tapetserare. Skomakeriet har fått en ny ålderman.

Kommentar: Om vi ska kunna verka för att hantverkskunnandet bevaras och utvecklas behöver vi locka nya skråhantverkare till Skansen. Det immateriella kulturarvet och dess återväxt sker gärna i samverkan med aktörer inom hantverkssektorn då vi tillsammans kan skapa engagemang och intresse hos nya generationer. Skansen blir arenan för utförandet där hantverkaren får möta gäst.

Galejan, ett område för blandade verksamheter

I samband med upprustning och omdaning av Galejanområdet förstärktes också utbudet på Galejan. De aktiviteter och det uttryck som planerades på Galejan gjordes för att förstärka områdets redan existerande folkparkskaraktär – ett sätt att knyta ihop Galejan till ett område där både lek, dansbana, karuseller och mat kan bidra till en trivsam helhet. Stämningen har präglat området i utbud både dag- och kvällstid tillika för betalande arrangemang. Utbudet varierar för att möta de olika målgrupper som rör sig över området: familjeaktiviteter under dagtid, dans för olika åldrar under olika veckodagar samt konserter och företagsarrangemang.

Kulturhistoriska aktörer

Under 2019 har aktörer dagligen arbetat utomhus och rört sig över området för att berika och förhöja gästens upplevelse av historia, äkthet och närvaro. Gästerna kunde möta de kulturhistoriska aktörerna redan när de klev ut från rulltrappshallen vilket medförde att upplevelsen redan från start blev förhöjd. Aktörerna verkade utifrån tillskrivna historiska roller.

Kyrkhultstugan – en ny pedagogisk arbetsmetod

I ett av Skansens allra första hus, Kyrkhultstugan, vill Skansen i 1890-talets tidsanda belysa Artur Hazelius anläggning ur olika perspektiv. Hazelius ville väcka och nära fosterlandskänslan genom att insamla och vårda minnen och föremål som höll på att försvinna i det nya moderna industrialiserade Sverige. En rörelse som inte endast fanns i Sverige utan i övriga Europa och världen. Målet med verksamheten idag är att visa att historia är något som vi gemensamt skapar och konstruerar genom de val vi gör av föremål och berättelser att spara för framtiden. Skansen vill öka gästernas historiemedvetande och källkritiska tänkande och på så sätt få en vidare bild av vad som är "svenskt".

I Kyrkhultstugan varvas det kulturhistoriska berättandet som metod med historiska rollspel. I historiska scener om cirka 10 minuter möter gästerna två karaktärer från 1890-talet. Rollkaraktärerna bygger på autentiska personer från tiden. Rollspelen gavs vid upp till fyra tillfällen per dag, på svenska och engelska. Drygt 160 rollspel genomfördes under med i genomsnitt åtta deltagande gäster per tillfälle (gästernas har räknats genom en visuell uppskattning).

Dramatiserade visningar på Skogaholms herrgård

Under perioden 17 juni – 18 augusti har Skansen genomfört 315 dramatiserade visningar för cirka 4 500 gäster på Skogaholms herrgård, både på svenska och engelska. I statistiken (manuell räkning) ingår också den nya familjevisningen som erbjöds en gång per dag (se detaljerat under rubriken utbud för barn och unga). Det var tredje året visningarna genomfördes (2018: 280 visningar och 3 160 deltagare, 2017: 155 visningar och 2 040 deltagare). Visningen ingick i ordinarie entrébiljett och marknadsfördes genom skyltar och på hemsidan.

Kommentar: Den nya pedagogiska arbetsmetoden har utvärderats och visar att historiska rollspel gör historien levande och inbjuder till nya typer av samtal med fler gäster. Det blir fokus på samskapande och samtal snarare än information.

Skogaholms köksflygel

Skansen har stora möjligheter att förstärka gästens upplevelse genom att knyta ihop de yttre och inre kulturhistoriska miljöerna. Under sommaren 2019 (17/6 – 30/9) tillämpades detta i Skogaholms herrgård där man skapade samband mellan köket och köksträdgården. I köket möttes gästerna av kokerskor, kökspigor eller gossar i full verksamhet. Mat från det sena 1700-talet tillreddes. Råvaror, handelsvägar, metoder och recept diskuterades i en miljö full av dofter. I flygeln finns tjänstefolkets rum och sovplatser, och gästerna fick inblick i de hierarkier som fanns på herrgården och i samhället.

Verksamhet kring matlagning och bakning i kulturhistoriska miljöer

I Bagarstugan bakades tunnbröd under maj, juni, augusti och september, och gästerna fick smaka av det nybakta brödet. Fäboden öppnade till midsommar och var öppen hela juli och till mitten på augusti. Här kärnades smör, ystades ost och kokades messmör. I Skogaholms köksflygel tillagades maträtter under juli och augusti månad och under julsäsongen julbakades det i järnhandlarbostaden och Väla skola, vilket tillförde julstämning i miljöerna.

Kommentar: Under tider på året då vi sysslar med matlagning i våra miljöer märker vi att gästupplevelsen blir starkare. Genom att uppleva med flera sinnen fördjupas den kunskap man tar med sig från besöket. Smak och doft blir viktiga bärare av kulturarvet som förmedlas.

Samarbete med gymnasieskolor, vuxenutbildningar, universitet och högskolor

Skansen erbjuder varje år ett antal praktikplatser inom park- och trädgårdsarbete, byggnadstekniker, det kulturhistoriska området och den zoologiska verksamheten. Även studiebesök från olika studerande förekommer årligen. En del samarbeten och studiebesök är återkommande, andra byts ut. Under perioden tog Skansen emot cirka 120 praktikanter, gymnasieelever, praoelever samt studiebesök ingående i olika utbildningar.

Längden på praktik- och praoperioder samt studiebesök varierar från en dag upp till ett par veckor eller månader. Under hösten 2019 började också en lärling som kommer att stanna i två hela år framöver.

Nedan presenteras ett urval av årets aktiviteter:

På Bygg- och fastighetsavdelningen, där det för det mesta tas emot praktikanter inom snickeri och målning, gjorde detta år två studerande från KYH Yrkeshögskolans energispecialistutbildning sitt examensarbete inom Skansens driftgrupp. Deras examensarbete innebar en energikartläggning av en kontorsbyggnad på Skansen i syfte att sänka energianvändningen samt förbättra inomhusklimatet genom att föreslå en rad åtgärdsförslag. Dessa åtgärdsförslag är värdefull information för Skansen i arbetet med att minska energiförbrukningen.

Zoologiska avdelningen tar årligen emot ett större antal APL-elever (arbetsplatsbaserat lärande) från Naturbruksgymnasium, med kontinuerligt samarbete med Spånga gymnasium, realgymnasiet Stockholm och djurgymnasiet Stockholm med fasta praktikperioder där längden varierar mellan enstaka dagar upp till fem veckor. Praktiken syftar till att förbereda eleverna för djurvårdaryrket i första hand. 2019 togs sammanlagt 38 elever emot.

Sedan kursstart 2015 har Skansen samarbetat med Hermods YH-utbildning för trädgårdsmästare. Skansen tar årligen emot två till fyra elever på LIA-perioder (LIA=lärande i arbete). Under 2019 fick en student handledning i nio veckor av trädgårdsmästare, -scenografer, -anläggare och arborist. Förutom att ta emot praktikanter bidrar Skansen med uppdragsutbildningar inom till exempel lieskötsel och slåtter. För Skansen är samarbetet Hermods YH-utbildning viktigt då det ger möjlighet till kunskapsspridning, väcka intresse om Skansen som ett besöksmål för

trädgårdsintresserade samt att praktiken kan leda till anställning. Representant från Skansen ingår i utbildningens ledningsgrupp vilket gör att Skansen har inflytande över kursernas innehåll och utformning.

Genom ett återkommande samarbete med institutionen för etnologi, religionshistoria och genusvetenskap på Stockholms universitet, inom ramen för det tvärvetenskapliga programmet ”Museer och kulturarv”, erbjuder Skansen praktikplats till en student varje år och så även denna period. Praktikanten deltar genom att förbereda, genomföra och analysera den pedagogiska kulturhistoriska verksamheten med fokus på skolan.

Hösten 2019 började en lärling från Stockholms Hantverksakademi i Skansens kulturhistoriska verkstad en tvåårig lärlingsperiod där Skansen har förbundit sig att låta den studerande följa och medverka i arbetet så att hen lär sig konservators/möbelrestauratörens yrke såväl praktiskt som teoretisk. Den studerande, som får en individuell studieplan, får på så sätt en bred kunskap om yrkets olika arbetsmoment.

Kommentar: För Skansen är det viktigt att vara en del av utbildningar som har koppling till vår verksamhet och våra expertområden. Att på ett år ta emot 120 elever från olika utbildningar berikar Skansens medarbetare och verksamhet. Vi får via dessa samarbeten tillgång till kunskapsunderlag, nätverk och innehåll i utbildningar med koppling till vår verksamhet. Utöver detta är det utvecklande för vår personal att undervisa inom sina expertområden och också rent praktiskt överföra kunskap inom dessa. Det är dessutom viktigt att vara en arbetsplats som bidrar med praktikplatser så att elever förbereds för till exempel djurvårdaryrket vilket ger en återväxt till yrket och branschen som är viktig för en djurpark.

5. Utbud för barn och unga

Barn och unga är en viktig målgrupp och en stor del av programverksamheten och det pedagogiska utbudet syftar till att ge barn både kunskap och lek på Skansen. I diagrammet nedan redovisas driftskostnaderna, uttryckt i tusentalskronor, för en del av arbetet riktat mot barn.

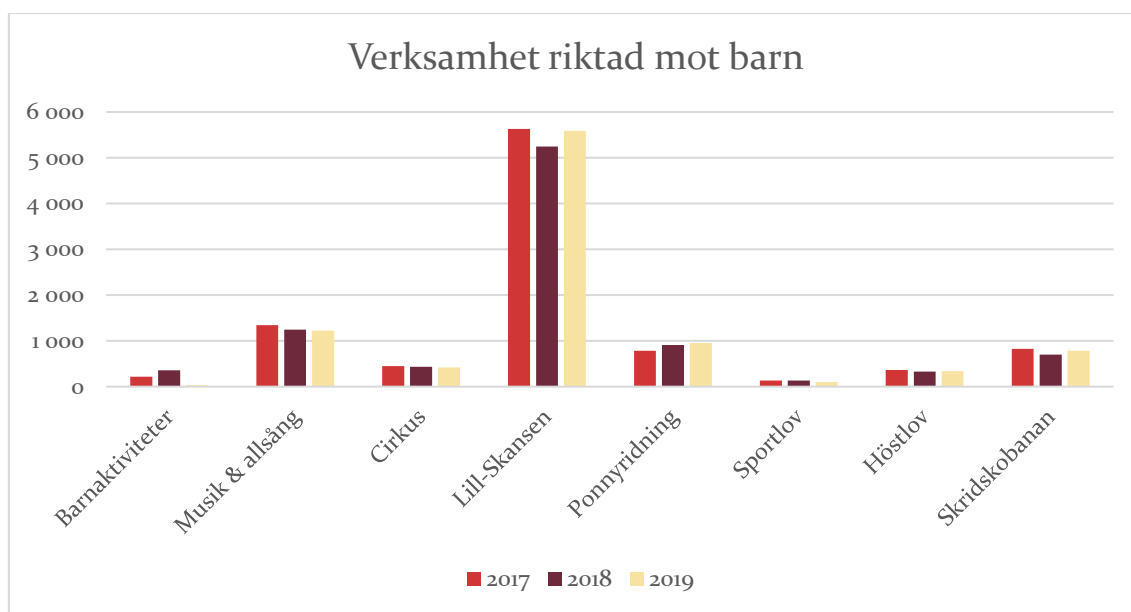

Diagram 5 visar driftkostnaderna för delar av Skansens arbete riktat mot barn för åren 2017–2019 (uttryckt i tkr)

Nedan en sammanställning av aktiviteterna i kronologisk ordning efter årstider:

Ponnyridning

Barn har, likt tidigare år, kunnat rida alla dagar under året en kortare sträcka som utgår från Bredablick. Totalt genomfördes ungefär 21 000 ponnyridningsturer under året, vilket var en ökning från tidigare års nivåer på drygt 17 000 ritturer (baseras på försäljningsstatistik).

Cirkus Skansen och Cirkusskola

I Bragehallen har 30 föreställningar givits under perioden 13 januari till 21 april. De 35 minuter långa föreställningarna vände sig till barn i åldrarna 2–12 år. Deltagarna har varit mellan 9 och 17 år. Föreställningarna har innehållit bland annat akrobatik, clowneri och trapetskonster. Skansen lyfter cirkus som en levande och aktuell kulturyttring. Vidare är Bragehallen en av de få arenor där barn får uppleva andra barn som uppträder, vilket förhoppningsvis engagerar och inspirerar unga gäster till ett eget kulturellt utövande.

Totalt har cirka 2 800 gäster sett föreställningarna i år (2 000 år 2018, 2 300 år 2017). Dessa har uppskattats genom en manuell räkning.

Under sportlovet samt lördagar under våren anordnades det pröva-på-aktiviteten Skansens Cirkusskola i Bragehallen. Gästerna har fått prova gå på lina, jonglera, balansera på boll samt klättra i tyg. Skansen har anlitat unga cirkusinstruktörer som introducerat gästerna i de olika aktiviteterna för att engagera och inspirera till kulturellt utövande. Aktiviteten har anpassats efter gästernas förutsättningar och fungerar lika väl för både svenskspråkiga som icke-svenskspråkiga gäster. I år har cirka 6 500 gäster deltagit (2 700 år 2018, 4 100 år 2017). Dessa har uppskattats genom manuell räkning.

Kommentar: Generellt höga besöksiffror på Skansen under perioden samt en god medial exponering har resulterat i ett höjt publikantal på Cirkus Skansen och på Cirkusskolan. Cirkus Skansen uppmärksammades bland annat i DN och i ÅP4 Radio Stockholm och Cirkusskolan uppmärksammades i år med ett stort reportage i DN.

Sportlov

Sportlovet bjöd på skridskoåkning, skridskodisco, korvgrillning samt uthyrning av skridskor och utlåning av hjälm på Bollnästorget. På Bollnästorget fanns också möjlighet att prova på att gå på styltor och rulla tunnband eftersom det var barmark och ingen snö (förutom sista dagen). Vidare erbjöds Cirkus Skansen, Cirkusskola, ponnyridning och djurprat. Under lovet sista tre dagar var Kamratposten på plats i Skogens hus med pinntillverkning, serietecknarskola, tipspromenad, läshörna och maskotarna K & P. Sista söndagen inföll även Konsumentföreningen Stockholms medlemsdag, vilket innebar fri entré för två vuxna och fyra medföljande barn mot uppvisande av giltigt MedMera-kort. Totalt, enligt kassastatistiken, besökte cirka 21 500 gäster Skansen (10 600 år 2018, 16 100 år 2017).

Skogsmulle

Vid fyra tillfällen under året gästades Skansen av Skogsmulle. Möjligheten för barn att träffa Skogsmulle i Stockholms innerstad finns enbart på Skansen. Förutom att träffa Skogsmulle så finns även Skogsmulles Naturstig som gästerna kan gå på egen hand och där barnen får lära sig mer om naturen. Skogsmulleaktiviteterna arrangeras i samarbete med Friluftsförbundet Region Mälardalen.

Barn och böcker

På tema sanning genomförde Skansen, tillsammans med Utbildningsförvaltningen, Stockholms Stadsbibliotek och ALMA-priset (Astrid Lindgren Memorial Award) årets Barn och Böcker-dagar med aktiviteter som ämnade till att uppmuntra och stimulera barns läslust. I och kring flera av de kulturhistoriska miljöerna pågick berättarstunder, uppläsningar och vandringar och i Bragehallen hölls en utställning av skolbarnens

tävlingsbidrag. Under vårterminen har Stockholms stads skolor arbetat med bidrag till tävlingen "En bok i världen" där klasser läser böcker, samtalar och skapar efter det förutbestämde temat sanning. Programmet på Skansen inleddes med invigning och därefter prisutdelning för tävlingen till de klasser som vunnit. Prisutdelare var Stockholm Stads Skolborgarråd Lotta Edholm samt årets ALMA-pristagare Baert Moeyaert.

Lekar från förr

Under perioden maj till september kunde gäster, både stora och små, prova på gammeldags lekar på Hazeliussängen. Gästerna har kunnat gå på styltor, hoppa hopprep, hoppa säck, spela kula, rulla tunnband, prövat olika bollekar samt grupp- och tafattlekar. Totalt har cirka 25 700 gäster provat på lekarna under perioden (32 100 år 2018, 25 700 år 2017). Dessa har uppskattats genom manuell räkning.

Lill-Skansenteatern och Vandringsorkestern

Lill-Skansenteatern har spelat 'picknick-teater' med två föreställningar per dag under helger i maj och dagligen under perioden juni-augusti. Picknick-teater är en interaktiv teaterform där publiken får vara med på scenen. Allt är välrepeterat och inarbetat, utom just publikens reaktioner och förslag. Barnens lust att berätta, fantisera och leka är viktiga inslag i föreställningarna och ensemblen utgår alltid från publikens vilja att vara delaktig på scenen.

Utöver föreställningarna har Lill-Skansenteatern tillsammans med Vandringsorkestern genomfört två sångprogram per dag på Bollnästorget respektive Galejan. Vidare har Vandringsorkestern under juni, juli och augusti även underhållit gästerna vid bland annat huvudentrén, Spegeldammen och Hyttorget. Gästantal har ej kunnat mätas då det är svårt att uppskatta hur många som tar del av föreställningarna.

Kommentar: Programpunkterna har skapat en interaktiv teater av mycket hög kvalitet och med hög gästnöjdhet. De för året nya sång- och musikföreställningarna tillsammans med Vandringsorkestern har varit underhållande, förhöjt stämningen och levandegjort entréer, miljöer och torg.

Finngården

Inne på Finngården fick barnen själva prova på och lära sig hur det gick till att repa gamla ylleyger och göra nytt garn. Verksamheten erbjöds perioden 1 maj - 16 juni och cirka 900 barn hjälpte till med ullåtervinningen (statistik saknas för tidigare år). Dessa har uppskattats genom manuell räkning.

Tjolahopp Tjolahej – Astrid Lindgrens värld på Skansen

Under två dagar genomfördes ett fullspäckat program med anknytning till Astrid Lindgrens sagovärld. Under dagarna fanns en rad aktiviteter som exempelvis inte-stöta-marken-bana, hoppa i höstack, styltgång, kraftmätare, gå på taknock som Madicken, spår efter Nils Karlsson Pyssling, positivhalare, högläsning, Pippi-föreställningar på Sollidenscenen och allsång med fröken Prysselius samt sångprogram med Emil och familjen Svensson från Katthult på Tingsvallenscenen och så en gammeldags auktion på Bollnästorget. Totalt lockade programmet cirka 14 300 gäster (24 400 år 2018, 19 300 år 2017). Mycket dåligt väder den andra dagen resulterade i ett lägre gästantal.

Dramatiserad familjevisning på Skogaholms herrgård

Inför sommaren 2019 utvecklades en ny dramatiserad familjevisning på Skogaholms herrgård. Visningen rekommenderas från sex år och innehåller ett uppdrag för barnen och flera interaktiva inslag där deltagarna får möta olika karaktärer på herrgården och själva får inta en kollektiv roll som trädgårdsmästare. Under juni-augusti genomfördes 45 familjevisningar med ett deltagarantal på i snitt 14 personer (dessa uppskattades genom manuell räkning).

Kommentar: Vi har sedan tidigare haft många barn som deltagit i de ordinarie dramatiserade visningarna på Skogaholm. Eftersom barnen uppskattat de dramatiserade visningarna ville vi med denna visning nå ännu fler barn genom att erbjuda en specifik familjevisning. Visningarna har varit mycket uppskattade.

Babblarna andra Musikalen - Bibbel Babbel Bubbel

”Babblarna – andra musikalen Bibbel Babbel Bubbel” var en färgglad, interaktiv och svängig föreställning med barnens stora favoriter Babblarna, Faffa, Vovvo och Klonk. Språklek och musik blandas med tal, tecken, sång och dans. Musikalen genomfördes den 18 juni (två föreställningar), 11 juli, 25 juli och 25 augusti (två föreställningar). Uppvisningarna lockade cirka 21 000 gäster (9 500 år 2018, 3 500 år 2017). Dessa har uppskattats genom manuell räkning framför scenen.

Skånegården

Barnverksamheten i Skånegården pågick varje dag 17 juni till 18 augusti och därefter under helgerna i september. I år var det elfte säsongen som Skansen arbetade med det pedagogiska programmet ”Kom och hjälp Bengta, Per och Emil med dagens sysslor” med utgångspunkt i samspelet mellan människor, djur och natur på en gård. Antalet deltagande barn som medverkade var högre än tidigare somrar. I år fick cirka 9 300 barn hjälpa till med sysslor på gården (3 700 barn år 2018, data saknas för år 2017). Dessa har uppskattats genom manuell räkning.

Kommentar: Vi tror att den stora ökningen av deltagande barn i Skånegården beror på att våra pedagoger arbetade på ett annat sätt i år, bland annat erbjöds alla olika aktiviteter samtidigt och så var de inte lika reglerade som tidigare. Dessutom var pedagogerna mera synliga utomhus och inbjöd till de olika barnaktiviteterna.

Back-Mats stuga

Under perioden 17 juni till 18 augusti fick barn uppleva livet på en bondgård förr i tiden och hur det var att vara barn på en gård. Barnen fick arbeta med tre olika teman: mat för människor och djur, kläder och andra textilier, lek och nöjen. Under perioden deltog cirka 3 200 barn (data saknas för tidigare år). Dessa har uppskattats genom manuell räkning.

Boktryckargården

Från 17 juni till 18 augusti har barn fått prova på ett tidsfördriv från 1840-talets borgerliga hem. I lusthuset på boktryckargården fick de klippa silhuetter i papper och klistra upp dem på ett bakgrundspapper. Dessa kunde också fästas på en liten träpinne så att det istället blev en skuggfigur. Vissa dagar har barnen kunnat handkolorera gravyrer med akvarellfärg. Barnen fick då gå och hämta/"köpa" gravyren i Kryddboden för att sedan färglägga i lusthuset. Motiven var bilder från 1840-talet. Under perioden deltog cirka 600 barn (data saknas från tidigare år). Dessa har uppskattats genom manuell räkning.

Barnens allsång

Barnens allsång höll en hög kvalitet och förvaltar den svenska barnvisskatten och för den medryckande och engagerande vidare till nästa generation. Allsången sattes upp på Sollidenscenen under åtta söndagar under sommarmånaderna. Det bjöds på sång och musik tillsammans med Ayla Kabaca, Krumelurorkestern, barnkören Spektrum, unga dansare från Lasse Kühlers dansskola och flertalet gästartister. För mellanakten stod Jecko & Jessie, som var ett nytt inslag i årets allsång. Efter varje föreställning fanns möjlighet att träffa och fotograferas med gästartisterna vid sidan av scenen. I år gästades allsången av ungefär 10 000 gäster (6 000 år 2018, 12 000 år 2017). Dessa har uppskattats genom manuell räkning framför scenen.

Ordenshuset

I Ordenshuset har barn fått fundera kring hur det var att vara barn på 1920-talet. De kunde prova på att klippa ut och färglägga sin egen klippdocka med kläder från 1920-talet eller lyssna på högläsning av sagor. Ungefär 400 barn deltog 2019 (300 barn 2018, data saknas från 2017). Dessa har uppskattats genom manuell räkning.

Mekaniska verkstaden

Den nya utställningen har försetts med ett Mekano för att de yngre barnen ska lockas till ett kreativt skapande utefter egen förmåga och utveckling. I övrigt har Mekaniska

verkstaden begränsade möjligheter när det gäller prova på-verksamhet för barn och unga på grund av de risker som finns i verkstadsmiljön.

Folkpark Galejan Retrolek

På Galejan har den nya aktiviteten Retrolek introducerats och ägt rum varje dag under juni, juli och augusti samt under helgerna i maj och september. Gästerna har bland annat fått prova på att hoppa twist, rocka rockring, åka lådbil, spela fotbollsspel. Syftet har varit att fylla Galejan med liv och lek under dagtid, som tidigare inte har nyttjats i lika hög utsträckning. Totalt lekte ungefär 12 300 gäster under perioden. Gästerna uppskattades genom en visuell uppskattning.

Dagens djur på Lill-Skansen

Dagens djur på Lill-Skansen har varit en uppskattad aktivitet för gästerna då det möjliggör en närmare kontakt med djuren. Djurvårdarna har berättat om de olika arterna – både fakta och kuriosa – och det fanns möjlighet att klappa ett par av djuren. Vidare har gästerna uppmuntrats att ställa frågor.

6. Program med seder, traditioner och högtider

Vårvinter och vår

Skridskobanan:

Stockholmare, skolklasser och förskolegrupper samt övriga gäster har haft möjlighet att åka skridskor till tonerna av Johann Strauss klassiska valser på en uppbyggd skridskobana på Bollnästorget under perioden 26 januari till 19 mars 2019. Intill skridskobanan fanns varma och kalla drycker till försäljning samt korv för egen grillning. 2018 år låg skridskobanan på Sollidenplanen och den nya placeringen på Bollnästorget i år har resulterat i en ökning med 42 % av antalet uthyrda skridskor.

Kommentar: Då skridskobanan är ett lyckat inslag under vintern på Skansen beslutades det att permanenta skridskobanan på Bollnästorgets dansbana från och med 2020. Alla förberedande arbeten inför detta genomfördes under 2019.

Samernas nationaldag

Samernas nationaldag uppmärksammades den 6 februari i Saemien Sijte med samiskt berättande i Torvkåtan, förmedling av samisk kultur och traditioner i Timmerkåtan,

jojkskola med musiklejare i tältkåtan samt prat om ren och lassokastning vid renhåget. Med många interaktiva inslag fick gästerna lära sig mer om samiskt liv, kultur och traditionsburen kunskap. Ungefär 750 gäster tog del av programmet (1 000 gäster år 2018, 700 gäster år 2017). Gästantal har uppskattats genom manuell räkning.

Eldfesten

I år firades Eldfesten för första gången på Skansen. Arrangemanget gjordes i samarbete med Riksteatern. Eldfesten är en icke-religiös årsfest som firats bland olika folkslag i nära 4 000 år, alltid tisdagen före det iranska nyåret, Nouroz. Genom att inkludera denna årsfest i Skansens utbud tillgängliggörs Skansen för nya målgrupper som inte besökt Skansen tidigare.

Vid Eldfesten välkomnades våren, solen och ljuset med eldar, mat och underhållning. Huvuddelen av programmet ägnades åt ett långt underhållningsprogram med välkända artister såsom Sattar, Rahim Shahryair och Niaz & Ervin, Tawab Arash med flera. Programmet sändes ut via satellit genom tv-kanalen Manoto som nådde cirka 40 miljoner tittare över hela världen. Traditionella inslag som hopp över eldar och det persiska nyårsbordet Haftsin arrangerades. Typiska rätter för Eldfesten såldes på plats.

Skansens gäster hade fri entré från kl 16. Under själva eftermiddags- och kvällsarrangemanget kom 14 700 gäster och av dessa var 14 % barn upp till 15 år.

Kommentar: 2019 var det premiär för Eldfesten på Skansen. Eldfesten var oerhört uppskattad och lockade nya målgrupper till Skansen. Ett av Skansens mål var att skapa utrymme för firande av årsfester som idag inte är etablerade på Skansen. Eldfesten är ett sådant exempel. Genom att locka nya målgrupper som förhoppningsvis kommer tillbaka så stärker vi Skansens ekonomi och Skansens varumärke. Skansen planerar genomföra Eldfesten 2020.

Påskan

Påskan firades från 13 till 22 april med kulturhistorisk förmedling om hur påskan firades i olika landsändar under olika tidsepoker. I Järnhandlarbostaden förbereddes det inför en påskbjudning, i Oktorsgården berättades det om långfredagstraditioner och i Skånegården dukades det för påskafton och gästerna kunde prova på äggpickning och äggrullning. Under perioden fanns en välfylld påskmarknad på Bollnästorget och gratis ansiktsmålning för barn. Under skärtorsdagen fick alla små påskkäringar och påskgubbar binda sin egen kvast tillsammans med Skansens Byalag. Gästerna kunde även lyssna till låtspel med Skansens spelmän i Älvrosgården samt till Frälsningsarméns musikkår i Seglora kyrka. Påskperioden var mycket välbesökt i år med 65 000 gäster (37 000 gäster år 2018, 33 000 gäster år 2017) enligt kassastatistik. Årets höga gästantal var troligen ett resultat av mycket fint väder och en ökad närvaro i sociala medier.

Kulturnatten

Stockholms Kulturnatt genomfördes med fri entré i år på många platser i Stockholm. Skansen deltog senast i Kulturnatten år 2016. Genom årets deltagande var förhoppningen att nå gäster som vanligtvis inte besöker Skansen. Vidare var ambitionen att visa upp att Skansen är en del av ett aktivt kulturliv. Skansen var öppet mellan klockan 18 och 24. Det erbjöds visningar i Kronbergs ateljé, Oktorpsgården och Älvrosgården. I Baltic Sea Science Center fick gäster lära sig mer om Östersjön. På Bollnästorget kunde gästerna grilla korv och i Logen erbjöds förmånliga priser på Skansens produkter. Totalt besökte cirka 3 000 gäster Skansen efter klockan 18.

Välkommen våren

Under tre helger kunde gäster ta del av vårsysslor i trädgårdar och täppor, delta i olika prova-på-aktiviteter såsom trädgårdsslöjd och lekar från förr, lära sig om biodling samt lyssna på djurvårdare som berättade om djuren och deras ungar. Vidare var det vårstädning i flera av de kulturhistoriska miljöerna där det städades enligt tidstypiska metoder, och barnen uppmuntrades att hjälpa till med att gnugga, tvätta, klappa och hänga tvätt. I Oktorpsgården lagades det nässelkål av vårens allra första nässlor.

Nytt för i år var Vårpremiären på Skansen som ägde rum 1 till 5 maj med vårmarknad, sång och musik med Vandringsorkestern och Lill-Skansenteatern, utökat värdskap med dräktklädd Skansenpersonal och volontärer samt extra många aktiviteter för stora och små. Stadskvarteret förflyttades till år 1919 med hjälp av museipedagoger. Där fanns rösträttskämpar som samlade in namnunderskrifter till en petitionslista och flygblad om ett rösträttsmöte delades ut. Två gånger per dag hölls flygbladets utannonserade rösträttsmöte och en talare höll ett rungande tal för allmän och lika rösträtt. Åhörare och mötesdeltagare i tidstypiska dräkter hejade, instämde eller protesterade.

Helgerna och klämdagarna lockade cirka 42 000 gäster (44 000 år 2018, 45 000 år 2017) enligt kassastatistik.

Valborg

Årsfesten Valborg firades den 30 april, en tradition som går tillbaka till 1894 med att studenterna gav en vårhälsning. Årets valborgsfirande gavs i två delar på Sollidenscenen. På eftermiddagen var fokus på studenternas firande med spex, vårsånger och tal av bland annat rektor vid Karolinska Institutet. Priset "Årets Studentvän" delades ut. Fram emot kvällen hölls vårtalet av författaren och journalisten Göran Rosenberg och valborgsmässobålet tändes till sång av Stockholms Studentsångare. Kvällen avslutades med underhållning av Sousou och Maher Cissko Band. Syftet med programmet är att fira en folkfest som har något att erbjuda för alla. Under dagen erbjöds fri entré till studenter som uppvisade en giltig studentlegitimation. Antalet gäster var färre än tidigare år. Årets

program besöktes av cirka 8 400 gäster (13 800 år 2018, 13 300 år 2017) enligt kassastatistik. Gästantalet påverkades både av väder, men även hur Valborgsmässoafton låg i förhållande till omgivande helger och första maj.

Norges nationaldag

Programmet har sin grund i den tidigare unionen mellan Sverige och Norge. För Artur Hazelius var det viktigt att lyfta fram och visa nordiska traditioner, och det är således fortfarande viktigt för Skansen. Därmed firades Norges nationaldag traditionsenligt den 17 maj. Programmet startade med en parad från Nybroplan till Skansen där samtliga deltagare i festtåget hade fri entré. Därefter startade det officiella programmet på Sollidenscenen med bland annat en hälsning från H.M Kund Harald V och ett tal från Ebba Bush Thor, som har dubbelt medborgarskap i Sverige och Norge. Programmet sker i samarbete med Norges ambassad, Det Norske Samfund och Sjømannskirken. Dagen besöktes av cirka 10 000 gäster (5 300 år 2018, 3 500 år 2017) varav 2 500 av dessa deltog i festtåget (3 000 år 2018, 1 800 år 2017).

Polen på Skansen

Helgen 18–19 maj 2019 anordnades en familjefest med tema Polen med aktiviteter för vuxna och barn, som konserter, workshops, traditionell polsk dans, regionalt konsthantverk och polsk mat. Gästerna kunde göra en historisk resa genom hundratals år av polska traditioner och njuta av en serie unika kultur- och konsthändelser. Arrangörer var Polska ambassaden, Polska institutet Stockholm och Polska Statens Turistbyrå. Mellan 2 000 och 3 000 gäster besökte detta evenemang (visuell uppskattning).

Sommaren

Sveriges nationaldag

Nationaldagen och svenska flaggans dag är en årsfest som bidragit till bilden av Skansen som den naturliga festplatsen för högtider. Firandet var riktat till hela familjen med aktiviteter såsom flaggverkstad, ansiktsmålning, folkdansuppvisning, lekar samt konserter i Seglora kyrka. Dagen avslutades med en konsert på Sollidenscenen i närvaro av Kungafamiljen samt representanter för det officiella Sverige. Medverkande under konserten var Carola, Sara Zacharias, Lisa Nilsson och Nino Ramsby, Monica Dominique med flera. Sammantaget gästades Skansen av drygt 12 000 gäster varav 3 500 av dessa närvarade på Sollidenplanen under festprogrammet (11 000 respektive 4 000 gäster år 2018, 13 400 respektive 3 000 gäster år 2017) enligt kassastatistik och en visuell uppskattning framför scenen. Programmet sändes även i SVT.

Drop in-bröllop den 9 juni

För tionde året i rad arrangerade Skansen utomhusbröllop på sommarvackra Tingsvallen.

På vigselområdet fanns både borgerliga och kyrkliga vigselförrättare samt vittnen. Det enda som krävdes var hindersprövning och för kyrklig vigsel även medlemsbevis från Svenska kyrkan. Skansens spelmän underhöll med spelmanslåtar vid huvudentrén och Vandringsorkestern underhöll längs vägen. Vid vigselområdet fanns fotografer, florister, make-up artister, nagelstylist och ombytestält. I champagnebaren kunde gästerna köpa något att dricka samt tilltugg. Restaurangerna erbjöd bröllopsmenyer och picknickkorgar. Paren kunde också välja en sång ur bröllopsrepertoaren vid Tingsvallenscenen. Detta år valde 259 par att gifta sig, enligt noteringshäften, vilket innebär att nästan 4 000 par valt att viga sig under drop-in sedan starten (367 par år 2018, 324 par år 2017).

Midsommar

Midsommar firades under tre dagar i sträck med tyngdpunkten på midsommarafton. Skansen erbjöd ett midsommarfirande fullmatat med upplevelser, både för stora och små. Bland annat fick barnen, med lite hjälp, binda björklövskransar, och majstången restes på midsommarafton. Vidare kunde gästerna lyssna till kloka gumman, som berättade om magin i midsommartid vid Hornborgarstugan, lyssna på gruppen Quilty som bjöd på svängig irländsk folkmusik och höra modern folkmusik med minimalistiska förtecken av duon Symbio i Seglora kyrka. Föreställningen "En Midsommarfest från förr" gavs av Skansens folkdanslag, spelmän och barn från sång- och danslek. Dessutom dansades det gammeldans och modern dans på dansbanorna. En midsommarmarknad pågick på Bollnästorget. Midsommarfirandet besöktes, enligt kassastatistik, av drygt 38 400 gäster (31 300 gäster år 2018, 27 200 gäster år 2017).

Skansens midsommarfirande erbjuder ett genuint program i det gröna Skansen med ett kvalitativt och varierat innehåll. Det inbjuder till delaktighet och möten som på ett lustfyllt sätt tar tillvara på det unika som Skansen har att erbjuda.

Kommentar: Midsommar är den viktigaste helgen på hela året för Skansens ekonomi. Många av Skansens gäster som besöker Skansen denna helg är turister som löser endagsbiljett. En gästminskning på 10 000 gäster innebär en förlorad intäkt om cirka 1,5 mkr. En regnig midsommarhelg får ekonomiska konsekvenser men 2019 var det bra väder för ett besök på Djurgården och många valde att komma till Skansen-

Sommarens sysslor

Sommarens sysslor inkluderade buföring, slätter, lin och ull samt tävlingen "Spinnrocka loss!". Programmet under dessa dagar förmedlar kunskap om hur människan levt i samklang med djur och natur och tagit tillvara på jorden och naturens resurser. Dessutom förmedlas särskild kunskap om kvinnors arbete förr i tiden. Flera av aktiviteterna involverade gästerna med olika prova-på-sysslor. Programmen syftade till

att förmedla den immateriella kunskapen samt ge kunskap om hur vi idag kan leva på ett mer hållbart sätt.

Under buföringen fick gästerna följa med från Moragården till Fäboden. Där kunde gästerna komma nära fäbodens djur, smaka nykärnat smör och uppleva fäbodmusik.

Under slåttern slogs gräs på Skansens ängar samtidigt som folkmusiker spelade låtar på fiol och cittra.

Under programdagarna om lin och ull, de fiber som brukats mest i äldre tider, visades det hur spinnrock och vävstol fungerade, fåren klipptes, ullen kardades och gästerna fick uppleva hur man tvättade förr i tiden. Vidare fick gästerna möjlighet att prova på att tova och knyppla. Inom ramen för programmet anordnades, tillsammans med Slöjd Stockholm, tävlingen i att spinna ull på slända respektive spinnrock i "Spinnrocka loss!" i Bragehallen.

Programserien lockade 32 000 gäster enligt kassastatistik (29 300 år 2018, 26 000 år 2017).

Änglamarksgalan

Även detta år har Skansen producerat och aktivt deltagit i utformningen av Konsumentföreningen Stockholms familjedag på Skansen. Likt tidigare år innefattar programdagen även Änglamarksgalan med artister och tävlingar på Sollidenscenen. I år genomfördes föreställningen "Snövit the musical" för de yngre barnen innan Änglamarksgalan. Mark Levengood var konferencier under galan och under scenshowen stod Bishara, Markoolio, Wiktoria och Kapten Reko för underhållningen. På övriga området genomfördes familjeaktiviteter såsom ett stort antal utställare i Konsumentföreningen Stockholms regi, tipspromenad, ekostig, Lill-Skansenteater och Skansentåg. Medlemmar i Konsumentföreningen Stockholm fick fri entré för två vuxna samt fyra medföljande barn. Totalt lockade dagen drygt 16 800 gäster varav en majoritet var medlemmar i KfS (17 800 gäster år 2018, 19 900 gäster år 2017).

Temadagar i Saemien Sijte

Saemien Sijte har tidigare år främst varit öppet kring den samiska nationaldagen i februari och för förbokade skolklasser. Då gästantalet varit relativt lågt i februari förstärktes öppettiderna under sommaren. Under dessa dagar fanns pedagoger på plats för att berätta om samisk kultur och identitet och gästerna fick även ta del av samiskt hantverk och mat. Gästantalet för dessa dagar räknades ej.

Saemien Sijte är en miljö som skiljer sig från de andra kulturhistoriska miljöerna eftersom den är nutida och föränderlig. Den centrala byggnaden blir Timmerkåtan, som ska vara en miljö där alla samer kan känna igen sig. Där ska historia möta nutid, gammal

möta ung och landsbygd möta stad. En plattform för frågor om identitet och identitetsförlust i ett bredare perspektiv. Det kan handla om att vara same i storstaden, genusfrågor och förtryck samt fördomar inom och utom gruppen. Även icke-samer ska kunna känna igen sig i miljön och berättelsen, för att skapa förståelse, intresse och solidaritet med samer, övriga urfolk och andra minoriteter.

Möt romerna på Skansen

Programmet förmedlade kunskap om romernas liv och kultur som har varit en del av Sverige i över 500 år. I en romsk vagn kunde gästerna möta romer som haft en sådan bostad i Sverige. Gästerna fick även ta del av flamenco med internationella artister samt själva prova på grundsteg i en flamencoskola. Vidare fick gästerna prova på slöjd med romskt tema och lyssna till romsk musik i Seglora kyrka under två konserttillfällen. Under dessa dagar fick gästerna ta del av kunskapsförmedlingen om en av vårt lands minoriteter. Genom sådan kunskap kan fördomar motverkas. Drygt 1 600 gäster deltog i programpunkterna (1 300 år 2018, 800 år 2017). Dessa gäster har uppskattats genom manuell räkning.

Hösten

Modelljärnväg på Galejan

Under ett par dagar i oktober visades Sverige i miniatyr genom en 400 kvadratmeter stor modelljärnväg på Galejan. Modellen visade ett mellansvenskt landskap sommaren 1967, ett par månader innan Sverige gick över till högertrafik, med tidens byggnader, fordon, djur, skyltar och andra detaljer. Då banan sattes igång startade trafiken och gästerna kunde röra sig runt modellen och beskåda spelet som följde en tidtabell. I anslutning arrangerades en aktivitet med modellbygge och figurmåleri för barn.

Syftet med att anordna en modelljärnväg på Skansen var att locka flera gäster, främst barnfamiljer, genom en upplevelse som fascinerar och roar samtidigt som det gav en inblick i svensk 1900-talshistoria. Modelljärnvägen skapade uppmärksamhet i såväl press som tv och uppslutningen bland Skansens gäster överträffade förväntningarna med drygt 8 500 gäster under två dagar. Dessa uppskattades genom manuell räkning.

Härliga hösten

Under tre hösthelger bjöds gästerna på olika programaktiviteter i kulturhistoriska miljöer, trädgårdar och täppor. I Skånegården, Statarlängan, Skogaholms kök, Boktryckarbostadens kök, Oktorpsgården, Järnhandlarbostaden, Bagarstugan och Bageriet bakades det, höstens skörd av äpplen togs om hand och gästerna kunde njuta av olika smakprov. I Statarlängan där barnmorskan kom på besök under alla helger fanns passande nog barnsängsgröt i form av ölsupa. Andra inslag var trädgårdsslöjd, repslagning med lindbast, fiske, provsmakning av surströmming och knopslagning.

Aktiviteterna var folkbildande med fokus på hur människan tagit tillvara på grödor över tid.

Vidare fanns det möjlighet till korvgrillning medan Kvartersorkestern Klarskinn och Vandringsorkestern underhöll på Bollnästorget. Helgerna lockade cirka 34 000 gäster (25 400 år 2018, data saknas för år 2017).

Höstmarknad

Den 28 och 29 september anordnades Skansens årliga höstmarknad i Sommarhagen vid Skånegården. Höstmarknaden anordnas i samarbete med Skansens Byalag och är en marknad som den kunde te sig vid sekelskiftet 1900 med ett gediget hantverk och matvaror till salu, dans, musik, lekar och karaktärer från den tiden. Exempelvis fick gästerna prova på lekar från förr medan gycklare och dansare bjöd på underhållning. Aktörer som fjärdingsman, bråkmakare, prosten och andra karaktärer minglade bland marknadsbesökarna. Gästerna kunde handla hem bröd och bullar, sylt, honung, ost, grönsaker, gotter, blommor, hantverk, husgeråd, målarpenslar, salvor och mycket mer. Programmet syftar således till att förflytta gästerna bakåt i tiden, till sekelskiftet 1900. I år besökte 16 000 gäster höstmarknaden enligt kassastatistik (15 400 år 2018, 16 300 år 2017).

Höstlov – Koleran kommer

Under höstlovet fylldes Skansen med roliga och spännande aktiviteter. Med utgångspunkt i 1830-tal förmedlade Skansens museipedagoger i både stads- och lantmiljö vad som skrämte och oroade men också helade och läkte människor genom historien. Under höstlovet tema "Fasor från förr" kunde gästerna ta del av rollspel och interaktivitet med temat "Koleran kommer!". Under programmet berikades Skansen med aktörer, som genom sina olika karaktärs perspektiv och aktiviteter kunde ge en bred bild av hur det första kolerautbrottet i Sverige 1834 såg ut och upplevdes. Vidare kunde gästerna även få råd hos "de kloka" samt pyssla och grilla korv. Höstlovsprogrammet uppmärksammades både i radio och i tv. Årets höstlov lockade drygt 35 700 gäster enligt kassastatistik (30 200 gäster år 2018, 32 100 år 2017).

Kommentar: Vi har arbetat aktivt med kommunikationen av våra loverbjudanden de senaste åren för att stockholmaren ska hitta till just oss då det är skollov.

Marknadsföringen av årets höstlov via vår hemsida, filmer på sociala medier, kulturtavlor med mera slog väl ut. Skansens höstlovsprogram uppmärksammades i både radio och TV. Under tio dagar 26/10 – 3/11 besökte 35 700 gäster Skansen. Det är en ökning jämfört med 2018 då det var 30 220 gäster. Ökningen skedde till stor del på vardagarna. 30% av tillfrågade gäster uppgav att de besökte Skansen specifikt för höstlovsprogrammet.

Vintern

Julfirandet

Perioden 30 november till 6 januari 2020 präglades området av julstämning. Störst programutbud med aktiviteter var det under julmarknadshelgerna som anordnades under fyra helger med ett bredd programutbud. Gästen kunde delta i dans runt granen med Julorkestern, lyssna på låtspel med Skansens spelmän, berättande i Back Mats stuga, adventskonsert i Seglora kyrka, adventsmusik i Missionshuset och pyssla i julverkstaden i Skogens hus. Vidare höll verkstäderna i stadskvarteret öppet och i Delsbogården, Posthuset, Boktryckarbostaden, Järnhandlarbostaden, Oktorpsgården, Välja skola och Statarlängan var det julpyntat och förberett inför olika julfiranden. Julperioden lockade cirka 180 100 gäster varav drygt 91 600 av dessa besökte julmarknaden (162 000 respektive 76 500 år 2018, 181 700 respektive 89 900 år 2017).

Kommentar: Julen på Skansen sträcker sig alltid från första julmarknaden över nyårshelgen och årsskiftet och slutar med trettonhelgen och julgransplundring. I denna rapport beskrivs således julperioden fram till nyårsafton. Sedan dansades julen 2019 ut på Bollnästorgen den 6 januari 2020.

Lucia

Lucia firades den 13, 14 och 15 december i Bragehallen, Ordenshuset, Seglora kyrka samt med en konsert på Sollidensscenen den 14 december. Den 13 december förstärktes programutbudet på området med ett luciatåg, bestående av elever från Sollentuna musikklasser, så att fler gäster kunde ta del av firandet med sångstunder.

I Bragehallen firades Lucia som det kunde sett ut på en mellanstor svensk fabriksort under 1940-talet. Programmet gavs både på svenska och engelska under fyra dagliga föreställningar för att ge en bakgrund till den ständigt föränderliga traditionen. I Ordenshuset gestaltades Lucia på 1920-talet med ett traditionellt luciatåg med barn och unga i tidstypiska dräkter under tre dagliga föreställningar. I Seglora kyrka genomfördes dagligen fyra föreställningar med medverkande från Stockholms Universitetskör samt Kongl. Teknologkören. Skansens Lucia på Sollidensscenen genomfördes i samarbete med Kungsholmens gymnasium/Stockholms Musikgymnasium. Skansens Lucia 2019 var Makda Bogale och kom tillsammans med tolv tärnor, utvalda av skolans körpedagog. Medverkade gjorde även konferencier Linnea Claesson, Solna Brass och Askebyskolans kör. Lucia och tärnor färdades genom centrala Stockholm i kortege med HM Konungens Hovstall och Blå Stjärnan till Skansen. Luciafirandet lockade, enligt kassastatistik, cirka 27 100 gäster (18 100 år 2018, 29 300 år 2017).

Kommentar: För att möta upp det stora intresset bland gästerna att fira Lucia på Skansen ökades antalet föreställningar i år, både inomhus och utomhus. Nytt för i år var även

programmet "Lucia – en tradition i förändring" som ägde rum i Bergsmansgården. Genom att visa och tala om att Lucia har firats på olika sätt utmanas bilden av att Lucia är en tradition som alltid sett likadan ut.

Julafton

Skansen är en plats som lockat allt fler gäster på julafton. Likt tidigare år var Skansen öppet mellan klockan 10 och 14 till en reducerad entré för vuxna och fri entré för barn upp till 15 år. I år erbjöd Skansen ett förstärkt utbud jämfört med år 2018 med öppethållande i Järnhandlarbostaden, Bagarstugan, Delsbogården, Lill-Skansen, Baltic Sea Science Center, Skansen-Akvariet och Seglora kyrka, försäljning i Logen och i Lill-Skansenbutiken. Vidare erbjöds ponnyridning för barnen, djurprat och matning av djuren. Det fanns även möjlighet att äta och fika hos två av Skansens arrendatorer. Juliafton lockade, enligt kassastatistik, cirka 3 700 gäster (3 800 år 2018, 13.500 år 2017). Minskningen, jämfört med år 2017, förklaras av införandet av en reducerad entréavgift år 2018. Tidigare år erbjöd Skansen fri entré, men med ett mycket begränsat utbud.

Nyårsafton

Skansen arrangerade i samarbete med SVT ett festligt nyårsfirande med sång, musik och Tennysons dikt Nyårsklockan. Firandet av Tolvslaget på Skansen nådde ut brett, inte enbart till de gäster som deltog på plats, utan även via tv-sändningen i SVT. Årets nyårstalare var Lena Endre och på scenen stod även Rickard Söderberg, Anna Stadling, Stina Wollter, Hanna Ferm, Tusse Chisa, Mariette, Jakob Hellman, Victor Crone och GET UP Soul Choir. Programmet leddes av Sanna Nielsen. I år firade, enligt kassastatistik, cirka 11 900 gäster nyåret på Skansen (11 000 år 2018, 8 700 år 2017).

Kommentar: Julperioden är Skansens andra högsäsong och gästtotalen på ca 180 000 gäster visar att Skansen är en plats där många vill fira och uppleva traditioner. Årets fyra julmarknadshelger var välbesökta och lockade fler gäster än året innan. Vädret blir viktigt denna period, åtminstone under julmarknadshelgerna. Frost och lite nysnö lockar fler gäster än regn och rusk.

Musiktraditioner

Folkdans

Folkdanssuppvisningarna på Skansen, som startade 1892, är en grundpelare i Skansens programutbud med syfte att underhålla gästerna samt sprida intresse för och kunskap om folklig dans. Folkdansuppvisningarna skedde med Skansens folkdanslag till spel av Skansens spelmän på Tingsvallenscenen under helger i maj, juni, juli, augusti och september samt kvällsuppvisningar från och med midsommarhelgen fram till slutet av augusti.

Totalt genomfördes 89 uppvisningar (87 st år 2018, 85 st år 2017) med drygt 9 800 gäster (8 600 år 2018, 11 500 år 2017). Dessa uppskattades genom en visuell räkning.

Låtspel med Skansens spelmän

Folkdansuppvisningarna på sommarkvällarna föregicks av låtspel med två av Skansens spelmän som utanför Bollnässtugan spelade ur den svenska låtrepertoaren.

Sång- och danslek

Uppvisningar av sång- och danslek är en tradition som går tillbaka i tiden till Skansens begynnelse. Programmet vänder sig till den unga publiken och medverkande i uppvisningarna är både barn och Skansens spelmän. Uppvisningarna skedde under 13 helgdagar under sommarmånaderna och drygt 980 gäster såg uppvisningarna (720 år 2018, 700 år 2017). Dessa uppskattades genom en visuell räkning.

Modern-, blandad-, gammel- och storbandsdans

På midsommarafton var det premiär för den Moderna dansen på Galejan. Dansen genomfördes kvällstid under fredagar och lördagar och under perioden genomfördes 20 danstillfällen med cirka 8 300 gäster (6 900 år 2018, 8 000 år 2017).

Under måndagskvällar har Skansens storband under ledning av Leif Kronlund spelat upp till Storbandsdans på Galejans dansbana. Under perioden genomfördes åtta danstillfällen med cirka 4 000 gäster (6 400 år 2018, 4 800 år 2017). Under tisdagseftermiddagar bjöds det på Blandad dans på Galejan. Under perioden genomfördes åtta danstillfällen med cirka 2 000 gäster (1 200 år 2018, 2 000 år 2017). Skansen är en av de få aktörer som arrangerar gammeldans som ger gästen möjlighet att få dansa en hel kväll till livemusik med några av landets bästa gammeldansorkestrar. Gammeldansen genomfördes under åtta tillfällen och lockade cirka 850 gäster (400 år 2018, 800 år 2017).

Samtliga gäster uppskattades genom en visuell räkning per danstillfälle.

Allsång på Skansen

Med Sanna Nielsen i spetsen har åtta allsångskvällar genomförts på Sollidenscenen under perioden 25 juni till 13 augusti. Scenprogrammen har direktsänts i och producerats i samarbete med SVT. Dessutom producerades ett nionde jubileumsprogram som summerade de 40 år som Sveriges Television sänt programmet. Stora delar av detta program spelades in på Skansen. Den 6 augusti höll Miriam Bryant det förlängda scenprogrammet Allsångsscenen är din. I år lockade Allsången, enligt kassastatistik, cirka 93 500 gäster till Skansen (85 600 år 2018, 109 500 år 2017).

Kommentar: Allsång på Skansen började som en scenshow på Skansen i Stockholm 1935. Den första konferencieren var radions Sven Lilja. Under sommaren bänkar sig nästan två miljoner tittare framför tv:n för att njuta av Allsång på Skansen. Vad som startade år 1935

är idag ett av Sveriges mest populära tv-program. Allsången skapar en gemenskap med stor social bredd som lever kvar än i dag. Här lever den svenska vistraditionen vidare hand i hand med de senaste listettorna. Allsången är vid 84 års ålder fortsatt mycket attraktiv och oerhört viktig för såväl Skansen som dess gäster.

Sommarkonserter i Seglora kyrka

En konsertserie arrangerades söndagar under juni, juli och augusti. Seglora kyrka är för Skansens gäster en av de mest populära kulturhistoriska miljöerna och under konserterna kunde gästerna uppleva den nutida och traditionella folkmusiken. Gestaltningen gjordes av framstående musiker inom folkmusik, världsmusik och klassisk musik som blandar stilar och uttryck. Gästerna erbjöds därmed en annan musikgenre än övriga scener där tonspråket är lättillgängligt och har något att säga många. Totalt gästantal under konsertserien var 450 personer vilket motsvarar tidigare års gästsiffror. Dessa uppskattades genom en manuell räkning.

Jazzkvällar

Under sommaren erbjöds åtta jazzkonserter på Sollidenscenen. Husbandet spelade tillsammans med olika artister och Svante Thuresson var som vanligt presentatör och medverkade i några låtar vid varje tillfälle. Musiker från Sverige, Norge, Danmark och USA medverkade under konserterna. Efter scenprogrammet kunde gästerna avrunda kvällen på Galejan med dans till Skansens storband under ledning av Leif Kronlunds orkester. Jazzkvällarna lockade cirka 11 000 gäster (cirka 8 000 år 2018 och 2017). Dessa uppskattades genom en manuell räkning.

Magiska sommarkvällar på Galejan – Skansens klubbscen

Med stämning från folkparkernas glansdagar har Galejan fyllts med kulörta lyktor, prunkande planteringar och rekvisita som för tankarna till en tid som flytt. Galejan är sedan tidigare en välbesökt scen för många målgrupper, med både storbandsjazz, dansband och företagskvällar. I år lanserades Galejan som en ny scen för klubbspelningar i Stockholm. I centrum står scen, dansbana, karuseller, lyckohjul, öl och god mat. Ambitionen är att inom en treårsperiod ha en ny programserie riktad mot målgrupper som hittills inte finns på Galejan.

Det första steget togs i år med två konserter, båda konserten med olika förband samt inramning av DJ. Första konserten gästade Daniel Lemma Galejan tillsammans med Hot This Year Band – en sjuanna orkester som spred somriga reggae/soul vibbar. Vid nästa konsertkväll var Titiyo huvudakt. Artisten som varit på Sverigeturné under sommaren valde Galejan som plats för sin turnéfinal den 22 augusti.

Första konserten besöktes av drygt 300 personer andra av drygt 780. Samtliga gäster har räknats genom biljettscanning.

Sommarkonserter på Sollidenscenen

Under året genomfördes sex konserter på Sollidenscenen. Samtliga gäster har räknats genom biljettscanning.

Public Enemy, De la soul och Wu Tang turnerade under försommaren och gjorde en konsert på Skansen. Cirka 6 500 gäster, främst medelålders par utan barn, besökte konserten.

Ulf Lundell höll konsert med drygt 5 500 sålda biljetter. Publiken bestod främst av vuxna par utan barn.

Takida höll konsert med drygt 5 000 sålda biljetter. Publiken bestod av vuxna utan barn.

BAO lockade cirka 3 000 gäster till Sollidenscenen där också en dansbana hade etablerats på själva Sollidenplanen. Benny Andersson, Helen Sjöholm och Tommy Körberg med flera deltog under kvällens program.

Mosquito med Thomas Gylling samt flera gästartister, DJ:s och sambadansare skapade en festivalklubb med världsmusik. Vid området fanns även foodtrucks, påfåglar, palmer och pyropuffar. Medhavd picknick var tillåtet och välkommet. På grund av mycket regn under hela kvällen gästades konserten av knappa 1 100 gäster.

Soul Train skapade en discofest på Sollidenscenen och -planen med Soul Train In The Park! Programmet innehöll DJ:s, dans, barer, allsång med Gladys Del Pilar. Konserten lockade cirka 2 100 gäster.

Kommentar: Sollidenscenen har länge använts för stora publika evenemang varav många har sänts i både radio och tv. Det gör att Sollidenscenen idag är känd för en stor del av Sveriges befolkning vilket ger den stora symbol- och identitetsvärden. Tack vare sitt stora symbolvärde har Sollidenscenen blivit en plats där samarbetspartners och andra viktiga samhällsaktörer valt att lägga events, konserter och stora familjedagar. Dessa arrangemang är en viktig del i Skansens intäktbringande evenemangsverksamhet. Vår satsning på konserter på Sollidenscenen är en långsiktig strategi där vi vill att fler ska få uppleva magiska sommarkonserter på norra Europas vackrast utomhusscen samtidigt som Skansen intäkter på evenemang ökar.

7. Samverkan med samhällsaktörer

Skansen har haft samarbeten med flera olika aktörer. Skansen är en aktiv medlem i många av de främsta organisationerna och föreningarna inom både musei- och djurparksområdet. Denna mångfald av verksamhetsområden medför också att det hela tiden uppstår möjlighet till nya kontakter i samhället. Genom dessa relationer och hållbara samarbeten har utvecklingen av Skansen som kunskapsförmedlare fortsatt.

Volontärverksamhet

Intresset för volontärverksamhet och hur den framgångsrikt ska organiseras växer i museisektorn. Skansen har haft samarbeten med flera olika aktörer inom volontärverksamhet och också tagit emot ett antal studiebesök gällande volontärverksamhet under året.

Volontärverksamheten har under de senare åren även utvecklats så att ideella krafter rekryterats på individuell basis utan koppling till en extern organisation. Exempel på detta är Välkomnande volontärer och Skansens iskarlar.

Nedan följer en sammanfattning av alla årets samarbeten.

Företagsvolontärer

Skansen har en policy för volontärskap med företag – den gäller för företag som både vill göra något tillsammans med Skansen på längre sikt men också om ett företag vill göra en insats för bara en dag. Det företag som är först ut att vilja använda sin personals tid på detta sätt på Skansen är Xylem där volontärskap är inskrivet i avtalet.

Under året har Skansens sponsor Xylem utfört flera volontäraktiviteter. Olika av Skansens verksamhetsområden har fått hjälp med bland annat rengöring av fårstallar, målning av staket, röjning i trädgårdar och parken, krattning, julklappsinslagning och marknadsundersökningar av gäster. Detta arbete är värdefullt för Skansen. Det har också utförts volontärarbete i valda projekt där kunskapsbaserat volontärskap är basen som att skapa ett nytt och hållbart sätt att tänka kring säldammarna och övergripande vattenkonsumtion på Skansen. Förslag till en fungerande brunn med vatten för den pedagogiska verksamheten på Moragården samt bättre cirkulation och mindre algpåväxt i Motjärn och andra dammar är ytterligare exempel.

Konsumentföreningen Stockholm – Skansens bröd- och mjölkbutik

I Konsumbutiken förstärkte volontärer gästernas upplevelse under lunchtimmarna. Minst en KfS-volontär var på plats varje dag. Konsumbutiken var öppen. Dessa "Konsumtanter" är kvinnor med förankring i den kooperativa rörelsen, som kommer till Skansen genom samarbete med Konsumentföreningen Stockholm. Den historiska berättelsen om Kooperationen fördjupas genom att volontärerna har personlig anknytning till den kooperativa rörelsen idag. Under året engagerades volontärer under julsäsongen, under sportlovet, helger i maj, under högsäsongen samt under helger i september.

Skansens byalag

Skansens byalag deltar i en mängd olika program på Skansen, exempelvis under påsken, Välkommen våren, drop-in bröllop, sommarens sysslor med lieslätter och höstmarknaden. Byalaget är en sammanslutning av personer som är intresserade av Skansens kulturhistoriska verksamhet och har praktisk eller teoretisk kunskap om äldre arbetsliv och hantverk på landsbygden. Byalagets ändamål är att stödja Skansen i dess strävan att levandegöra svensk natur och kultur. Byalaget når syftet genom att främja kunskapen om och känslan för Skansen och dess kulturhistoriska verksamhet. De sprider kunskap om arbetsliv och hantverk på landsbygden i äldre tid. De organiserar även studiecirkel, kurser, utflykter och annat inom Byalaget för att öka medlemmarnas kunskap om Skansen och kulturhistorisk verksamhet i allmänhet. Cirka 100 medlemmar har varit aktiva i något program under året.

Skansens iskarlar

Volontärgruppen iskarlar består av 11 män, individuellt knutna till Skansen. Iskarlar har vandrat över Skansen med isblocket över axeln varje år sedan 2007, i ständigt samspråk med gästerna om hur man bevarade livsmedel i en tid då kylskåp ännu inte fanns i alla hem och butiker. Iskarlen besöker Järnhandeln, Järnhandlarbostaden och isdösen vid Skänegården, miljöer som visar 1020- och 1930-tal. Under 2019 mötte iskarlen Skansens gäster fredag till måndag under högsäsongen maj till september. Iskarlen deltog också i skolprogrammet "Stadsliv".

StockholmsRosen och rosenträdgårdens volontärer

I april tecknades ett samarbetsavtal mellan Skansen och StockholmsRosen som är Svenska Rosensällskapets Stockholmsförening. De volontärer som engageras ska bidra med kunskap och praktisk vård av rosor i en omfattning som bestäms i en årlig överenskommelse. Volontärerna ska möta Skansens gäster och förmedla kunskap under vissa överenskomna perioder varje år. Under perioden maj till augusti har volontärer bistått Skansen med skötsel av rosorna vid fyra till åtta tillfällen. Två volontärer har varit engagerade vid varje tillfälle.

Kommentar: Syftet med samarbetet är att göra Skansen till ett attraktivt besöksmål och träffpunkt för rosintresserade, samt att ge Skansens gäster kunskap om bland annat olika rosgrupper, rosens historia, skötsel, beskärning, rosodling och sortval samt sprida kunskap om kulturrosor.

Svenska Barnmorskeförbundet

Genom samarbete med Svenska Barnmorskeförbundet gestaltas Barnmorskan på Skansen av 14 volontärer med lång yrkeserfarenhet. Under 2019 har barnmorskor varit verksamma på Skansen under utvalda helger vår och höst, samt under två veckor sommartid. Under april var barnmorskor i verksamhet lördagar och söndagar, samt under påskhelgen. Perioden 1 maj till mitten av juni, samt från mitten av augusti till sista veckan i oktober var barnmorskan på Skansen lördagar och söndagar, samt vissa helgdagar såsom första maj, Kristi himmelfärdshelgen och dagarna kring Sveriges nationaldag.

Verksamheten 2019 har utökats så att barnmorskan förutom Statarlängan också besöker Järnhandlarbostaden för att berätta om 1930-talets modernisering av yrket och om genombrottet för förlossningsvård på sjukhus.

Kommentar: Syftet med verksamheten är att skapa ett mervärde för Skansens gäster i upplevelse och bemötande och kunskap om den examinerade barnmorskans roll och betydelse för samhällsutvecklingen.

Välkomnande volontärer

Sedan år 2019 är verksamheten "Välkomnande volontärer" ett permanent inslag på Skansen. Verksamheten som prövades under tre veckor 2018 utökades i år till nio veckor fördelade över vår, höst och vinter. Under perioden 1 april till 5 maj, de tre första veckorna i oktober och under alla julmarknadsdagar engagerades 15 volontärer med uppgift att aktivt ta kontakt med Skansens gäster, välkomna och hjälpa dem hitta dagens utbud.

Samarbeten med samhällsaktörer

Rosens dag

I enlighet med årets överenskommelse mellan Skansen och StockholmsRosen arrangerades Rosens dag den 2 juli, ett evenemang med försäljning av böcker, redskap, trädgårdshandskar, broschyrer, foldrar, kort och trädgårdsprodukter. Denna dag deltog även Stockholms Lantbruksuniversitet och informerade om vad man bör tänka på vid plantering och förvaltning av sina rosor. Tyvärr regnade det hela dagen och det kom inte lika många gäster som förväntat. Av Skansens totala gästantal den dagen (6 150) besökte

cirka 200 verksamheten i Rosenträdgården (manuell räkning). Arrangemanget var nytt för 2019 därför finns det ingen jämförande statistik.

Röda Korset - Tapetserarverkstaden

Under perioden hade Skansen samverkan med Röda Korset om tapetsering av gamla möbler. Röda Korset skickade möbler från tidsperioden runt sekelskiftet 1900 i behov av omklädnad till Skansen där tapetserarna klädde om dem i den öppna verksamheten. Detta skedde utan kostnad för Röda Korset som sedan hade möjlighet att sälja de hantverksmässigt omstoppade möblerna.

IF Metall - Mekaniska verkstaden

Samarbetet med IF Metall gör det möjligt för Skansens gäster att möta fackligt aktiva, yrkeskunniga metallarbetare i Mekaniska verkstaden. Här talas industrihistoria men också arbetsförhållanden som de såg ut på 1920-talet. En utmaning är att bibehålla kompetens kring skötsel och bruk av maskiner i en tid där allt färre har egna yrkeserfarenheter som motsvarar det miljöns visar. Miljön var öppen hela året.

Carl Malmstensskolan – Snickerifabriken

Under programmet "Välkommen våren" i maj hade Snickerifabriken besök av elever från möbelsnickeriutbildningen på Carl Malmstensskolan. Tillsammans med Skansens finsnickare berättade de om snickaryrket idag, dess historia samt framtidsutsikter.

IOGT-NTO Ordenshuset

I den öppna pedagogiska verksamheten i Ordenshuset samarbetar Skansen med IOGT-NTO, för att berätta nykterhetsrörelsens historia och Sveriges väg till demokrati, med fokus på 1920-talet. De pedagoger som arbetar i Ordenshuset under det avtalade öppethållandet har en personlig koppling till dagens nykterhetsrörelse genom medlemskap. Totalt besöktes Ordenshuset 2019 av cirka 12 300 gäster under den period miljön hölls öppen i samarbete med IOGT-NTO (8 000 gäster år 2018, 9 900 år 2017). Dessa gäster uppskattades genom manuell räkning.

Folknykterhetens dag den 30 maj var en programdag med visningar av Ordenshuset, utställare, ritualmöte, fikaförsäljning, musikunderhållning och tal av IOGT-NTO:s förbundsordförande. Ordenshuset gästades då av ungefär 200 personer (200 gäster år 2018, 300 gäster år 2017). Dessa gäster uppskattades genom manuell räkning.

Järnhandlarnas intresseförening

Genom samarbetet med Järnhandelns intresseförening, som var aktiv i gestaltandet av Järnhandeln, bemannas Järnhandeln på Skansen med yrkespersoner med livslång erfarenhet från sin bransch. Försäljning av varor som speglar det "moderna" 1930-talet är

en del av den pedagogiska verksamheten i denna miljö. Öppethållandet i Järnhandeln omfattar hela året.

Koloniträdgårdsförbundet

I samarbete med Koloniträdgårdsförbundet och dess volontärer hölls Skansens kolonistugor öppna alla dagar från maj till och med september. Detta innebar en ökning av öppethållandet i miljön med 27 dagar jämfört med 2018.

Stockholm Vatten och Avfall

Den zoologiska avdelningen har aktiverat sitt avtal med Stockholm Vatten och Avfall, SVOA, som innebär att SVOA bidrar med 2,5 miljoner kronor årligen till utbildningen i Baltic Sea Science Center.

Skansen för även en löpande dialog med Utbildningsförvaltningen i Stockholm, kring hur vår verksamhet kan utvecklas, särskilda möten har under våren hållits för att utveckla samarbeten mellan skolan och Baltic Sea Science Center.

Skansen har även fört dialog med Naturhistoriska riksmuseet kring utvärdering av berguvsutsättningar, Världsnaturfonden kring artbevarande om fjällräv, Svenska Naturskyddsföreningen om arbetet med vittryggig hackspett.

Samarrangemang

Familjedagar

Skansen är en populär plats när företag, organisationer och föreningar önskar genomföra familjedagar. Skansen har möjlighet att erbjuda mycket, oavsett gruppens sammansättning, gästernas åldrar och olika intressen. En familjedag anpassas till kundernas önskemål, och en familjedag på Skansen erbjuder alltid något för alla. Vanliga inslag är förutom entré till Skansen och till Skansen-Akvariet, att åka med Skansentåget, eller delta i ponnyridning, ansiktsmålning och olika typer av visningar. I år genomfördes totalt 19 familjedagar med varierande antal gäster per familjedag. Bland annat fick Skansen ta emot Svenska Bostäder som genomförde en familjedag i samband med deras 75-års jubileum. Skansens nya samarbetspartner Xylem genomförde en familjedag med bland annat vattenvandring med flera stationer ute på området där gästerna kunde bekanta sig med olika vattenprojekt Xylem bedriver på Skansen, göra vattenexperiment, lära sig mer om vatten och ta del av bidrag av Stockholm Junior Water Prize. Stationerna var bemannade med Xylems volontärer samt pedagoger och programvärdar från Skansen.

GORE-TEX Winterrun

För fjärde året i rad genomfördes löpartävlingen GORE-TEX Winterrun på Skansen i januari. Evenemanget genomfördes i samarbete med Ice Bug, initiativtagare och ägare, och Marathongruppen. Evenemanget ägde rum på Djurgården där start och mål samt varvning skedde på Sollidenplan. Likt tidigare år kunde löparna välja att springa fem eller tio kilometer. Tävlingen ägde rum på kvällen efter stängning. Eldar och musik höjde stämningen i mörkret. Tack vare flera års erfarenhet av evenemangen kunde kvaliteten höjas och den nya samarbetspartnern, Marathongruppen, bidrog med bra projektledning och professionell tävlingsorganisation. I år genomförde cirka 1 600 löpare loppet (1 300 år 2018, 970 år 2017) till en hejande publik.

Stockholm Urban Trail

För tredje året i rad medverkade Skansen i evenemanget "Stockholm Urban Trail" som arrangerades av Marathongruppen. Loppet genomfördes tidigt på morgonen den 12 augusti och Skansen medverkade som en del av bansträckningen. Loppet var drygt tio kilometer långt och gick genom kända och okända byggnader i innerstaden. Syftet med loppet var inte att springa så fort som möjligt, utan att springa, njuta och få uppleva Stockholm på ett annorlunda sätt. För första gången fanns även en barnklass och i år deltog drygt 200 barn i loppet. Bansträckningen på Skansen har alltid varierat och i år var en del av sträckan inne på Baltic Sea Science Center. I år genomförde cirka 2 800 löpare loppet (3 200 år 2018, 2 300 år 2017).

Kommentar: "Stockholm Urban Trail" är ett mycket härligt evenemang med glada löpare som tyckte det var häftigt och magiskt att få besöka Skansen på ett nytt sätt och känslan av att få komma "backstage" förhöjde upplevelsen. I år deltog även ett flertal andra spännande byggnader så som Nordiska museet, Vikingaliv, Liljevalchs, Armémuseet och Musikaliska.

Sponsringssamarbeten

Avtalet med Konsumentföreningen Stockholm (KfS) förnyades för en femårsperiod med start 2020. Syftet är att fördjupa samarbetet med fokus på hållbarhet. Med ett utbud av aktiviteter kopplat till samhällsengagemang och miljöarbete önskar Skansen sprida information och kunskap om miljö, mat och djuromsorg till målgrupperna barn, unga och barnfamiljer. I avtalet har en ny aktivitet inkluderats. KfS ges möjlighet att bjuda sina medlemmar på skridskohyra på Skansens skridskobana under vinterhalvåret. Om KfS väljer att göra detta ersätter KfS Skansen för intäktsbortfallet. KfS erbjuds fortsätta att växla medlemspoäng till entrébiljetter för Skansen vilket innebär att Skansen når ut till kunder i hela landet.

Under året har olika samarbetspartner som till exempel Semper, St Gobain, Cementsa och Vårdförbundet valt att göra fler aktiviteter med kunder och personal på Skansen, vilket har lett till intäkter utöver de avtal som ligger till grund för samarbetena. Genom visningar, familjedagar och andra event har Skansen nått en bred målgrupp av vuxna och barn. Aktiviteter som besökts har varit Barnens Allsång, Baltic Sea Science Center och kunskapshöjande specialvisningar som "Barnmorskan på Skansen". St Gobain fortsätter med materialsponsring av produkter i deras sortiment med särskilt fokus på kulturhistoriska byggnader.

Samarbetet med Mitsubishi ger Skansen möjlighet att med nya produkter adressera klimatutmaningarna där ett mildare klimat påverkar våra äldre miljöer med bland annat fukt och mögel. Med en bra styrning av fukt, värme och kyla kan det bli bättre klimat i Skansens hus, gårdar samt kommersiella fastigheter.

I början av juni återinvigdes Kyrkhultstugan som under två år renoverats med stöd av donerade medel från Stiftelsen Mellby Gård. Invigningen besöktes av sponsorn och stiftelsen Mellby gård samt Kyrkhults hembygdsförening. Kyrkhultstugan har varit öppen hela sommaren, samt under september, med dagliga dramatiserade rollspel, som berättar om Skansens historia kring starten 1891, Sverige i stort under den tiden samt Blekinge och Kyrkhultstugans egen roll i tiden vid sekelskiftet 1800/1900.

Kommentar: Ett kontinuerligt arbete pågår för att bygga relationer till externa parter, företag, fonder, stiftelser och filantroper. Vi lägger grunden för att utveckla vårt nätverk och för att kunna förmedla kunskap om vår verksamhet och våra ökade behov av finansiering. Det publika utbudet och möjligheterna att sälja Skansens verksamhet i ännu högre grad ses över.

8. Nationell spridning av kulturutbudet

Stiftelsen Skansen har inte till uppgift att bedriva verksamhet ute i landet, vilket framgår av Skansens stiftelseurkund, stadgar och av grundaren Artur Hazelius nedteckningar.

Skansen vill likväl framhålla de många inslagen, från olika områden i Sverige, som presenteras på Skansen under året och som ofta föregås av samarbete med museer, skolor och enskilda organisationer och företag. Genom rollen som nationalarena når Skansen ut till hela Sverige, genom såväl Allsången som genom högtidligt firande av

Nationaldag och nyårsafton. Under 2019 tillkom även Eldfesten som nådde ut till 40 miljoner tittare både inom och utanför Sverige.

DigitaltMuseum

Skansen tillgängliggör delar av sin samling och fakta om den på det digitala forumet DigitaltMuseum, se avsnitt om digital tillgänglighet. I och med detta kommer den delen av Skansens samling befolkningen i hela Sverige (och även utanför Sverige) till del.

Försäljning via webbutik

Digital försäljning av Skansens butikssortiment har uppdaterats och gjorts tillgängligt för kunder i Sverige och Europa. Förfrågningarna från utlandet har ökat och ett nytt samarbete, med en ny transportör som kan leverera förmånligare i Europa, har utvecklats. De kunder som varit inne i Skansens butiker har en låg tröskel för att handla online då de sett sortimentet på plats och vet vad Skansenbutikerna står för.

Kommentar: Det finns en stor potential framåt för att utveckla e-handeln gentemot såväl gäster som besökt Skansen som de som ännu inte besökt Skansen. Genom att få ut Skansenbutikens produkter via e-handel sprids Skansens varumärke ytterligare.

Djurgårdsjakten

Tillsammans med KDI (Kungliga Djurgårdens Intresseförening) och Djurgårdens aktörer verkar Skansen för att fler turister ska komma till Djurgården och tar del av öns stora utbud. En samverkansinsats är den årliga Djurgårdsjakten som genomfördes den 27 maj. Syftet med Djurgårdsjakten är att informera och inspirera frontdeskpersonal på hotell och turistbyråer om nyheter på Djurgården så att de i sin tur kan marknadsföra Djurgården till gäster som bor på hotell i Stockholm, dvs nå icke-stockholmare. Sammanlagt deltog 120 deltagare i Djurgårdsjakten som också fick uppleva Baltic Sea Science Center på Skansen.

9. Nationella och internationella erfarenhetsutbyten

Studiebesök på Skansen

Att ta emot studiebesök är en möjlighet för Skansen att visa upp sin verksamhet och främjar samarbete och kunskapsutbyte mellan olika organisationer inom Sverige och

internationellt. 2019 var ett år då Skansen tog emot många internationella besök från både andra världsdelar och andra länder. Sammanlagt tog Skansen emot cirka 50 studiebesök och bland de besökande länder var Japan, Australien, Turkiet, Estland, Norge och många besök från olika institutioner, företag och andra museer i Sverige. Eftersom det var delvis större grupper som gjorde studiebesök i år var det upp till 500 gäster. Nedan presenteras ett urval ur alla de studiebesök Skansen tog emot 2019:

Under 2019 besöktes Skansen av flera organisationer som liksom Skansen arbetar med volontärer. I juni besöktes Skansen av en grupp på 50 volontärer och deras ledare från Zoo Zürich i Schweiz. Gruppen tog del av Skansens utbud med fokus på verksamhet där volontärer är aktiva. Vidare besöktes Skansen från volontärsamordnarna från Gamla Linköping och från Beamish Museum i England. Syftet med de senare besöken var att utbyta erfarenheter och öka kunskap om volontärverksamheter inom friluftsmuseer.

Stockholms hotell- och restaurangskola besökte Skansen med sina förstaårselever för en visning av bageriet och bagarstugan, visningen gjordes även för skolans särklass. Syftet med visningen är att eleverna ska få en bild av bagerihistorien och en inblick i hur Skansen arbetar med ämnet.

Under perioden besöktes Skansen åter igen av medarbetare från friluftsmuseet Sovereign Hill i Australien och från Black Country Living Museum i England. Skansen har haft ett utbyte under flera år med båda museerna där Skansens medarbetare varit på plats på dessa museer och deras medarbetare kommit till Skansen. Vid båda besöken under denna period låg fokus på den pedagogiska verksamheten samt på personal- och organisatoriska frågor.

I april besöktes Skansen av forskare vid Kyoto Institute of Technology, Japan, som var här för att ta del av hur såpaskurning utförs i praktik och i teori som ett led i en jämförande studie mellan den japanska arai-tekniken och den skandinaviska traditionella såpaskurningen. Företrädare för lokalvården visade tillvägagångssätt och byggnadsantikvarie berättade om metodens bakgrund och princip.

Bland de svenska museer som lade sina studiebesök på Skansen var Bunges Museum från Gotland som tittade närmare på Skansens lekparker och pedagogiska verksamheter för barn som inspiration för utvecklingsprojekt på Bungemuseet. Stockholms stadsmuseum besökte Skansen för en visning av Tottieska gården med fokus på byggnadsantikvariska aspekter.

Riksantikvarieämbetet valde att lägga sin öppning av den årliga europeiska riksantikvariekonferensen på Skansen. Deltagarna fick bland annat visningar av Kyrkhultstugan och Saemien Sijte.

Kunskapsinhämtning till Skansens verksamhetsområden

Varje år deltar Skansens medarbetare och chefer i kompetensutveckling, seminarier och konferenser utanför Skansen och ibland även utanför Sverige. Detta säkerställer att kompetenserna inom Skansens verksamhetsområden upprätthålls, utvecklas och bidrar dessutom till erfarenhetsutbyte och kontaktnät med andra institutioner inom samma områden. Nedan ett urval från årets aktiviteter:

FRI-mötet, Kulturen i Lund 11-12 september 2019 (FRI = de svenska friluftsmuseernas samarbetsorganisation)

FRI-mötet är ett viktigt nationellt forum för kollegiala utbyten där aktuella frågeställningar belyses och diskuteras. Forskare från Lunds universitet talade om utmaningar och möjligheter för friluftsmuseer i den kulturella ekonomin. Byggnads- och landskapsvård, trädgård/levande samlingar, pedagogik, utställningar, dräkter med mera diskuterades i grupper.

Kommentar: Museerna behöver modernisera synen på kulturarvet för att vara relevanta och inkluderande och för att överleva. Kulturarv - återkopplar mot dåtiden men bär mot framtiden – och är något att ta fasta på i det arbetet. Nästa år är det Skansens tur att arrangera FRI-mötet och då finns stora möjligheter att kunna påverka innehåll och agenda och diskutera just hur vi kan modernisera synen på vårt kulturarv,

Network of European Museums Organization (NEMO), Tartu, Estland 7-10 november 2019

Huvudtemat för konferensen var "Museums 2030 – Sharing recipes for a better future". Konferensinnehållet kretsade kring Agenda 2030 och hur museerna kan bidra till att nå de globala målen. Drygt 200 personer från 38 länder deltog och Skansen representerades av två avdelningschefer på konferensen. Goda exempel från kollegor varvades med workshops och föreläsningar. Fokus låg på aktiv handling och att museer har en stor roll att spela som demokratiska, öppna institutioner som jobbar med livslångt lärande för breda målgrupper.

Erasmus+ project: From local to intercultural - Outdoor pedagogics in the 21th century

Under året beviljades Skansen bidrag från Erasmus+ vuxenutbildning/mobilitet till ett projekt som beräknas pågå under två år. Bidragen går till arbetsskuggning och deltagande i kurser. Syftet är att fördjupa kunskap om hur svenskt kulturarv genom tiderna relaterar till det europeiska och hur Skansen kan utvidga interpretation, förmedling och medskapande avseende detta, bland annat i samband med AEOM-

konferensen som Skansen står värd för år 2021. (AEOM = Association of European Open-Air Museums)

AEOM, 26–30 augusti, Polen

I slutet av augusti arrangerade AEOM, Association of European Open Air Museums, den europeiska friluftsmuseikonferens som arrangeras vartannat år. I år hölls konferensen i södra Polen på utvalda lokala friluftsmuseer. Under konferensen besöktes totalt fem friluftsmuseer och museer. På konferensen deltog knappt 100 beslutsfattare från hela Europa. Skansen representerades av hela sju personer då Skansen kommer att arrangera konferensen nästa gång den äger rum, i augusti 2021.

Årets två teman var: "How Open Air Museums represent different cultural identities" samt "Representing the past – technical solutions for reconstruction and archaeological interpretation".

Deltagande i Centralmuseernas samarbetsråds (CMS) arbetsgrupp om forskning

Syftet med gruppen är att stärka och stödja arbete med forskningsfrågor inom CMS. Det övergripande uppdraget är att bevaka och råda centralmuseerna i gemensamma forskningsfrågor samt främja gemensamt erfarenhetsutbyte vad gäller forskning. Skansen deltar med en representant.

Museernas vårmöte, 9–11 april 2019

Museernas vårmöte är museisektorns stora årliga mötesplats med cirka 600 deltagare från museer från hela landet. Årets möte hölls på Jamtli i Östersund. Temat var hur museer arbetar med det livslånga lärandet i mötet med publiken, utifrån kunskapsuppbyggnad och samlingar. Detta år var Skansen del av programmet. Under programpunkten "Att tänka tillsammans", ett samtal om effekterna av att låta pedagogiken genomsyra museets arbete, berättade Skansen om samarbetet mellan antikvarier och pedagoger med utgångspunkt från Berättarkartan och Berättarmodellen och specifikt om erfarenheter av att arbeta tillsammans i utvecklingsprojektet Tottie – Grosshandlarfamiljens bostad.

Nätverksträff, trädgårdsmästare i historiska miljöer, 17–18 oktober 2019

Nätverket samlar trädgårdsmästare, antikvarier och andra personer med anknytning till trädgårdshantverkliga frågor i historiska trädgårdar och parker runtom i Sverige. Årets tema var trädgårdsmästarens handredskap. Syftet med deltagandet är dels att nätverka inom park- och trädgårdsbranschen, hålla Skansen uppdaterad om de senaste forskningsrönen dels att hålla Skansen à jour med vad som är aktuellt i andra historiska park- och trädgårdsanläggningar i Sverige.

Djurparkskonferenser

Skansen har under året deltagit i flera djurparkskonferenser och även varit med och anordnat och stått värd för den internationella konferensen för utbildningsansvariga inom EAZA (European Association of Zoos and Aquaria). Totalt deltog 194 delegater från 119 institutioner fördelade på 32 länder. Konferensens syfte var att utbyta erfarenheter kring lärande i djurparker bland EAZA:s medlemmar. Konferensen anordnas vartannat år och årets konferens på Skansen fick genomgående höga betyg av delegaterna både vad gäller innehåll och arrangemanget som helhet.

Skansen har även deltagit i Svenska Djurparksföreningens årskonferens, som anordnades i Borås. Vidare representerades Skansen av två deltagare i EAZA:s chefskonferens som 2019 anordnades på ön Jersey. EAZA:s stora konferens, som samlade cirka 1 900 deltagare och som anordnades i Spanien, besöktes av en Skansens medarbetare.

Skansenchefen deltog i WAZA:s (World Association of Zoos and Aquaria) årliga konferens som anordnades i Argentina.

Kommentar: Sammantaget ger djurparkskonferenser en omvärldsanalys som är viktig i framtidsplanering, men också för att upprätthålla och vidga kontaktnät för samarbeten. Allmänt kan sägas att samtliga konferenser har stort fokus på hur djurparkerna ska bli bättre på att arbeta med artbevarande och utbildning. Samtliga ovannämnda organisationer understryker vikten av att djurparker behöver göra en nödvändig förflyttning mot att arbeta tydligare med dessa frågor och att djurparkerna har en stor potential att göra samhällsnytta i en alltmer urbaniserad värld.

Seminarier i Riksantikvarieämbetets (RAÄ) regi

Flera medarbetare från Bygg- och fastighetsavdelningen deltog i två olika seminarier som anordnades av RAÄ. Det ena handlade om att brandsäkra kulturarvet och anordnades tillsammans med Brandskyddsföreningen. Försäkringsvillkor, avtalsfrågor, elsäkerhet och brandrisker diskuterades. Efter utbildningen påbörjades ett arbete med att se över elsäkerheten i Skansens kulturhistoriska miljöer.

Årets färgforum på RAÄ, där Skansens målare deltog, hade hållbarhet som tema. Fokus låg på materialval och metoder. Ommålningsintervall, livscykel, applicering, återbehandlingsbarhet och hantering vid borttagning diskuterades.

10. Medarbetarutveckling

Chefsutveckling

Under 2019 genomfördes en rad kompetenshöjande insatser för cheferna på Skansen för att de på bästa sätt ska få verktyg för att utföra sitt ledarskap med trygghet. Cheferna fick utbildning i konflikthantering och medlingssamtal, två föreläsningar i hur man som chef kan sprida engagemang samt i hållbarhet och miljö. Även en utbildning i arbetsmiljö genomfördes för Skansens chefer.

Mångfaldsföreläsning för Skansens medarbetare

Under våren 2019 hölls en föreläsning kring mångfaldsfrågor. Här diskuterades mångfald på arbetsplatsen och mångfald i relation till möten med gäst. Frågan är komplex och såväl yttre (t ex könstillhörigheter, funktionsvariationer och etnisk härkomst) som inre mångfald behandlades i föreläsningen.

Jobbskuggning – praktik på annan avdelning

Önskemål från tidigare år har varit att Skansens medarbetare skulle få möjlighet att jobbskugga en kollega eller praktisera på annan avdelning. Under 2019 fastställdes att jobbskuggning/ praktik är ett område som diskuteras och fastställs under medarbetarsamtalet och att jobbskuggning/ praktik kan vara del av den anställdes kompetensutveckling.

Skansenpasset

Varje år genomförs ett antal så kallade Skansenpass under våren. Det är en introduktionsutbildning till Skansen på en dag. Den riktar sig främst till säsongspersonalen, men även nyanställda, arrendatorer, volontärer och samarbetspartners är välkomna att delta. Vid utbildningstillfällena ges en översiktlig introduktion till Skansen tillsammans med den viktigaste informationen som alla som arbetar på Skansen, oavsett var och befattning, ska känna till. 2019 deltog 149 (151 år 2018, 143 år 2017) personer. Skansenpasset arrangerades vid fyra tillfällen. Av årets deltagare var 121 Skansenmedarbetare, 26 volontärer samt 2 anställda av arrendatorer.

GDPR

GDPR infördes maj 2018 och har under 2019 nått full drift på Skansen. Dataskyddsansvarig samt dataskyddsombud är utsedda vilka genomgått externledd utbildning inom GDPR-regelverket.

Äppelgårdens dagliga verksamhet

Äppelgården är en viktig samarbetspart som är nära sammanflätad med Skansens organisation. Inom denna verksamhet arbetar mellan åtta och tio personer med funktionsvariationer. Dessa medarbetare utför olika typer av arbetsuppgifter åt Skansens olika avdelningar. Det kan vara parkarbeten, hjälp på olika lager eller målning av mindre föremål. Äppelgårdens dagliga verksamhet har stor betydelse för Skansens miljö och fungerar som ett extra stöd för medarbetarna.

Kommentar: Under kommande år kommer Skansen att utöka samarbetet med Äppelgården och säkerställa att fler personer får arbete på Skansen. Äppelgårdens grupp har under slutet av 2019 fått större och bättre lokaler för att deras verksamhet ska kunna växa och för att deras medarbetare ska få mer välanpassade utrymmen. Den övergripande visionen är att Skansens medarbetare ska spegla Sveriges samhälle.

Åldersfördelning

Skansens tillsvidare anställda personals medelålder är 49 år. Männens medelålder är 49 år och kvinnornas 48 år. Medelåldern är oförändrad mot 2018.

Personalens åldersfördelning framgår av nedanstående diagram.

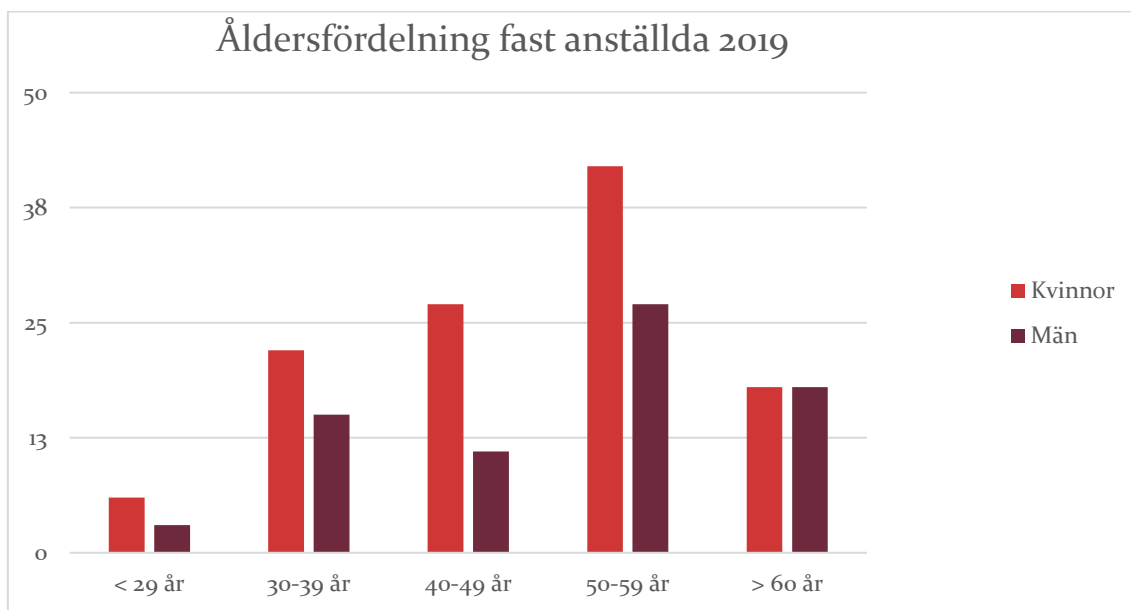

Diagram 6 visar tillsvidare anställd personals ålder, indelad i olika åldersintervall, för året 2019.

Kommentar: Endast 22 % är yngre än 40 år och hela 17 % är 60 år eller äldre. Det betyder att Skansen kommer att ha omfattande pensionsavgångar de närmaste åren och skulle behöva rekrytera yngre medarbetare för att uppnå en jämnare ålderssammansättning.

Det är emellertid viktigt att komma ihåg att Skansen under ett år har många säsongs- och visstidsanställda medarbetare då verksamheten är personalintensiv och med stor variation utifrån säsong. Åldersspridningen hos de tidsbegränsat anställda är stor och medelåldern bland de säsongsanställda är lägre än hos de tillsvidare anställda.

Könsfördelning - tillsvidareanställda

Skansen har vid årets slut 189 tillsvidareanställda vilket är oförändrat mot 2018.

Könsfördelningen är enligt följande: 115 kvinnor, 61 %, och 74 män, 39 %.

Skansens ledningsgrupp består av åtta avdelningschefer, fem kvinnor och tre män samt Skansenchefen som är man. Av elva enhetschefer är det nio kvinnor och två män. Av sjutton gruppchefer är nio kvinnor och åtta män.

11. Hållbarhetsarbete

Hållbarhetsrapport

Skansens styrelse kommer under 2020 ta med Skansens hållbarhetsarbete som en stående punkt på agendan för styrelsen. Under året har en projektgrupp bildats för att kunna arbeta fram material till Skansens första hållbarhetsrapport för 2019.

Hållbarhetsföreläsning

Under en konferens med alla Skansens chefer våren 2019 höll en inbjuden expert på området ett inspirerande föredrag om hållbarhetsfrågor. Därefter följde dialog om hur Skansen ska kunna utvecklas inom detta område framöver.

Agenda 2030 på Skansen

Skansen inledde under hösten ett genomgripande arbete med Agenda 2030.

En arbetsgrupp för hållbarhetsarbete bildades och delar av arbetsgruppen gick en utbildning i hur man kan arbeta med FN:s globala hållbarhetsmål på sin arbetsplats.

Utbildningen resulterade i att arbetsgruppen under året har gjort en relevansanalys av de globala målen utifrån ett Skansenperspektiv. Alla de 169 delmålen har analyserats och sedan klassificerats som centrala, betydande, generella eller ej relevanta för Skansen. En plan för att involvera alla verksamheter på Skansen i hållbarhetsarbetet har tagits fram.

Kommentar: Under första halvan av 2020 kommer alla avdelningar samt arrendatorer att få medverka i en workshop för att fånga upp det arbete som redan görs samt ta fram vilka hållbarhetsmål och aktiviteter som är viktigast för Skansen att arbeta vidare med. För att hållbarhetstänket ska genomsyra all verksamhet på Skansen har det i utvecklingsplanen för 2020–2022 fått ett eget fokusområde.

Spara och bevara ansökan: Ordning på torpet - energismarta lösningar för ökat nyttjande av Skansens historiska byggnader

Skansen lämnade under hösten in en ansökan till Energimyndighetens utlysning *Spara och Bevara*. Projektet utforskar hur två byggnader, Soldattorpet och Ekshäradsgården, kan få hållbar användning genom energilösningar som kombinerar byggnadernas förutsättningar, brukarbehov, befintliga värmesystem och nya tekniska system varsamt integrerade i den historiska byggnaden. Studien pågår tre år och förväntas bygga och förmedla kunskap om hur man varsamt kan nyttja kulturhistoriska miljöer genom medvetna komfortkrav och energismarta lösningar.

Samarbete med Xylem

Företaget Xylem blir ny långsiktig partner/sponsor till Skansen och fokus ligger på det globala hållbarhetsmålet nr 6 "Rent vatten och sanitet". Vatten och hygienlösningar för Skansen ska utvecklas på ett hållbart sätt. Sponsorskapet har fokus på miljö och hållbarhet samt energieffektivitet ur ett helhetsperspektiv. Utvalda projekt, till exempel en bättre lösning för säldammarna och tekniska lösningar för att lösa vattenflödet till Vadmalstampen, ska leda till en utvecklad pedagogisk verksamhet och ökad tillgänglighet till miljöerna. Arbetet sker bland annat genom kunskapsbaserat volontärskap som också leder till ett kunskaps- och kompetensutbyte mellan parterna.

12. Gästutveckling

År 2019 hade Skansen totalt 1 434 039 gäster vilket motsvarade en ökning om cirka 15 % jämfört med föregående år. Gäst- och försäljningsstatistik har inhämtats från kassasystemet, SIR. Gäststatistiken gällande ålder och hemvist har hämtats från Kulturanalys återrapporteringssystem och baseras på de dagliga undersökningar som genomförs i entréerna.

Fördelningen vuxna respektive barn

Diagrammet nedan visar fördelningen mellan vuxna, barn 4-15 år, barn 0-3 år samt skolbarn. Kategorin vuxna innefattar fria och betalande vuxna, pensionärer och studenter samt gäster med årskort, vänföreningskort och/eller Stockholms-Pass. Barn 4-15 år innefattar de barn som löser entré, de med fri entré samt de med Stockholm-Pass. Inom kategorin 0-3 år återfinns de barn som har fri entré samt förskolebarn. Den sista kategorin, skolbarn, innefattar de skolbarn som besöker Skansen med sin klass, från förskoleklass till gymnasiet. Diagrammet visar att Skansen under året hade 69 % vuxna och 31 % barn vilket ligger i nivå med de senaste årens fördelningar av vuxna och barn.

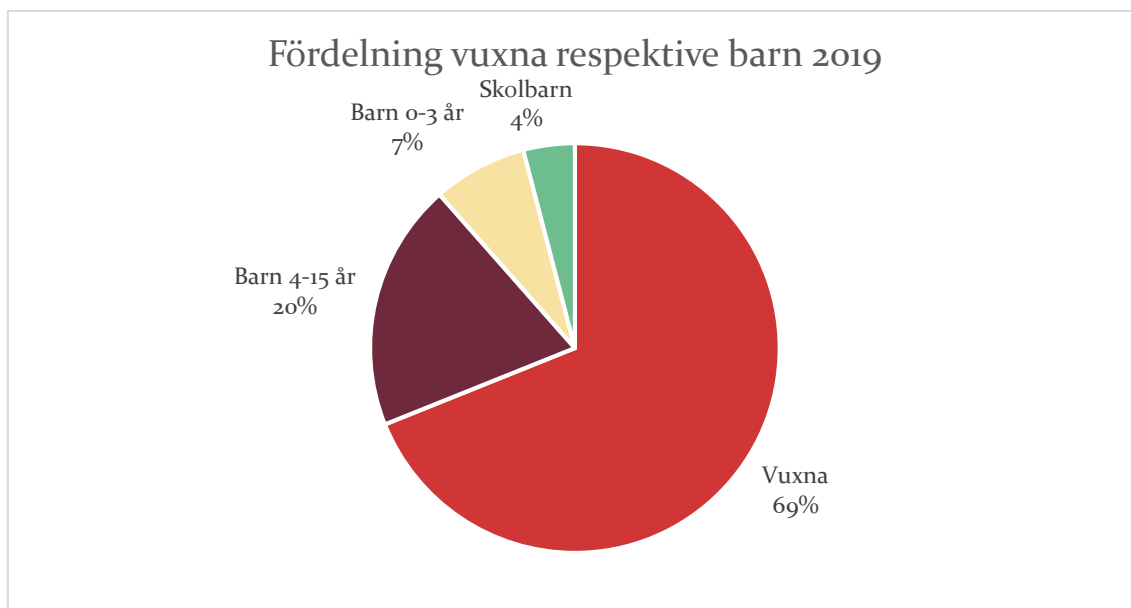

Diagram 7 visar fördelningen mellan vuxna, barn 4-15 år, barn 0-3 år samt skolbarn år 2019

Gästernas ålder

Skansen har fortsatt att locka en relativt ung publik. Av de tillfrågade är 63 % under 45 år och drygt en femtedel av gästerna är mellan 19 och 29 år. Undersökningarna grundas på de gäster som löser entré och/eller uppvisar ett kort som ger fri entré, vilket innebär att yngre gäster i regel inte tillfrågas. Åldersfördelningen bör därmed ses som en åldersfördelning av de vuxna gästerna. Diagrammet nedan visar gästernas ålder, indelat i olika åldersintervall, för helåret 2019.

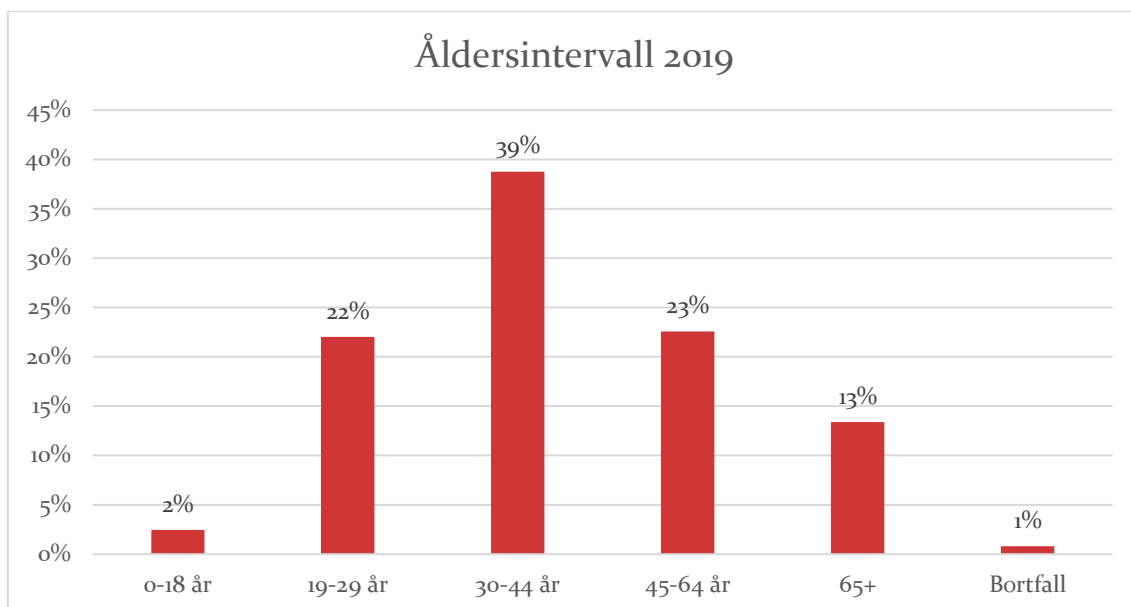

Diagram 8 visar gästernas ålder, indelat i olika åldersintervall, för helåret 2019 (uttryckt i procent)

Gästernas hemvist

Skansen har fortsatt att locka en internationell publik, och andelen utländska gäster har ökat allt mer under de senaste åren. Diagrammet nedan visar gästernas hemvist för helåret 2019. Det visar att 45 % av gästerna var bosatta i Sverige, varav 36 % av dessa var bosatta i Stockholm (kommunen och länet) och 9 % i övriga Sverige. Vidare var 6 % bosatta i övriga nordiska länder (Sverige exkluderat), 35% var bosatta i övriga europeiska länder (Norden inklusive Sverige exkluderat) och 12% var bosatta i övriga världen. Detta innebar att 53 % av gästerna var bosatta utomlands.

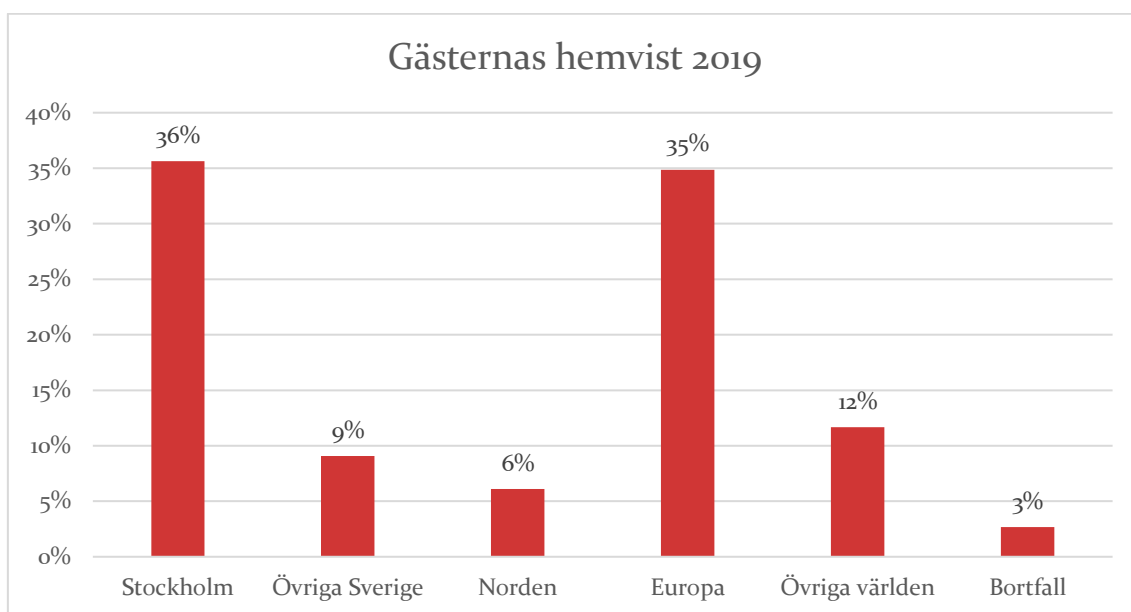

Diagram 9 visar gästernas hemvist, uppdelat i Stockholm, övriga Sverige, Norden, Europa och övrigt utland, för helåret 2019 (uttryckt i procent)

Kommentar: Ett av målen med den nya prissättningsstrategin var att locka tillbaka stockholmare till Skansen. Likt föregående år kom 36 % av årets gäster från Stockholm. Med tanke på årets stora gästökning innebar det i faktiska tal en ökning från cirka 450 300 stockholmare till cirka 511 100 stockholmare. Den fortsatta ökningen av utländska gäster är mycket tillfredsställande och ligger i linje med den utlandsstrategi som är fastställd.

För att tydliggöra var de utländska gästerna kom ifrån visas deras hemvist i diagrammet nedan. Diagrammet baseras således enbart på gäster bosatta i utlandet och Sverige är således exkluderat. Topp tio besöksländer visas och deras andel är uttryckt i procent av utländska gästbesök.

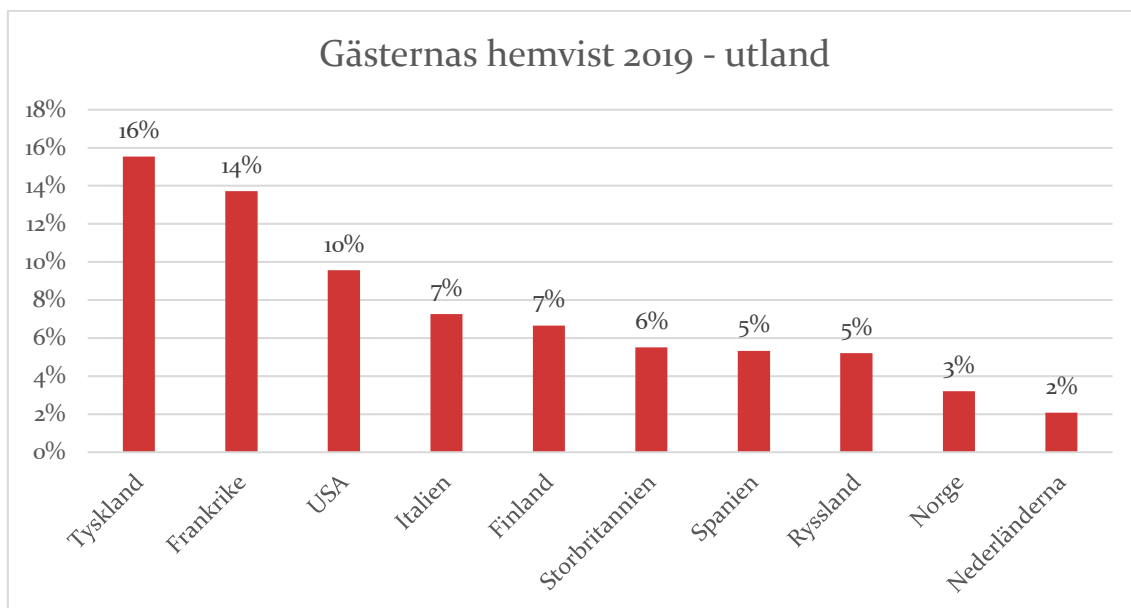

Diagram 10 visar gästernas hemvist i utlandet (Sverige exkluderat) för helåret 2019 (uttryckt i procent)

I diagrammet nedan visas hur utvecklingen sett ut för de populäraste besöksländerna. Diagrammet visar de topp tio besöksländerna under 2019 samt deras motsvarighet år 2018 och år 2017 under perioden juni till augusti. Denna period valdes då den representerar högsäsongen samt att uppgifterna för helåret 2017 var ofullständiga. Utvecklingen av de utländska marknaderna sker därmed snabbt.

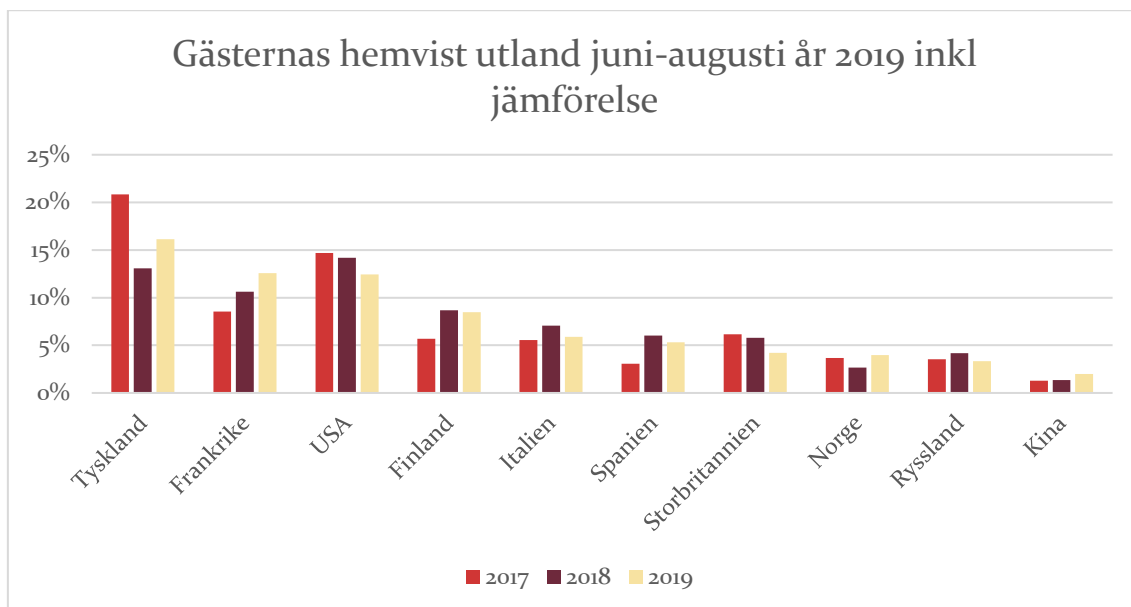

Diagram 11 visar topp 10 besöksländer i utlandet för år 2019 samt deras motsvarigheter för åren 2017-2018 under perioden juni-augusti (uttryckt i procent)

Deltagande i workshops för att nå utvalda utländska målgrupper:

Skansen har deltagit i två olika workshops för att bearbeta utvalda utländska turistmarknaden. Den 6 – 7 maj deltog Skansen på Visit Sweden workshop i Hamburg för att bearbeta den tyska och nederländska turistmarknaden. Den 20 – 21 maj deltog Skansen på Visit Sweden workshop i London för att bearbeta den brittiska turistmarknaden. Totalt genomfördes ca 40 möten turistarrangörer under dessa två workshops. Under året genomfördes drygt 20 säljevent för den utländska turistmarknaden på Skansen.

Turistkort

Likt tidigare år fortsatte samarbetet med Strömma kring turistkortet Stockholms Pass, vilket gav kortinnehavarna fri entré till Skansen vid ett tillfälle. Totalt besökte drygt 51 000 gäster Skansen med kortet vilket innebar en minskning med 12 % jämfört med föregående år. Minskningen har ej analyserats vidare. Huvudmålgruppen för Stockholm Pass är vuxna, vilket även återspeglades i besöken på Skansen. Besöken skedde under hela året, men en klar majoritet besökte Skansen under sommarmånaderna juni, juli och augusti.

Skolklasser

Under året hade föranmälda skolklasser inklusive fritids fri entré till Skansen och en reducerad entré under perioden maj till september. Den reducerade entrén var 20 kronor per elev, medföljande lärare hade fortsatt fri entré. Likt tidigare år hade förskola, SFI och särskola fri entré och behövde inte föranmäla sitt besök. I år besökte cirka 58 300 skolbarn Skansen (57 500 år 2018, 62 000 år 2017). Nedan ges en översikt av antalet skolbarn månadsvis under åren 2017–2019. Observera att SFI-elever (som är vuxenstuderande) och förskolebarn inte registreras som skolbarn och återfinns således inte i diagrammet nedan.

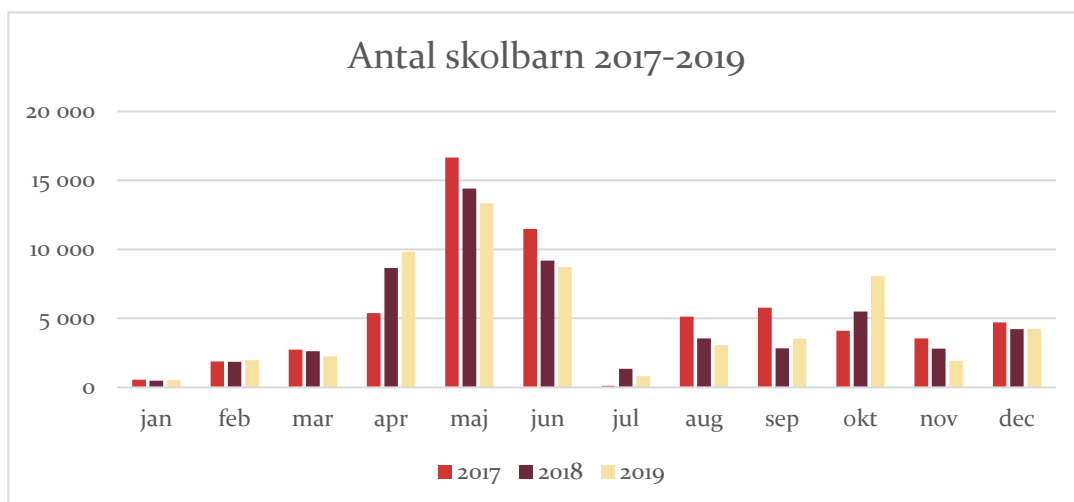

Diagram 12 visar antal skolbarn månadsvis för åren 2017–2019 (uttryckt i antal). SFI-elever och förskolebarn är exkluderade

Vi summerar 2019

2019 genomfördes ett stort antal underhålls- och utvecklingsprojekt i Skansens miljöer och byggnader. Ekonomiska följder på grund av betydande gästtapp på grund av värmen sommaren 2018, gjorde att Skansen inte kunde genomföra delar av det planerade underhållet hösten 2018. Flera objekt och projekt fick sina insatser indragna, vilket innebar att behovet av underhållsarbeten var extra stort 2019.

Underhållsbehoven var och är omfattande, likaså önskemålen om förbättringar och utvecklingsinsatser. Trots behoven var vi försiktiga att dra på oss kostnader under första halvåret 2019, med tanke på erfarenheterna från 2018, men ökade omfattning av insatser under hösten.

Vi ser med oro på hur den senaste tidens klimatförändringar ökar åtgärds- och underhållsbehoven. Vi befinner oss redan nu i ett ansträngt läge gällande förvaltningen av våra byggnader och miljöer. Om vi, som en följd av ökad klimatpåverkan, måste åtgärda allt fler akuta skador ställs vi inför ett kritiskt läge för det långsiktiga och planerade underhållet. Ska Skansens kulturhistoriska och museala miljöer samt andra miljöer på Skansen finnas kvar i brukbart skick, kommer det att krävas avsevärda insatser med betydligt ökade kostnader.

Vi summer gästantalet till över 1,4 miljoner gäster och är stolta över att vi kan se en tendens att stockholmare börjat hitta tillbaka till oss. Årets resultat är det högsta resultatet det senaste decenniet. Det finns flera anledningar till detta resultat och detta är vår analys:

- 2019 var invigningarnas år. Hela sex invigningar skedde på Skansen. Baltic Sea Science Center stod klart efter fem års arbete och är både den största investeringen och den största nya attraktionen som hänt Skansen i modern tid! Vårt att kommentera är att samtliga invigningar lockade många gäster till Skansen.
- Efter 2018 års tuffa ekonomi med en rekordvarm sommar med minskade gästsiffror på 100 000 gäster har vi under 2019, av försiktighetsskäl, lagt oss på en relativt låg nivå inom såväl förvaltnings- som utvecklingskostnader.
- Vi lanserade vid årets början en ny prissättningsstrategi som byggde på höjda entrépriser för endagsgästerna och ett sänkt pris på årskort. Målsättningen var att locka tillbaka de stockholmare vi förlorat sedan fri-entré reformen infördes 2016. Det visade sig vara en mycket lyckad strategi, genom vilken vi ökade antalet årskortsgäster.

- Även övriga intäkter, såsom exempelvis produktförsäljning och sponsring, har ökat väl.
- Ökningen av utländska gäster fortsatte på Skansen, liksom i övriga Stockholm, vilket syns i statistik över gästnätter i Stockholm.
- 2019 var året då vi lanserade ett smartare och vassare programutbud som genererade fler gäster. Vidare arbetade vi internt med en effektivare och tydligare organisation där producenter och produktionsledare samarbetar på ett nytt sätt för att bättre utnyttja Skansens resurser och också stärka vårt utbud och vår konkurrenskraft.
- Dessutom var vädret på vår sida i år, då det var utmärkt parkväder stora delar av sommaren.

Stockholm den 12 februari 2020

John Brattmyhr

Sven-Erik Österberg